

BEHEERSPLAN

VERMEULEN/VAN DINTER-ORGEL

SINT-MARTINUSKERK VECHMAAL

Copyright © DFM architectural office BVBA en orgeldeskundige Luc Ponet, in opdracht van het gemeentebestuur van de gemeente Heers.

Gebruik van dit document valt onder de strikte beperkingen van het auteursrecht. In het bijzonder wordt er gewezen op de verplichting de bron uitdrukkelijk te vermelden bij het aanhalen van resultaten uit dit document.

Alle afbeeldingen, foto's en tekeningen in dit document zijn, tenzij anders vermeld, gemaakt door DFM architectural office BVBA of orgeldeskundige Luc Ponet.

Inhoud

1	IDENTIFICATIE.....	5
1.1	Identificatie van het beschermde onroerend erfgoed.....	5
1.2	Afbakening van het beschermde onroerend erfgoed.....	7
2	HISTORISCHE NOTA.....	8
2.1	Sint-Martinuskerk.....	8
2.2	Vermeulen/Van Dinter-orgel.....	9
3	INVENTARISATIE HUIDIGE TOESTAND EN TOESTANDSRAPPORT.....	11
3.1	Algemene beschrijving.....	11
3.1.1	Sint-Martinuskerk.....	11
3.1.2	Vermeulen/Van Dinter-orgel.....	12
3.2	Diagnosenota/knelpunten.....	17
3.2.1	Sint-Martinuskerk.....	17
3.2.2	Vermeulen/Van Dinter-orgel.....	17
4	BESCHRIJVING VAN DE ERFGOEDWAARDEN.....	19
4.1	Erfgoedwaarde van het orgel.....	19
4.2	Juridische toestand van het onroerend erfgoed: ZEN-statuut van het orgel.....	20
5	BEHEERSVISIE EN DOELSTELLINGEN.....	21
5.1	(Her)bestemmingsplan voor het gebouw.....	21
5.2	Beheer en beheersdoelstellingen.....	21
5.2.1	Het kerkgebouw.....	21
5.2.2	Het orgel.....	22
6	OPSOMMING EN VERANTWOORDING VAN DE WERKZAAMHEDEN.....	23
6.1	Hoofddoelstellingen: orgel.....	23
6.1.1	Éénmalige maatregelen.....	23
6.1.2	Terugkerende maatregelen.....	23
6.2	Nevendoelstellingen: gebouw.....	23
6.3	Oplijsting doelstellingen.....	24
7	VOORSTEL VAN OPVOLGING EN EVALUATIE.....	25
7.1	Opvolging van de bewaringstoestand en tijdelijke instandhoudingswerken.....	25
8	BIJLAGEN.....	27
8.1	Perimeter van gebied waarvoor beheersplan wordt opgemaakt.....	28

8.2	Lijst van geplande werkzaamheden	29
8.3	Lijst van handelingen waarvan de uitvoering vrijgesteld zal zijn van toelating.....	30
8.4	Lijst van ZEN-erfgoed met aanduiding op kaart	31
8.5	Bibliografie	32
8.6	Fotoreportage	33
8.7	Extra bijlagen.....	51
8.7.1	Beschermingsbesluit orgel.....	
8.7.2	Kerkenbeleidsplan gemeente Heers	

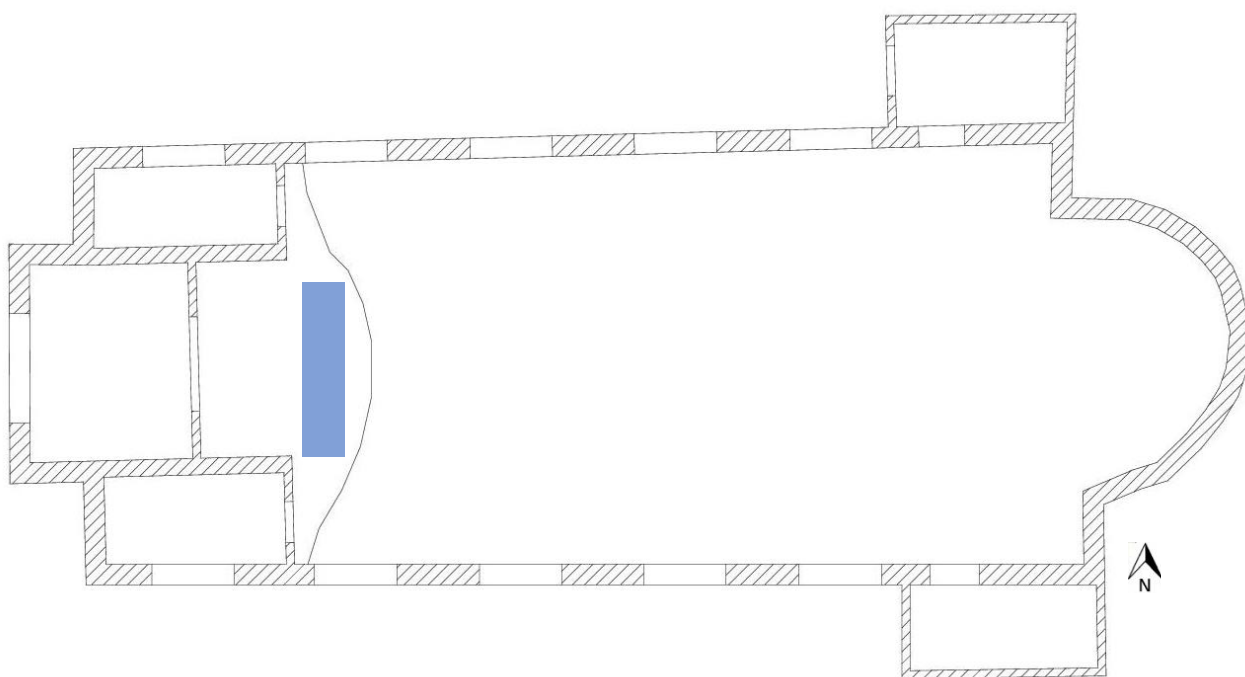
1 IDENTIFICATIE

1.1 Identificatie van het beschermde onroerend erfgoed

Naam van het onroerend erfgoed	Vermeulen/Van Dinter-orgel in de Sint-Martinuskerk
Ligging	Suskensstraat 8 3870 Heers (Vechmaal)
Kadastrale gegevens	Heers, 10e afdeling, sectie A, perceelnummers 192b en 197g
Beschermingsbesluit(en)	M.B. 10/02/2004
Type bescherming	Orgel afzonderlijk beschermd als monument
Beheersplan opgemaakt door	DFM architectural office Sint-Truidersteenweg 30 3700 Tongeren 012/26.33.30 info@dfmoffice.be Orgeldeskundige Luc Ponet Forum Musicale – <i>Consult in Music</i> Sint-Geertruistraat 92 3700 Tongeren 0498/28.14.13 luc.ponet@forummusicale.eu
Eigenaar & opdrachtgever	Gemeente Heers
Gebruiker	Kerkfabriek Sint-Martinus Vechmaal
Datum ter goedkeuring ingediend	15/02/2021

Figuur 1: Uittreksel uit het kadastraal percelenplan met in het rood de ligging van de Sint-Martinuskerk (CadGIS - FOD Financiën, 2020)

Figuur 2: Schematisch grondplan van de Sint-Martinuskerk met als aanduiding het orgel in het blauw (DFM architectural office, 2020)

1.2 Afbakening van het beschermde onroerend erfgoed

De parochiekerk Sint-Martinus is niet beschermd als monument. Sinds 1 februari 2018 is het kerkgebouw vastgesteld als bouwkundig erfgoed in de inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed. Het Vermeulen/Van Dinter-orgel in de Sint-Martinuskerk is bij Ministerieel Besluit¹ van 10 februari 2004 beschermd als monument, wegens de historische, sociaal-culturele en wetenschappelijke waarde (zie bijlage 8.7.1).

Figuur 3: Kadasterplan met aanduiding van de Sint-Martinuskerk als vastgesteld bouwkundig erfgoed (groen vlak), het beschermde orgel (rode stip) en het gebouw als akoestische houder van het orgel (rode omtrek) (Geoportaal, 2020)

¹ Ministerie van Binnenlandse Aangelegenheden, Huisvesting en Ambtenarenzaken. (2004). *Ministerieel beschermingsbesluit houdende bescherming als monument stads- of dorpsgezicht van 10 februari 2004*. Brussel.

2 HISTORISCHE NOTA

2.1 Sint-Martinuskerk

De Sint-Martinuskerk is gelegen in het dorpje Vechmaal. De kerk wordt voor het eerst vermeld in 1181, waar het onderdeel uitmaakt van de goederen van de proosdij van Sint-Martin van Luik. In de 13de-eeuw werd reeds een melding gemaakt van noodzakelijke herstellingswerken aan de toren. Vermoedelijk betrof het een romaans schip met een vlakke, houten zoldering, daar in 1628 een plafond vermeld werd met de wapenschilden van de familie de Hennisdael. Eén van de schilderijen droeg de datering 1322. In 1700-1712 bevond de romaanse toren zich in een slechte staat waardoor in 1749-1762, onder pastoraat van Jacques Moens en door de gemeente, herstellingswerken werden uitgevoerd aan het kerkgebouw. Op de Ferrariskaart uit 1771-1777 wordt de kerk afgebeeld als een kruiskerk op de huidige site, omgeven door een omheind kerkhof. De toren werd in 1818, ondanks de herstellingswerken in de tweede helft van de 18de-eeuw, heropgebouwd, onder het pastoraat van A. Delvigne. In 1834-1844 werd uiteindelijk een nieuwe kerk gebouwd naar het ontwerp van Léon Jaminé uit Hasselt en ingewijd in 1850. In 1978 werd vermoedelijk de sacristie bijgebouwd door architect Denis uit Sint-Tuiden².

Figuur 4: Westgevel van de Sint-Martinuskerk in 1967 (KIK-IRPA fototheek, clichénummers M005183, dd. 1967)

² Agentschap Onroerend Erfgoed. (2018). *Parochiekerk Sint-Martinus*. Opgehaald van Inventaris Onroerend Erfgoed: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/32200>

2.2 Vermeulen/Van Dinter-orgel

Het orgel in de Sint-Martinuskerk te Vechmaal wordt door meerdere bronnen toegewezen aan Pereboom & Leyser, Maastricht³, maar is waarschijnlijk het werk van één of meer leden van de familie(s) Vermeulen en/of Van Dinter. Vergelijkingen met andere orgels uit dit atelier bevestigen deze veronderstelling. Orgeldeskundige Michel Lemmens schrijft daarover het volgende⁴:

“We hebben thans nog geen helder beeld van het werk van de familie Van Dinter. De eerste bekende orgelmaker uit deze familie was Pieter-Frans Van Dinter⁵ (°Rotterdam 1785 - †Tegelen 1853). In de Limburgse archieven treft men zijn naam soms aan in verband met herstellingswerken, doch volledig nieuwe orgels van hem werden hier nog niet herontdekt. Wel was hij mogelijk mede-auteur van de ingrijpende renovatie van het orgel te Tongerlo (Bree) in 1851/1852: dit was een gezamenlijk project van de families Van Dinter en Vermeulen: Peter-Jan Vermeulen (°1830 - †1910), diens oom Lambertus Vermeulen (°1794 - †1875) en Mathieu Van Dinter (°1822 - †ca. 1890), zoon van Pieter-Frans Van Dinter, waren zeker hierbij betrokken. Ook het orgel te Vechmaal (Heers) is waarschijnlijk een realisatie van één of meer leden van de familie(s) Vermeulen en/of Van Dinter.”

Figuur 5: Het Vermeulen/Van Dinter-orgel (DFM architectural office, 2020)

³ VAN GELE J. en VANDEVOORT E., *Het orgelverdriet van Limburg*, Koersel-Beringen, 1988.

⁴ LEMMENS M., *Het Limburgs orgellandschap – Cultureel Erfgoed in Limburg*, Provinciaal Centrum voor Cultureel Erfgoed, Kasteel Rijk, 1996.

⁵ LEMMENS M., op.cit., p. 59.

Het orgel bevindt zich op het doksaal en werd gebouwd in 1847. Vóór 1866 heeft er al een herstelling plaats gevonden door Pereboom & Leyser. Pas vanaf 1866 worden de werken aan het orgel vermeld in het rekeningenboek van deze orgelmakers. Ze onderhielden het orgel tot in 1894. In 1941⁶ worden verbeteringswerken uitgevoerd door Firmin Joris uit Aarschot. De orgelbouwer bevestigt dit door een inscriptie in potlood, aan de binnenzijde van de onderkast: 'F. Joris Aarschot 1-8-1941'. In 1998 werden herstellingswerken uitgevoerd door Mark Nagels en de laatste stembeurt was vijf jaar geleden, in 2015.

⁶ De Werkgroep Diocesane Orgelcommissie (op.cit.) vermeldt 1942.

3 INVENTARISATIE HUIDIGE TOESTAND EN TOESTANDSRAPPORT⁷

3.1 Algemene beschrijving

3.1.1 Sint-Martinuskerk

De Sint-Martinuskerk⁸ is een neoclassicistische zaalkerk (éénbeukig) die gevormd wordt door een vijf traveeën tellend schip onder een zadeldak, een westtoren, een koor van een rechte travee met halfronde sluiting en twee aangebouwde sacristieën. Het schip is opgetrokken in baksteenmetselwerk in staand verband, op een hardstenen plint. De gevels worden getypeerd door bakstenen hoekpilasters en siermetselwerk onder de kroonlijst, met een kroonlijst uit kalksteen. De rondboogvensters in het schip beschikken over hardstenen lekdrempels, die doorlopen over de laterale schipgevels, en dito kordon vormende lateien.

De gedeeltelijk ingebouwde westtoren heeft een vierkantig grondplan en is bekroond met een ingesnoerde naaldspits op een achthoekige basis. De huidige toren, daterend uit 1818, werd gebouwd rondom de oude romaanse toren van silex, die slechts tot op halve hoogte bewaard bleef. De romaanse restanten zijn nog zichtbaar aan de binnenzijde van de toren. De toren wordt gekenmerkt door hardstenen hoekbanden en rondboogvormige galmgaten in een deels hardstenen omlijsting. De rechthoekige vleugel deur zit gevat tussen geprofileerde hardstenen posten onder een gecementeerde latei. Boven de poort is een inwijdingsinscriptie aanwezig met chronogram voor 1818: “InCoLarUM zeLo aereqUe aeDIfiCatUr”.

Het koor met apsis is eveneens opgetrokken in baksteenmetselwerk in een staand verband, met rondboogvormige glas-in-loodramen met hardstenen lekdrempels en lateien. De koorsluiting is blind uitgevoerd. De aangebouwde sacristieën beschikken elk over een rechthoekig venster, met een hardstenen lekdrempel en latei en bevatten diefijzers.

Het interieur van de Sint-Martinuskerk is volledig bepleisterd en beschikt over een bepleisterd tongewelf, dat rust op Korintische pilasters. De kroonlijsten zijn uitgevoerd in twee niveaus, waarvan de bovenste kroonlijst rijkelijk gedecoreerd is. De balustrade van het doksaal is volledig uitgevoerd in eik. Het interieur had voorheen talrijke muurschilderingen, die heden bedekt zijn onder een verflaag. De stoelen en zitbanken van de kerk zijn recent op houten vlonders geplaatst. De torenruimte achter het orgel, met toegang tot de orgelkast (pijpenkamer) en de locatie voor de blaasbalg, werd ook enkele jaren geleden opgeruimd en gedeeltelijk geactualiseerd.

⁷ Bijhorende fotoreportage is terug te vinden in bijlage 8.6.

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed. (2018). *Parochiekerk Sint-Martinus*. Opgehaald van Inventaris Onroerend Erfgoed: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/32200>

3.1.2 Vermeulen/Van Dinter-orgel⁹

Orgelkast

De orgelkast is uitgevoerd in eik, met uitzondering van de achterwand en het dak. Deze zijn vervaardigd van zachtere houtsoorten. Het verjongend basement is aan de voorzijde versierd met pilasters (foto 1) en voorzien van cannelures en een Korintisch kapiteel (foto 2 en 3). De toegang tot het doksaal is, vanuit de kerk gezien, helemaal rechts. De speeltafel bevindt zich in de linker zijwand van het orgel, hetgeen bij meerdere orgels van Vermeulen het geval is. In de rechter zijwand van het orgel bevindt zich een deur die toegang verschaft tot de onderkast.

De opengewerkte hangconsole (foto 4) bestaan uit voluten en gestileerde varens, onderaan uitlopend op een vrucht. De zone onder de voetlijst van de bovenkast is eveneens opengewerkt: op de hoeken met een rosas, aan de zijwanden en tussen de hangconsole met vlecht- en bladerwerk (foto 5). Daarboven bevindt zich een tandlijst. De ronde torens en vlakke tussenvelden van de bovenkast worden alle bovenaan afgesloten met een blinding in de vorm van gestileerde, opgeknoopte draperieën of voorhangsels en druiventrossen, die als het ware met goudkleurige fleurons bevestigd zijn aan de penanten en hoekstijlen (foto 6).

De frontpijpen zijn allemaal voorzien van een opgeworpen labium. Aan beide zijden van de bovenkast bevinden zich deuren. De kroonlijsten van de torens zijn aan de onderzijde versierd met fleurons en kleine voluten (foto 7 en 8). De hoektorens worden getopt met vlampotten.

Toegang tot de bovenkast met de pijpen is enkel mogelijk via panelen aan de achterzijde van het orgel. Deze zijn te openen in de torenruimte, waar het orgel een volledige afsluiting voor vormt aan de kerkzijde.

Dispositie en pijpwerk

Het orgel telt momenteel 21 effectieve registers, waarvan er drie opgesplitst zijn in bas- en diskant. Er zijn evenwel 29 registerknoppen, waarvan één registertrekker ontbreekt en vier registerknoppen zonder tractuur en/of zonder opschrift zijn. De registerknoppen bevinden zich op twee rijen boven de manualen en de muziklessenaar. De nummering loopt door van links naar rechts, de bovenste rij van 1 tot 14, de onderste rij van 15 tot 27. Links en rechts van de lessenaar bevinden zich respectievelijk nr. 28 en nr. 29.

1. - (registertrekker verdwenen)	15. Hautbois 8
2. Cléron	16. Basson 8
3. Trompette 8 Haut	17. Melophon 4

⁹ Lemmens M., Monumenten en Landschappen – *Vechmaal, onderzoek in opdracht van Provincie Limburg dd. 14-06-1994*

4. Trompette 8 Bas	18. - (tractuur verdwenen)
5. Mixtus	19. - (tractuur verdwenen)
6. Flûte 4	20. Flûte 2 Pointue
7. Octave 2	21. Doublette 2
8. Viole-de-gambe 8	22. Flûte 4
9. Flûte 8 Haute	23. Prestant
10. Flûte 8 Bas	24. Echo
11. Cornet 5	25. Bourdon 8 Haut
12. Bourdon 16	26. Bourdon 8 Bas
13. Prestant 4	27. Flûte Traverse 8
14. Montre 8	28. - (tractuur verdwenen)
	29. Pédales (tractuur verdwenen)

De huidige toonhoogte bedraagt $a' = 445$ Hz., hetgeen hoger is dan de oorspronkelijke toonhoogte. Dit valt vast te stellen door ingrepen aan de randen van onder andere de open houten labiaalpijpen, waaruit stukken zijn weggezaagd.

De houten pijpen zijn gemaakt van grenenhout en de metalen pijpen van geschaafd metaal. De labiumvorm is zeer typisch voor de stijl. Zelfs de kleinste pijpen zijn op dezelfde manier uitgevoerd¹⁰:

- bovenlabium = bijgedrukt, met inritsing in de vorm van een opgeworpen labium
- onderlabium = ingeritst

Kenmerken van het pijpwerk:

HOOFDWERK

- Montre 8 Van C - h = tinnen frontpijpen; van C' – a3 = op de lade.
- Prestant 4 Van C – B = tinnen frontpijpen; vanaf H op de lade.
- Bourdon 16 Van C – fis1 = grenenhouten gedekten met eiken grepen, geschroefde voorslagen en voeten afgevoerd; vanaf g1 = in metaal op de lade.
- Cornet V Vanaf cis1; geplaatst op verhoogde banken; het 8'-koor is verdwenen; samenstelling: (8') - 4' - 2 2/3' – 2' – 1 3/5'; Wijd open labialen; de 8' was gedekt.
- Flûte 8 B/D Deling tussen c1 en cis1; van C – g2 = grenenhouten open labialen met rechthoekige doorsnede en plooibare stemlap aan de rand; eiken voorslagen en grepen, voeten in zachte houtsoort: vanaf gis2 = metalen open labialen in prestantmensusur.
- Viole de gambe 8 Van C – F = grenenhouten open labialen met rechthoekige doorsnede en plooibare stemlap aan de rand; van Fis – a3 =

¹⁰ De pijpenfactuur is te vergelijken met deze voor het Van Dinter/Vermeulen-orgel in Tongerlo (Bree).

dunwandige tinnen eng gemensureerde open labialen met snijbaarden, vanaf d2 zonder baarden; veel resten van rode bolus; afwijkende labiumvorm: ingeritst spits bovenlabium en rond onderlabium.

- Octave 2 Van C – B = gedekte labialen met opvallend enge mensuur (diameter); vanaf c° = open labialen in prestantmensuur.
- Flûte 4 Van C – c1 = gedekt; van cis1 – fis2 = roergedekt; vanaf g2 = wijd open conisch labiaal.
- Mixtus III Gewone prestantmensuur; de hoogste rang ontbreekt consequent; afwijkende labiumvorm: bijgewreven driehoekig boven- en onderlabium; inritsing en zijdelings van de mond, recht en verticaal in corpus en voet aangebracht

Samenstelling:

C			1	2/3	(1/2)
c°			1 1/3	1	(2/3)
c1		2	1 1/3	(1)	
c2		2 2/3	2	(1 1/3)	
cis3	4	2 2/3	(2)		

- Trompette 8 B/D Deling tussen c1 en cis1; de oorspronkelijke 8 kleinste pijpjes (lingualen, cfr. de roosterboringen) zijn verdwenen en vervangen door open labialen; kurkvormige koppen; Franse stemkrukken; de 11 grootste bekers bestaan uit twee aan elkaar gesoldeerde delen: onderstuk in tin, bovenstuk in een lood/tin-mengeling; de 20 grootste pijpen zijn voorzien van tinnen sloffen; ringen in de eerste drie octaven.
- Cléron 4 Enkel in de baskant; in de diskant zijn stokboringen voorzien, deze zijn overplakt met papier; dezelfde factuur als de Trompette, maar voorzien van koppen naar Franse vormgeving.

ONDERPOSITIEF

- Flûte Travers 8 Van C – c1 = gekoppeld aan de bourdon 8; vanaf cis1 = smal gelabieerde tinnen pijpen in wijde prestantmensuur, niet overblazend; afwijkende labiumvorm: bovenlabia in de vorm van een gotische spitsboog; geen baarden.
- Bourdon 8 B/D Deling tussen c1 en cis1; van C – g° = grenenhouten pijpen met eiken voeten, geschroefde voorslagen en grepen, regelpennen in de voeten; vanaf gis° in metaal.
- Echo 8 Van C – c1 = gekoppeld aan de Bourdon 8; vanaf cis1 = open labialen in strijkersmensuur.
- Prestant 4 Geen bijzonderheden.
- Flûte 4 Van C – c1 = gedekt; van cis1 – fis2 = roergedekt; vanaf g2 = open conisch labiaal.
- Doublette 2 Geen bijzonderheden.

- Flûte 2 Pointue Licht-conische open labialen; enkel de 18 kleinste pijpjes zijn cilindrisch.
- Twee lege slepen Hier bevonden zich oorspronkelijk twee registers, elk bestaande uit één koor. Ook de pijpenroosters zijn verdwenen, enkel de schroefgaten in de bijbehorende regels bewijzen hun oorspronkelijke aanwezigheid. Vermits de kartonnen repen met registernamen onder de registertrekkers, aangebracht door Pereboom & Leyser, doorlopend zijn over de gehele breedte van de rijen registertrekkers, en vermits de reep met opschriften (registerbenamingen) van het positief onder de desbetreffende twee registertrekkers blanco bleef, kunnen we veronderstellen dat Pereboom & Leyser beschouwd mogen worden als de vermoedelijke auteurs van de dispositiewijziging.
- Mélophone 4 Het groot octaaf ontbreekt; vanaf c° = tinnen labialen in strijkersmensuur; de grootste pijpen met snijbaarden; afwijkende labiaalvorm met bijgewreven boven- en onderlabium.
- Basson-Hautbois B/D Deling tussen c1 en cis1; van C – h° = grenen stevels; koppen in grenen- en fruithout; belederde lepels; in fruithout; messing tongen; Franse stemkrukken; grenenhouten bekens met rechthoekige doorsnede; vanaf c1 = metalen pijpen; kurkvormige koppen met een ring aan de bovenzijde; messing lepels met aan het uiteinde een plaatje dwars er tegenaan gesoldeerd in een hoek van ca. 70°; bekens samengesteld uit twee delen: onderaan licht trechtervormig (ongeveer 2/3 bekerlengte), bovenaan trechtervormig (overige bekerlengte); de kleinste pijpjes zijn open labialen .

Klaviatuur

De klaviatuur (foto 9), ingebouwd aan de linkerzijde van het orgel, bestaat uit twee manualen van 58 toetsen (C – a3) en een aangehangen pedaal van 18 toetsen (C-f).

De zacht houten manuaaltoetsen zijn belegd met been en ivoor (ondertoetsen) en met ebbenhout (boventoetsen – foto 10). Enkele onderdelen zijn gefineerd met palmbout (de frontons) en met mahonie (de klavierplank). Het eiken klavierraam is niet gefineerd. Het eikenhouten pedaal is recht en heeft korte toetsen. De snelvormige boventoetsen zijn belegd met ebbenhout. Het pedaalklavier (foto 11) is – als basklavier – aangehangen aan het hoofdwerk (manuaal II).

De registerstokken hebben een vierkante doorsnede, waaraan ronde bruine knoppen zijn bevestigd (foto 12). De registernamen zijn aangebracht op twee lange kartonnen repen, onder de registertrekkers (foto 13). De vormgeving is typisch voor de orgelmakers Pereboom & Leyser (Maastricht), namelijk een zwarte achtergrond met goudkleurige letters en bijhorend lijnenspel.

De manualen worden afgesloten door een inschuifbaar deksel dat in geopende toestand deels ook als muziklessenaar fungeert. Aan de speeltafel zijn nog resten van een messing kandelaar te bespeuren (foto 14). De orgelbank (foto 15), volledig in eik en met elegante, gekromde poten, is voorzien van een opbergruimte voor partituren of boeken.

Tractuur

De wellenramen zijn uitgevoerd in eik met grenen wellen en ijzeren welarmpjes. Voor het onderpositief (Manuaal I) werd gebruik gemaakt van grenen stekers en een winkelhakenreeks in fruithout. Doordat de positief-windladen vrij hoog geplaatst zijn, is het liggende wellenraam langs de onderzijde bereikbaar. Het eveneens liggende wellenraam onder de hoofdwerk-laden is via abstracten en een winkelhakenreeks in fruithout verbonden met het hoofdwerk (Manuaal II). Het wellenraam voor de verbinding met het aangehangen pedaal is rechtop geplaatst. Twee eiken kammen, elk voorzien voor 58 abstracten, zijn thans buiten gebruik. Ze werden tegen de stijlen van de binnenstructuur geschroefd.

Alle slepen van de hoofdwerk-laden worden door middel van verticaal geplaatste balkvormige eiken balansen verbonden met de registerstokken en aangetrokken aan de zijkant van de C-lade. Voor de positief-laden gebeurt dat op dezelfde manier. De rechtop geplaatste balansen zijn hier echter uit olmenhout vervaardigd en verdikken naar het midden toe. Dit is wellicht een ingreep van Pereboom & Leyser (1866).

Windladen

De originele windladen (1847) zijn gesponselde sleepladen, vervaardigd uit eik, met uitzondering van de grenen ventielen en mogelijk ook de scheien. Op de fundamenteën is leder gelijmd. Tussen de C- en de Cis-lade bevinden zich smeedijzeren verbindingstukken. Alle stokken zijn gehekt. De ventielkasten (lederpulpeten) bevinden zich allemaal aan de achterzijde van het orgel.

Windvoorziening

De motor (zeer oud – foto 16) en de blaasbalg zijn in de torenruimte opgesteld. Het orgel wordt momenteel van wind voorzien door middel van een recentere magazijnbalg. Diverse onderdelen van de oorspronkelijke balgen bevinden zich nog in de torenruimte. Het gaat om twee boven elkaar geplaatste spaanbalgen (oppervlakte: 2.54m x 1.225m), grotendeels uit grenenhout vervaardigd, en twee grenen voetpompen. De originele grenen stoel fungeert nu als stoel voor de magazijnbalg. De pijpenkamer van het hoofdwerk is slechts bereikbaar vanuit de torenkamer, door over de huidige windvoorziening te klimmen.

Het oude, oorspronkelijke hoofdwindkanaal dient nu eveneens als draagconstructie voor de recentere magazijnbalg. In de huidige toestand wordt elke ventielkast door middel van een grenen windkanaal apart bevoorraad. De winddruk is 79mm/waterkolom.

3.2 Diagnosenota/knelpunten

3.2.1 Sint-Martinuskerk

De bestaande verwarmingsinstallatie van de Sint-Martinuskerk bestaat uit een heteluchtverwarming met een blaasmond in de muur onder het doksaal (foto 17). Daar deze verwarmingsinstallatie een laag rendement heeft en niet orgelvriendelijk is, wordt aangeraden de installatie te vernieuwen. De verwarming gebeurt met direct gestookte warme luchtgenerator, aangestuurd door een stookoliebrander. De verwarmde lucht wordt ingeblazen net onder het doksaal, maar door een verkeerde verdeling tussen pulsie en extractie in de ruimte is er geen evenwicht in de luchtverdeling. Hierdoor is er een lange opwarmtijd, te hoge temperaturen op hoogte en grote temperatuurschommelingen. De temperatuur zou niet meer dan 2°C per uur mogen opwarmen. Daarnaast gaat heteluchtverwarming gepaard met stofverbranding of stof dat mee circuleert in de ruimte. Dit stof slaat neer op koudere oppervlaktes, waardoor deze snel vervuild raken. Bovendien is luchtverwarming nefast voor alle roerend patrimonium in hout. Hierbij wordt er best geopteerd voor vloerverwarming die onder vlonders geplaatst wordt, in de zone waar de kerkbanken zich bevinden.

Tussen de eerste prospectie in functie van dit beheersplan (september 2019) en de meest recente prospectie (september 2020) is er boven het doksaal, links achteraan in de kerk gezien vanaf het altaar, ernstige schade aan het dak en het plafond ten gevolge een lek in het dak, waardoor er duidelijk vochtschade en schimmelvorming zichtbaar is (foto 18 en 19). Hierdoor heeft de vloerbekleding in het doksaal eveneens schade opgelopen (foto 20). Daarenboven vertoont het pleisterwerk van de opgaande muurvlakken barsten op verscheidene plaatsen, waardoor het verfwerf afbladdert.

3.2.2 Vermeulen/Van Dinter-orgel

De onmiddellijke omgeving van het orgel is min of meer opgeruimd doch erg vervuild. De ernstige schade aan het dak en het plafond van de kerk, ten gevolge een lek in het dak, heeft gelukkig geen rechtstreekse gevolgen voor het orgel. Het orgel is homogeen bewaard met slechts beperkte aanpassingen doorheen de tijd. Momenteel (september 2020) is het instrument niet meer bespeelbaar. Een jaarlijks onderhoud is niet gegarandeerd, de stemming laat diensgevolge te wensen over.

De achterwand is door houtworm aangetast. Door een gebrekkig onderhoud en slechts sporadische stemming raakte het pijpwerk erg vervuild en daardoor in verval. Op de frontpijpen

werd verf gemorst bij schilderwerken in de kerk. De wanden van de houten pijpen zijn aangetast door houtworm. De speeltafel en de klavieren vertonen meerdere vormen van slijtage, met name aantasting door houtworm, uitgesleten toetsbeleg, verdwenen registeropschriften, orgelbank aangetast door houtworm en zo meer. Verworming is er ook in de orgelkast, onder andere bij de houten balansen van de registertractuur van het positief en bij verschillende onderdelen van de windvoorziening (kanalen, balgen, voetspompen van de oorspronkelijke balgen, ...). De windlade is sterk vervuild, hetgeen leidt tot bijspraak.

Er zijn geen problemen van het orgel in relatie tot het gebouw. In tegendeel, het gebouw en het orgel vormen een mooie eenheid, visueel en akoestisch. Dit kon tijdens de eerste prospectie, in 2019, uitgebreid vastgesteld worden. Het is van het grootste belang dat de beheerders overtuigd raken van het potentieel en de intrinsieke waarde van een dergelijke éénheid. Dit impliceert het nemen van verantwoordelijkheid en het zorgen voor daadkracht inzake waardering en onderhoud.

Een integrale kuisbeurt, behandeling tegen houtworm, herstelling van bestaande schade en integrale stemming van het orgel is de meest dringende stap op korte termijn, dit om verder verval tegen te gaan. Dit kan gebeuren in verschillende fasen. Op langere termijn kan gestreefd worden naar een integrale restauratie.

4 BESCHRIJVING VAN DE ERFGOEDWAARDEN

4.1 Erfgoedwaarde van het orgel

Het orgel in de Sint-Martinuskerk te Vechmaal is niet alleen beschermd als monument, maar draagt in zich een belangrijke erfgoedwaarde omwille van het algemeen belang gevormd door de historische, sociaal-culturele en wetenschappelijke waarde van het gehele instrument.

Sociaal-culturele waarde

“Ondanks (- of misschien juist dankzij -) zijn anonimiteit is dit werk van wetenschappelijk belang voor het bestuderen van de diversiteit in Limburgse orgellandschap. Werken uit 1847, ook al hebben ze niet meer de glans van orgels uit voorgaande eeuwen, zijn nog steeds met veel ambachtelijke vaardigheid en goede smaak in klankgeving gerealiseerd. Het goed bewaarde instrument vervult efficiënt zijn rol als kerkorgel. De fraaie orgelkast, nog classicistisch van vormgeving, harmonieert met het kerkinterieur.”(MB 10 februari 2004)¹¹

Historische waarde

Orgels uit 1847, ook al hebben ze niet meer de glans van orgels uit voorgaande eeuwen, zijn nog steeds met veel ambachtelijke vaardigheid en goede smaak in klankgeving gerealiseerd. Het goed bewaarde instrument vervult efficiënt zijn rol als kerkorgel. De fraaie orgelkast, nog classicistisch van vormgeving, harmonieert met het kerkinterieur.

Wetenschappelijke waarde

Dit orgel is van wetenschappelijk belang voor het bestuderen van de diversiteit in het Limburgs en (Eu-)regionaal orgellandschap. Bovendien draagt dit instrument bij tot de analyse en het bijzondere karakter van het orgelbestand in Limburg doorheen de 19de-eeuw. Het is een mooie exponent van ‘de kleine romantiek’, met een krachtig, overtuigend klankbeeld voor de interpretatie van 19de-eeuws orgelrepertoire.

¹¹ Ministerie van Binnenlandse Aangelegenheden, Huisvesting en Ambtenarenzaken. (2004). *Ministerieel beschermingsbesluit houdende bescherming als monument stads- of dorpsgezicht van 10 februari 2004*. Brussel.

4.2 Juridische toestand van het onroerend erfgoed: ZEN-statuut van het orgel

Afzonderlijk beschermde orgels die zich bevinden in een niet-beschermd gebouw, kunnen beschouwd worden als ZEN-monument. Daarbij wordt het gebouw beschouwd als bouwkundige houder en klankkast van het orgel.

Het orgel in de Sint-Martinuskerk in Horpmaal kan bijgevolg als een ZEN-monument worden beschouwd, want het betreft een afzonderlijk beschermd orgel dat zich bevindt in een niet-beschermd kerk. Het orgel heeft bovendien door zijn aard geen economisch nut en kan dit in de toekomst ook niet verwerven omwille van zijn bestemming.

5 BEHEERSVISIE EN DOELSTELLINGEN

5.1 (Her)bestemmingsplan voor het gebouw

De Sint-Martinuskerk is de dorpskerk voor de lokale dorpsgemeenschap in Vechmaal. De kerk behoort tot het Bisdom Hasselt en valt onder het dekenaat van Borgloon. Tweewekelijks vinden er eucharistievieringen plaats op zaterdagavond en op kerkelijke feestdagen worden er erediensten gehouden. De kerk wordt ook sporadisch gebruikt voor gebedsvieringen, een uitvaart, een doopsel of een huwelijk. Volgens het Centraal Kerkbestuur en de gemeente Heers heeft de kerk een grote symbolische betekenis in de structuren van het landschap en van de dorpskern, waardoor het behoud van de parochiekerk sterk aanbevolen is. In de optiek van het pastoraal plan heeft elke parochiekerk nood aan een liturgische ruimte¹².

5.2 Beheer en beheersdoelstellingen

5.2.1 Het kerkgebouw

De hoofddoelstelling van het beheersplan is erop gericht de bovenstaande erfgoedwaarden, met name de historische erfgoedwaarde van het orgel, te herstellen en in de toekomst te behouden. Het is dus van groot belang alle elementen die in dit beheersplan beschreven zijn en dus ook bijdragen tot deze erfgoedwaarde, te herstellen en in goede staat te behouden en te beheren.

Tijdens alle onderhouds- en restauratiewerken wordt er met volgende eisen rekening gehouden :

- respect voor alle historische tijdslagen in de kerk, ook voor latere aanpassingen/verbouwingen met erfgoedwaarde.
- respect voor het artistieke geheel van de kerk met divers meubilair, schilderijen en beelden met erfgoedwaarde.
- respect voor het actuele gebruik van de kerk, daar dit de beste garantie geeft voor het behoud van de erfgoedwaarden op lange termijn.
- respect voor de originele ambachtswijzen waarvan vele kunstobjecten getuigen, de gebruikte bouwmaterialen, afwerkingslagen en kleuren.
- een volledige restauratie van het historisch orgel tot een karakter- en kleurvol instrument, waardig voor eredienst en eventuele nevenbestemmingen.

¹² Centraal kerkbestuur Heers. (2019). *Kerkenbeleidsplan Heers*. Gemeente Heers.

5.2.2 Het orgel

Momenteel is er helemaal geen bestemming voor het orgel. Er is lokaal ook geen verwachting hieromtrent, dus ook geen visie. Desalniettemin gaat het om een exemplarisch voorbeeld van bijzondere erfgoedwaarde.

Kerk en orgel vormen een mooie eenheid, visueel en akoestisch. Het is van het grootste belang dat de beheerders overtuigd raken van het potentieel en de intrinsieke waarde van een dergelijke éénheid. Dit impliceert het nemen van verantwoordelijkheid en het zorgen voor daadkracht inzake respectvolle aandacht voor dit geklasseerde orgel.

Om verdere verwaarlozing en verval tegen te gaan dient op korte termijn met volgende opmerkingen rekening gehouden te worden:

- integrale kuisbeurt
- behandeling tegen houtworm
- herstelling van bestaande schade
- integrale stemming van het orgel

Dit kan gebeuren in verschillende fasen. Op langere termijn kan gestreefd worden naar een integrale restauratie.

6 OPSOMMING EN VERANTWOORDING VAN DE WERKZAAMHEDEN

6.1 Hoofddoelstellingen: orgel

6.1.1 Éénmalige maatregelen

Een integrale restauratie is niet meteen nodig. Het orgel is nog bespeelbaar en kan via een uitgebreide kuis annex herstelling van beschadigde onderdelen, onderhoud van de overige onderdelen en een fundamentele aanpak van de houtworm terug goed speel- en bruikbaar gemaakt worden. Deze werken kunnen uitgevoerd worden via spoedprocedures, al dan niet in verschillende fases, gebruikmakend van één of meer standaardpremies.

6.1.2 Terugkerende maatregelen

Pas na de integrale relevage van het orgel treden terugkerende maatregelen in voege:

- het aanstellen van een organist, supervisor of orgelmentor die toezicht houdt op de toestand van het instrument
- het voorzien in een vast jaarlijks onderhoud
- het tijdig inplannen van een 'groot' onderhoud en schoonmaakbeurt om de 10 jaar
- regelmatige stembeurten, minstens jaarlijks, bij voorkeur twee maal per jaar (lente en herfst)
- regelmatige bespelingen tijdens de liturgie en/of concerten
- programma's ontwikkelen die het orgel deelachtig maken aan een brede kunst-, cultuur- en erfgoedbeleving
- het orgel inschakelen in educatieve trajecten (nabijheid van orgelopleidingen in de academies van Sint-Truiden en Tongeren)

Afhankelijk van de (her-)bestemming van het gebouw worden ad hoc specifieke maatregelen toegevoegd.

6.2 Nevendoelstellingen: gebouw

In de Sint-Martinuskerk dient bij voorkeur een nieuwe verwarmingsinstallatie geplaatst te worden. Hierbij dient de bestaande verwarmingsketel gedemonteerd en verwijderd te worden, inclusief het inblaas- en aanzuigrooster. Er kan een gedecentraliseerde luchtverwarming geplaatst worden met convectoren/warmtewisselaars, welke op meerdere plaatsen in de kerk worden aangebracht. Daar het gebouw niet beschermd is, kan er ook gekozen voor het plaatsen van een vloerverwarming, waarbij er vlonders worden geplaatst. Tijdelijk kan er een warmtebegrenzer geplaatst worden op het huidige verwarmingssysteem, waarmee de

temperatuur nauwkeurig geregeld kan worden. Het is van groot belang dat een orgelvriendelijke verwarming geïnstalleerd wordt.

Daarnaast dienen de lekken in de leiendakbedekking spoedig hersteld te worden, daar er reeds grote vochtschade, met schimmelvormig tot gevolg, aanwezig is in het interieur. Dit probleem situeert zich boven het doksaal. Bijgevolg dient het pleisterwerk aan deze zone herdaan te worden en dient de barstvorming in het pleisterwerk hersteld te worden. De herstelde zone, maar ook de overige opgaande muurvlakken worden best opnieuw geschilderd ter opfrissing van het interieur. De vloerbekleding van het doksaal dient ook vernieuwd te worden, daar deze vochtschade heeft opgelopen door het lek in het dak.

6.3 Oplijsting doelstellingen

Werken aan het beschermde orgel

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating
Herstellen van beschadigde onderdelen	x		
Behandeling van de actieve aantasting door houtworm	x		
Integrale stemming van het orgel	x		
Integrale kuisbeurt	x		
Integrale restauratie op lange termijn	x		
Onderhoud en stemmen van het orgel		jaarlijks	x
Groot onderhoud van het orgel		10-jaarlijks	

Werken aan het niet-beschermde kerkgebouw

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating
Voorstudie type verwarmingsinstallatie	x		x
Plaatsen van een nieuwe verwarmingsinstallatie	x		
Herstellen van de lekken in de leien dakbedekking	x		
Nazicht leien dakbedekking		jaarlijks	x
Herstellen van het pleisterwerk in het interieur	x		
Schilderwerken in het interieur		10-jaarlijks	
Vernieuwen van de vloerbekleding in het doksaal	x		
Algemeen onderhoud van het gebouw		jaarlijks	x

7 VOORSTEL VAN OPVOLGING EN EVALUATIE

7.1 Opvolging van de bewaringstoestand en tijdelijke instandhoudingswerken

De stand van zaken van de maatregelen die voorzien zijn in het beheersplan (hoofdstuk 6) wordt ingeschreven als een vast agendapunt op de vergaderingen van de kerkfabriek. Volgens de voorschriften wordt de stand van zaken gerapporteerd aan het Agentschap Onroerend Erfgoed. Hiervoor dient voortdurend een onderhoudslogboek bijgehouden te worden. In het onderhoudsboek dienen volgende punten opgenomen te worden:

- een actualisatie van de diagnosenota (hoofdstuk 3.2 van dit beheersplan)
- een overzicht van de genomen maatregelen in de voorbije periode van zes jaar, gekoppeld aan de overzichtstabellen (hoofdstuk 6 van dit beheersplan). Dit overzicht wordt als volgt gespecificeerd:
 - o datum van uitvoering
 - o beschrijving van de genomen maatregelen en uitgevoerde werken met verwijzing naar de overzichtstabellen van dit beheersplan
 - o uitvoerder en factuur (indien van toepassing)
 - o fotosurvey: voor/tijdens/na de werken
 - o evaluatie ten aanzien van de maatregelen in dit beheersplan: beschrijving of de gedane ingrepen volstaan, of de visie en nog te voorziene maatregelen bijgestuurd moeten worden etc.
 - o actualisering en verdere detaillering van de geplande werken

Driejaarlijks of vijfjaarlijks dient een verslag van Monumentenwacht vzw opgemaakt te worden, waarbij een deskundige inspectie van het orgel en het kerkgebouw gebeurt. Naast een controle kunnen zij bepaalde onderhoudswerkzaamheden en/of noodherstellingen uitvoeren op moeilijk bereikbare plaatsen. Een verslag van de uitgevoerde werken en stand van zaken wordt aan het Agentschap Onroerend Erfgoed bezorgd, digitaal overgemaakt door de kerkfabriek. Ter verwerking van de opmerkingen in het verslag zullen externe specialisten en firma's aangeschreven worden door de kerkfabriek voor het nazicht en onderhoudswerk.

Bij eenmalige maatregelen, die als restauratiedossier met premie uitgevoerd worden, gebeurt de rapportage volgens de voorschriften door middel van een restauratieverslag. Dit wordt toegevoegd aan de volgende vijfjaarlijkse rapportage. De rapporten worden opgemaakt door de persoon binnen de kerkfabriek die het beheer van het onroerend patrimonium behartigt. Bepaalde onderdelen, zoals de fotosurvey, kunnen aangeleverd worden door de uitvoerder. In afwachting van het restauratiedossier dienen de nodige onderhoudswerken uitgevoerd te worden om verdere schade tegen te gaan.

De nota van het Agentschap Onroerend Erfgoed¹³ betreffende de betoelaagbaarheid van beheersmaatregelen stelt dat ingrepen aan orgels steeds in functie moeten staan van het bespeelbaar maken en houden van het instrument. Als voorwaarde voor betoelaging moet de premienemer garanderen dat het orgel op regelmatige basis bespeeld wordt vanaf de oplevering van de werken. Een orgel wordt voldoende bespeeld als je het tijdens minimum 3 concerten per jaar, minimum één kerkdienst per maand of minimum 12 dagen per jaar in het kader van een pedagogisch project gebruikt. Ingrepen die nodig zijn om het orgel volwaardig als muziekinstrument te laten functioneren zijn premiegerechtigd. Nieuwe toevoegingen die geen verdwenen historisch onderdeel van het orgel vervangen, zijn niet premiegerechtigd.

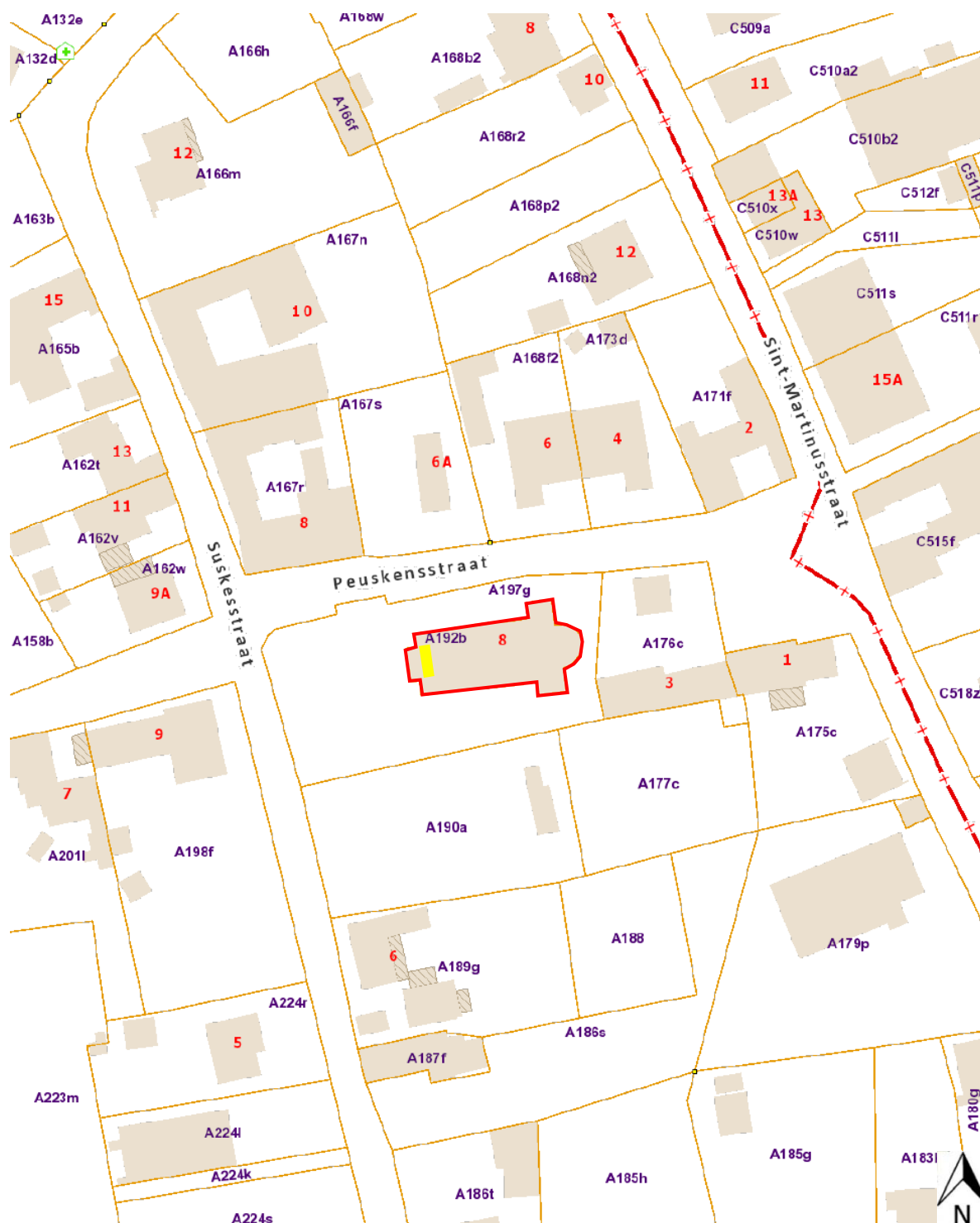
Daarnaast dient een logboek bijgehouden te worden van de gebruikers, de eigenaars of gemandateerde beheerders van het orgel en de orgelactiviteiten. Na de voorlopige oplevering van de restauratiewerkzaamheden aan het orgel moet een contract met een orgelbouwer afgesloten te worden voor het jaarlijks onderhoud, waarbij jaarlijks een onderhouds- en een stembeurt ingepland dienen te worden. Vanaf de voorlopige oplevering van de werken worden bij voorkeur de orgelactiviteiten aan mogelijke geïnteresseerden bekendgemaakt.

¹³ Agentschap Onroerend Erfgoed. (2019). *Richtlijn: Betoelaagbaarheid van beheersmaatregelen, werkzaamheden of diensten met erfgoedpremie of onderzoekspremie*. Vlaamse Overheid.

8 BIJLAGEN

Perimeter van gebied waarvoor beheersplan wordt opgemaakt (met schaal en N-pijl)	Bijlage 8.1
Lijst van geplande werkzaamheden	Bijlage 8.2
Lijst van handelingen waarvan de uitvoering vrijgesteld zal zijn van toelating	Bijlage 8.3
Lijst van ZEN-erfgoed met aanduiding op kaart	Bijlage 8.4
Lijst van open erfgoed met aanduiding op kaart	n.v.t.
Lijst van ontsluitingswerken voor open erfgoed	n.v.t.
Lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor toelating nodig is	n.v.t.
Lijst van cultuurgoederen	n.v.t.
Lijst van geplande werkzaamheden aan een orgel dat dateert van na de Eerste Wereldoorlog	n.v.t.
Lijst van aanwezige grafmonumenten	n.v.t.
Bibliografie	Bijlage 8.5
Fotoreportage	Bijlage 8.6
Extra bijlagen	Bijlage 8.7

8.1 Perimeter van gebied waarvoor beheersplan wordt opgemaakt

Uittreksel uit het kadastraal percelenplan met in het rood de ligging van de Sint-Martinuskerk en in het geel de positie van het orgel in de kerk (CadGIS - FOD Financiën, 2020)

8.2 Lijst van geplande werkzaamheden

Werken aan het beschermde orgel

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating
Herstellen van beschadigde onderdelen	x		
Behandeling van de actieve aantasting door houtworm	x		
Integrale stemming van het orgel	x		
Integrale kuisbeurt	x		
Integrale restauratie op lange termijn	x		
Onderhoud en stemmen van het orgel		jaarlijks	x
Groot onderhoud van het orgel		10-jaarlijks	

Werken aan het niet-beschermde kerkgebouw

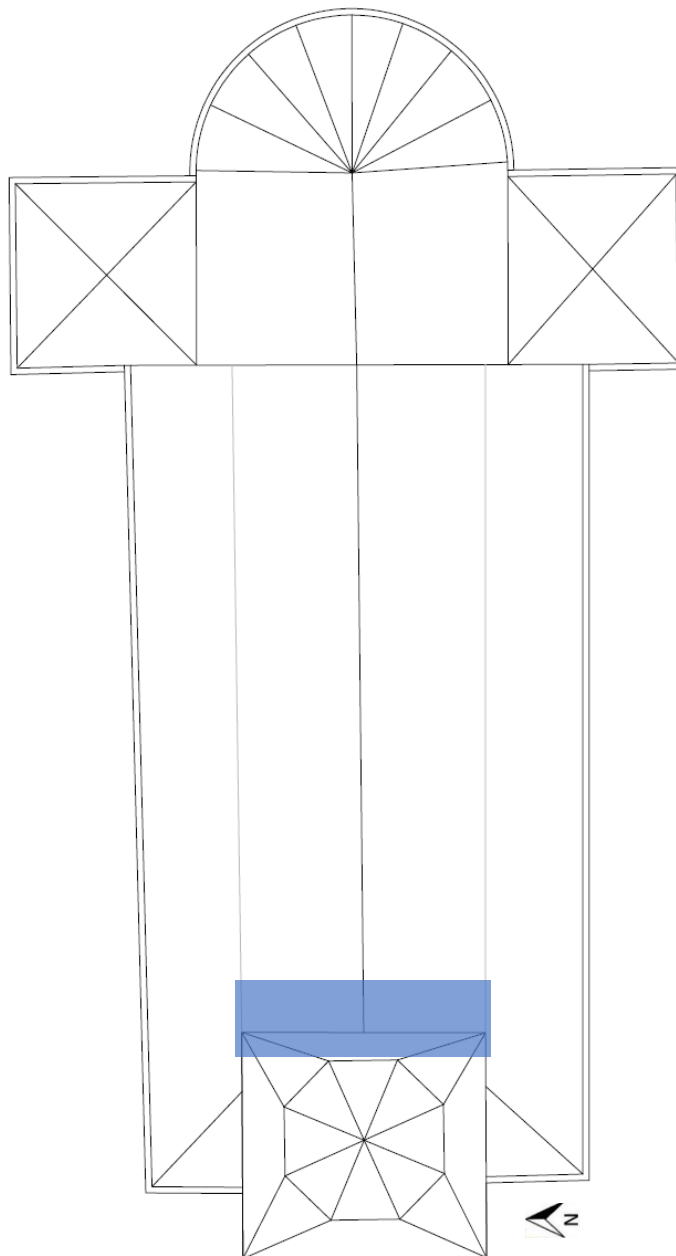
Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating
Voorstudie type verwarmingsinstallatie	x		x
Plaatsen van een nieuwe verwarmingsinstallatie	x		
Herstellen van de lekken in de leien dakbedekking	x		
Nazicht leien dakbedekking		jaarlijks	x
Herstellen van het pleisterwerk in het interieur	x		
Schilderwerken in het interieur		10-jaarlijks	
Vernieuwen van de vloerbekleding in het doksaal	x		
Algemeen onderhoud van het gebouw		jaarlijks	x

8.3 Lijst van handelingen waarvan de uitvoering vrijgesteld zal zijn van toelating

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating
Onderhoud en stemmen van het orgel		jaarlijks	x
Nazicht leien dakbedekking		jaarlijks	x
Voorstudie type verwarmingsinstallatie	x		x
Algemeen onderhoud van het gebouw		jaarlijks	x

8.4 Lijst van ZEN-erfgoed met aanduiding op kaart

Het orgel in de Sint-Martinuskerk in Vechmaal kan bijgevolg als een ZEN-monument worden beschouwd, want het betreft een afzonderlijk beschermd orgel dat zich bevindt in een niet-beschermd kerk. Het orgel heeft bovendien door zijn aard geen economisch nut en kan dit in de toekomst ook niet verwerven omwille van zijn bestemming.

Schematisch grondplan van de Sint-Martinuskerk met aanduiding ZEN-erfgoed in het blauw (DFM architectural office, 2020)

8.5 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed. (2004). *Parochiekerk Sint-Martinus: orgel*. Opgehaald van Inventaris Onroerend Erfgoed: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/3737>

Agentschap Onroerend Erfgoed. (2018). *Parochiekerk Sint-Martinus*. Opgehaald van Inventaris Onroerend Erfgoed: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/32200>

Agentschap Onroerend Erfgoed. (2019). *Richtlijn: Betoelaagbaarheid van beheersmaatregelen, werkzaamheden of diensten met erfgoedpremie of onderzoekspremie*. Vlaamse Overheid.

Centraal kerkbestuur Heers. (2019). *Kerkenbeleidsplan Heers*. Gemeente Heers.

HAINE M. en MEEÛS N., *Dictionnaire des facteurs d'instruments de musique*, Pierre Mardaga éditeur, Liège - Bruxelles, 1986.

KIK-IRPA fototheek. (sd). *Fotocollectie Sint-Maternus Vechmaal*. Opgehaald van KIK-IRPA databank: <http://balat.kikirpa.be/results.php?typesearch=simple&who=&what=&when=&where=vechmaal&christian=&free=&style=col4&limit=24>

Provinciale Dienst voor het Kunstpatrimonium, Sint-Truiden (1976). *Kunst en oudheden in Limburg 16 - Het orgelbezit in de provincie Limburg*. Provincie Limburg.

LEMMENS M., *Het Limburgs orgellandschap – Cultureel Erfgoed in Limburg*, Provinciaal Centrum voor Cultureel Erfgoed, Kasteel Rijkkel, 1996.

Lemmens M., *Monumenten en Landschappen – Vechmaal*, onderzoek in opdracht van Provincie Limburg dd. 14-06-1994

Ministerie van Binnenlandse Aangelegenheden, Huisvesting en Ambtenarenzaken. (2004). *Ministerieel beschermingsbesluit houdende bescherming als monument stads- of dorpsgezicht van 10 februari 2004*. Brussel.

VAN GELE J. en VANDEVOORT E., *Het orgelverdriet van Limburg*, Koersel-Beringen, 1988.

VAN LOO H. en REIJNAERDTS T., *Orgellandschap Maas – Rijn*, Stichting Samenwerkende Orgelvrienden Limburg, 2003.

8.6 Fotoreportage¹

¹ De fotoreportage bestaat uit eigen beeldmateriaal (DFM architectural office en Luc Ponet, 2020), tenzij anders vermeld.

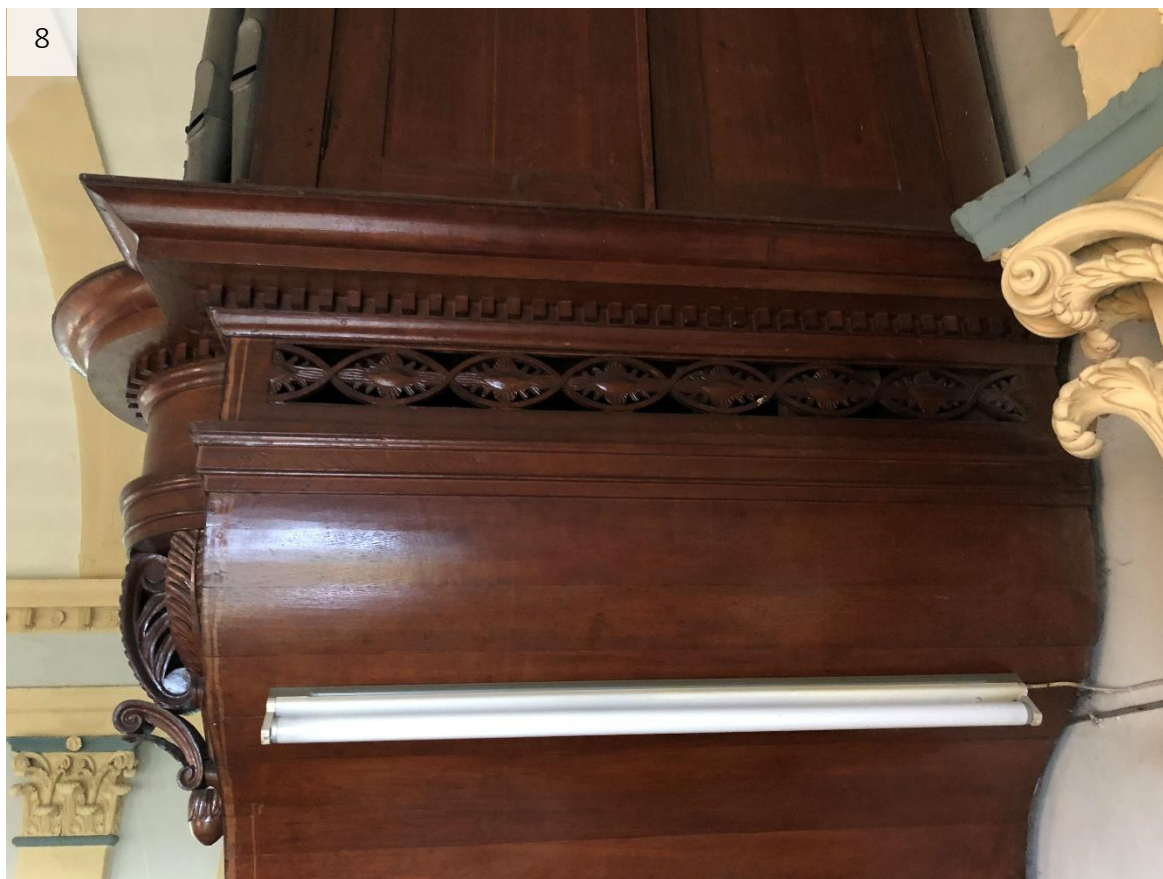

8

9

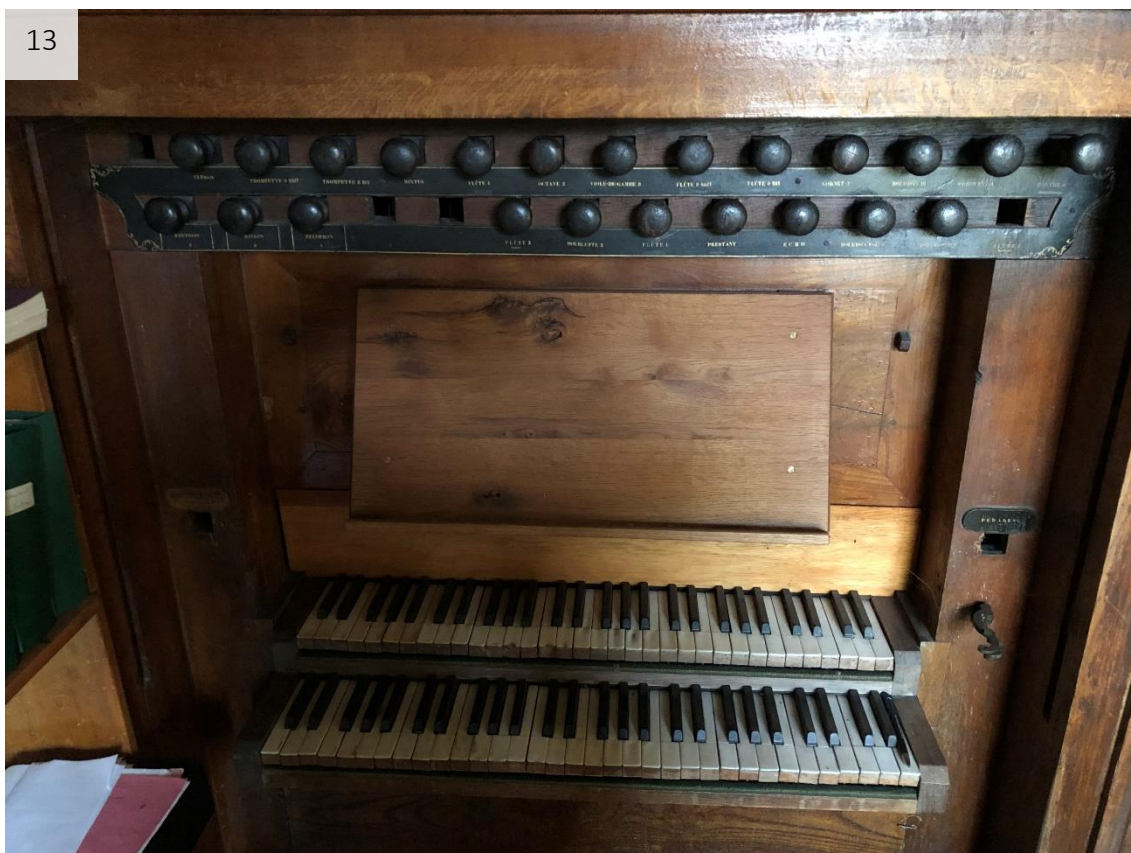

12

13

8.7 Extra bijlagen

8.7.1 Beschermingsbesluit orgel

8.7.2 Kerkenbeleidsplan gemeente Heers

**MINISTERIEEL BESLUIT HOUDENDE
BESCHERMING ALS MONUMENT, STADS- OF DORPSGEZICHT**

**DE VLAAMSE MINISTER VAN BINNENLANDSE AANGELEGENHEDEN,
CULTUUR, JEUGD EN AMBTENARENZAKEN,**

Gelet op het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten, stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij decreten van 22 februari 1995 en 8 december 1998;

Gelet op de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, gewijzigd bij bijzondere wet van 8 augustus 1988, inzonderheid artikel 6, § 1, I, 7 ;

Gelet op het besluit van de Vlaamse regering van 10 juni 2003 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse regering, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 29 augustus 2003;

Gelet op het ministerieel besluit van houdende ontwerp van lijst van voor bescherming vatbare monumenten, stads- en dorpsgezichten;

Gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van 08 januari 2004,

BESLUIT :

Artikel 1. Wordt beschermd, overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976, gewijzigd bij decreten van 22 februari 1995 en 8 december 1998:

Wegens de historische en sociaal-culturele waarde:

- als monument:

orgel parochiekerk Sint Lambertus Opheers, gelegen te Heers (Opheers), Opheersstraat(Oph.) Z.N;

bekend ten kadaster:

Heers, 3e afdeling, sectie A, perceelnummer(s) 58A/DEEL.

Wegens de historische, sociaal-culturele en wetenschappelijke waarde:

- als monument:

orgel parochiekerk Sint Maternus Vechmaal, gelegen te Heers (Vechmaal), Suskesstraat(Vechm.) 8;

bekend ten kadaster:

Heers, 10e afdeling, sectie A, perceelnummer(s) 192B/DEEL.

Art. 2. Het algemeen belang dat de bescherming verantwoordt, wordt door het gezamenlijk voorkomen en de onderlinge samenhang van de volgende intrinsieke waarden gemotiveerd:

De historische en sociaal-culturele waarde van het orgel in de Sint-Lambertuskerk in Heers (Opheers) :

De historische waarde ligt in het belang van het bewaren van stalen uit elk van de drie stijlperiodes in het oeuvre van Clerinx, temeer daar Opheers zijn laatste werk is. Dit eerder anecdotisch aspect wordt ruim overstegen door het feit dat dit orgel een functioneel werkstuk is dat optimaal zijn sociaal-culturele rol vervult binnen de gemeenschap waarvoor het gemaakt is. Bovendien is dit kunstwerk een van de opvallendste elementen in het voor het overige erg sobere kerkinterieur.

De historische, wetenschappelijke en sociaal-culturele waarde van het orgel in de Sint-Maternuskerk in Heers(Vechmaal) :

Ondanks (- of misschien juist dankzij -) zijn anonimiteit is dit werk van wetenschappelijk belang voor het bestuderen van de diversiteit in Limburgse orgellandschap. Werken uit 1847, ook al hebben ze niet meer de glans van orgels uit voorgaande eeuwen, zijn nog steeds met veel ambachtelijke vaardigheid en goede smaak in klankgeving gerealiseerd. Het goed bewaarde instrument vervult efficiënt zijn rol als kerkorgel. De fraaie orgelkast, nog klassicistisch van vormgeving, harmonieert met het kerkinterieur.

Art. 3. Met het oog op de bescherming zijn van toepassing:

- A. De beschikkingen van het besluit van de Vlaamse regering van 17 november 1993 tot bepaling van de algemene voorschriften inzake instandhouding en onderhoud van monumenten en stads- en dorpsgezichten (Belgisch Staatsblad 10 maart 1994).

Brussel, 10 februari 2004

Vlaams minister van Binnenlandse Aangelegenheden,
Cultuur, Jeugd en Ambtenarenzaken,

Paul VAN GREMBERGEN

CENTRAAL KERKBESTUUR HEERS

KERKENBELEIDSPLAN HEERS

2017

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL	1
INLEIDING	4
1. SITUERING KERKGEBOUWEN	6
2. FICHE PER KERKGEBOUW	7
2.1. Sint-Stefanuskerk Batsheers	7
2.1.1. Identificatie	7
2.1.2. Beschrijving	8
2.1.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	12
2.1.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	13
2.2. Drie Morenkerk Gutschoven	14
2.2.1. Identificatie	14
2.2.2. Beschrijving	15
2.2.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	18
2.2.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	19
2.3. Sint-Martinuskerk Heers	20
2.3.1. Identificatie	20
2.3.2. Beschrijving	21
2.3.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	26
2.3.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	27
2.4. O.L.Vrouw-ten-Hemelopnemingkerk Heks	28
2.4.1. Identificatie	28
2.4.2. Beschrijving	29
2.4.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	35
2.4.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	36

2.5. Sint-Lambertuskerk Horpmaal	37
2.5.1. Identificatie	37
2.5.2. Beschrijving	38
2.5.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	43
2.5.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	44
2.6. O.L.Vrouw Boodschapkerk Klein-Gelmen	45
2.6.1. Identificatie	45
2.6.2. Beschrijving	46
2.6.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	50
2.6.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	51
2.7. Sint-Annakerk Mechelen-Bovelingen	52
2.7.1. Identificatie	52
2.7.2. Beschrijving	53
2.7.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	57
2.7.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	58
2.8. Sint-Martinuskerk Mettekoven	59
2.8.1. Identificatie	59
2.8.2. Beschrijving	60
2.8.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	64
2.8.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	65
2.9. Sint-Lambertuskerk Opheers	66
2.9.1. Identificatie	66
2.9.2. Beschrijving	67
2.9.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	71
2.9.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	72

2.10. Sint-Quirinuskerk Rukkelingen-Loon	73
2.10.1. Identificatie	73
2.10.2. Beschrijving	74
2.10.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	78
2.10.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	79
2.11. Sint-Martinuskerk Vechmaal	80
2.11.1. Identificatie	80
2.11.2. Beschrijving	81
2.11.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	84
2.11.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	85
2.12. O.L.Vrouw-ten-Hemelopnemingkerk Veulen	86
2.12.1. Identificatie	86
2.12.2. Beschrijving	87
2.12.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	92
2.12.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	93
 3. NAAR EEN TOEKOMSTVISIE ⁹⁵	
3.1. Onderbouwde visie op het toekomstig gebruik en de toekomstige functie	94
3.2. Plan van aanpak hoe de toekomstige invullingen zullen worden onderzocht	97
 BESLUIT	100

INLEIDING

Dit kerkenbeleidsplan omvat volgende gebouwen voor de rooms-katholieke eredienst op het grondgebied van de gemeente: HEERS

- Sint-Stefanus Batsheers, Batsheersstraat , 3870 Heers
- Drie Moren Gutschoven, Nieuwe Steenweg, 3870 Heers
- Sint-Martinus Heers, Weerstandersstraat 3870 Heers
- O.L.V.-Ten Hemelopneming Heks, Hekslaan, 3870 Heers
- Sint-Lambertus Horpmaal, Cartuyvelstraat, 3870 Heers
- O.L.V.-Boodschap Klein-Gelmen, Klein-Gelmenstraat, 3870 Heers
- Sint-Anna Mechelen-Bovelingen, Bovelingenstraat, 3870 Heers
- Sint-Martinus Mettekoven, Mettekovenstraat, 3870 Heers
- Sint-Lambertus Opheers, Opheersstraat, 3870 Heers
- Sint-Quirinus Rukkelingen-Loon, Bovelingenstraat, 3870 Heers
- Sint-Martinus Vechmaal, Suskesstraat, 3870 Heers
- O.L.V.-Ten Hemelopneming Veulen, Nieuwe Steenweg, 3870 Heers

Het oorspronkelijke parochiekerkenplan 2014-2019 werd na verschillende vergaderingen tussen het Centraal kerkbestuur Heers en de pastorale verantwoordelijken (het federatieteam) uiteindelijk op 27 juni 2013 goedgekeurd.

Op 23 juni 2014 heeft het Centraal Kerkbestuur dit parochiekerkenplan voorgelegd aan het bisdom Hasselt. De bisschop heeft dit plan goedgekeurd op 2 september 2014.

Tijdens de zitting van 30 oktober 2014 werd dit parochiekerkenplan vervolgens goedgekeurd door de gemeenteraad.

In het kader van de gewijzigde reglementering diende dit parochiekerkenplan omgevormd te worden tot een kerkenbeleidsplan. Gelet op de lopende restauratiedossiers voor de orgels in de St-Martinuskerk in Heers en de OLV-Tenhemelopnemingkerk in Veulen dient dit kerkenbeleidsplan klaar te zijn tegen september 2017.

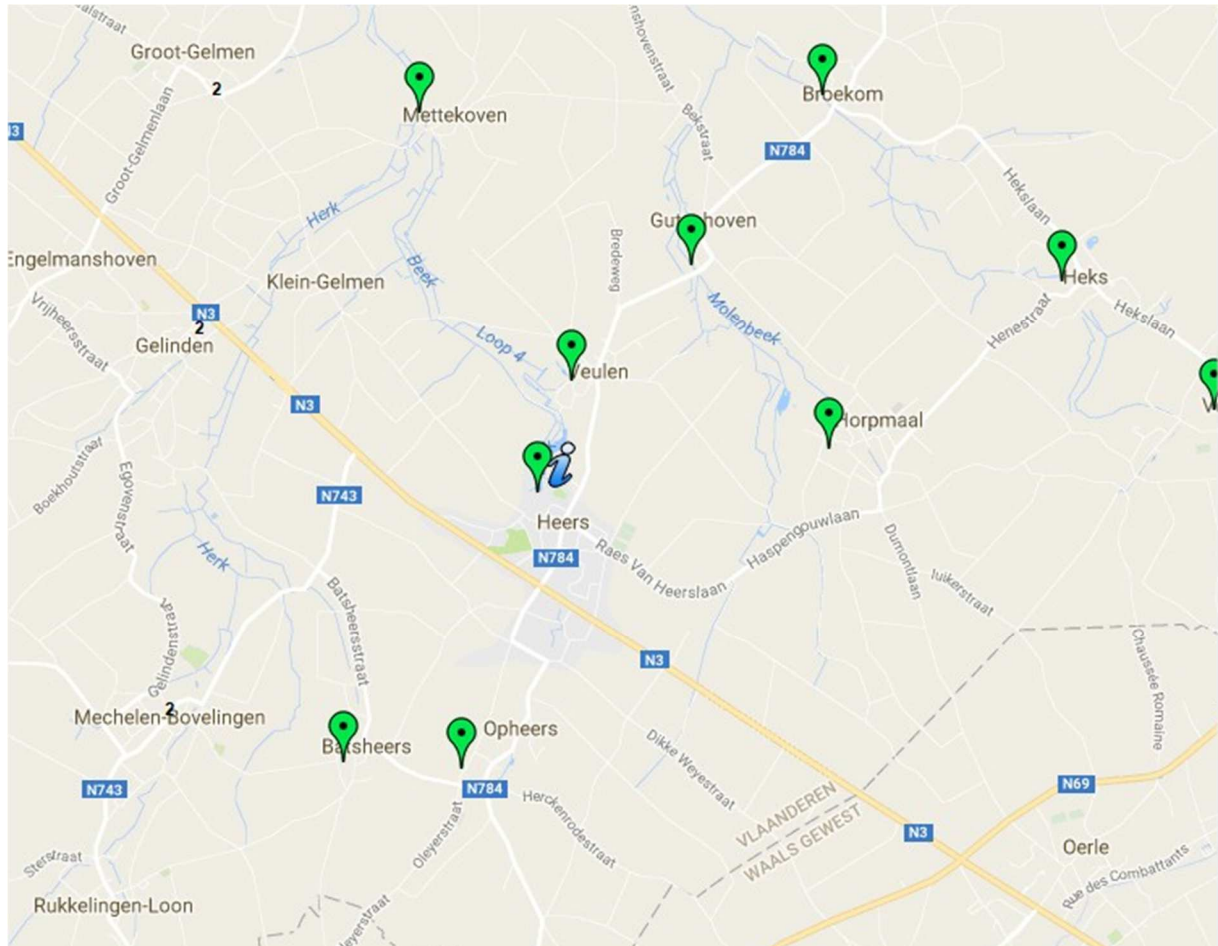
In dit kerkenbeleidsplan worden allereerst de betrokken kerkgebouwen ruimtelijk gesitueerd. Vervolgens volgt een bespreking van elke kerk afzonderlijk. Aan bod komen een beschrijving, een situering in de ruimtelijke omgeving en een beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie. Aan het einde van dit document is er een overzichtstabel met de genomen opties (per kerk), de visie die hieraan ten grondslag ligt en het traject dat is of zal worden opgestart om deze toekomstige invulling te realiseren

Dit kerkenbeleidsplan werd opgemaakt in overleg tussen de gemeente Heers, het centraal kerkbestuur van Heers en alle kerkfabrieken die eronder ressorteren en werd vervolgens goedgekeurd:

- door de bisschop van bisdom Hasselt op 23 mei 2017 (als bijlage)
- door de gemeenteraad van de gemeente Heers op 22 juni 2017 (als bijlage)

1. SITUERING KERKGEBOUWEN

Kaart gekopieerd vanuit www.google.be/maps

De kerken van Mechelen-Bovelingen en Rukkelingen-Loon zijn niet aangeduid in Google-maps.

- Sint-Stefanuskerk Batsheers, Batsheersstraat , 3870 Heers
- Drie Morenkerk Gutschoven, Nieuwe Steenweg, 3870 Heers
- Sint-Martinuskerk Heers, Weerstandersstraat 3870 Heers
- O.L.V.-Ten Hemelopnemingkerk Heks, Hekslaan, 3870 Heers
- Sint-Lambertuskerk Horpmaal, Cartuyvelstraat, 3870 Heers
- O.L.V.-Boodschapkerk Klein-Gelmen, Klein-Gelmenstraat, 3870 Heers
- Sint-Annakerk Mechelen-Bovelingen, Bovelingenstraat, 3870 Heers
- Sint-Martinuskerk Mettekoven, Mettekovenstraat, 3870 Heers
- Sint-Lambertuskerk Opheers, Opheersstraat, 3870 Heers
- Sint-Quirinuskerk Rukkelingen-Loon, Bovelingenstraat, 3870 Heers
- Sint-Martinuskerk Vechmaal, Suskesstraat, 3870 Heers
- O.L.V.-Ten Hemelopnemingkerk Veulen, Nieuwe Steenweg, 3870 Heers

2. FICHE PER KERKGEBOUW

2.1. Sint-Stefanuskerk in Batsheers

2.1.1. Identificatie

Naam: Sint-Stefanuskerk

Geografische ligging

- Batsheersstraat 3870 Batsheers
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat: Borgloon
- Parochie: Sint-Stefanus

Eigenaar: Gemeente Heers

Bescherming(en):

- als monument door het MB van 13 juli 2005 (BS 28.04.2006): St-Stephanuskerk met ommuurd kerkhof en toegangstrap
- als dorpsgezicht door het MB van 13 juli 2005 (BS 28.04.2006): dorpskern en landelijke omgeving (Batsheersstraat en Norbertijnenlaan).

2.1.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

Juridische gevolgen

Is vastgesteld als bouwkundig erfgoed Parochiekerk Sint-Stephanus met kerkhof

Deze vaststelling is geldig sinds 05-10-2009. (Vaststellingsbesluit)

Is beschermd als monument Parochiekerk Sint-Stephanus met kerkhof en toegangstrap

Deze bescherming is geldig sinds 13-07-2005.

Beknopte karakterisering

Typologie kerkhoven, parochiekerken, openbare trappen

Stijl classicisme

Datering tweede kwart 18de eeuw

Beschrijving

De Sint-Stephanuskerk, in zijn huidige toestand daterend uit 1727-1728, is opgetrokken in classicistische stijl en omgeven door een ommuurd kerkhof waarop nog 17de-eeuwse grafkruisen te vinden zijn.

Historiek

De 17de-eeuwse eigendomsatlas van de abdij van Averbode (1650-1680), die sinds 1416 het patronaatsrecht over Batsheers uitoefende en recht had op de bijhorende tienden, geeft een goed beeld van de toenmalige structuur van de kerksite: de kerk staat op zijn huidige plaats, lake – is eigendom van de abdij: in noordwestelijke hoek worden de oude pastorie weergegeven, met een parterretuin ten oosten; ten zuiden bevindt zich een boomgaard, doorsneden door een kerkwegel. Op het zuidelijk deel van het perceel prijkt een enkele hoeve.

Kort na de terreinopname werd Batsheers het slachtoffer van oorlogsprikelen, die ook de kerk hebben geteisterd: in 1712 wordt ze als in slechte staat gerapporteerd. In 1727-1728 volgde daarop een volledige vernieuwing van de kerksite: de abdij liet een nieuwe kerk en pastorie optrekken. Zoals te zien is op de Ferrariskaart (1771-1778) bleven er daarbij echter gebouwen bewaard op de plaats van de oude pastorie. De nieuwe pastorie werd ingeplant ten zuiden van de oude parterretuin, het hoevetje op het zuidelijk terreindeel verdween. In de Atlas der Buurtwegen (1840-1844) is het beeld aangepast: de oude pastorie is weg, enkel de nieuwe staat er nog, en op het zuidelijk perceel is opnieuw een hoeve gebouwd. Deze structuur is sindsdien min of meer stabiel gebleven.

Beschrijving

De Sint-Stephanuskerk is een sobere, classicistisch-barokke zaalkerk, met een schip van drie traveeën, een ingebouwde westtoren en koor met driezijdige sluiting en een ten oosten aangebouwde sacristie. Het geheel is opgetrokken in baksteen, gedeeltelijk rustend op een basis van silex en kalksteen, mogelijk gerecupereerd van de oorspronkelijke kerk. De parementen zijn sober, met baksteenpilasters op de hoeken van het koor en een kroonlijst met dropmotief onder de dakranden. De westelijke torengevel omvat een getoogd portaal in een rechthoekige, geprofileerde, kalkstenen omlijsting met twee negblokken en neuten, het geheel bekroond met het wapenschild van de bouwheer, abt Frederic Van de Panhuysen; de tweede bouwlaag wordt gevormd door een getoogd venster in een kalkstenen omlijsting met negblokken in regelmatig verband en een hanenkamvormige latei; de bovenste torenbouwlaag omvat een getoogd galmgat aan elke zijde. De laterale schipgevels omvatten elk drie getoogde venster van hetzelfde type als het verdiepingvensters van de tweede torenbouwlaag. De sacristie omvat minstens één venster van hetzelfde type. Het kerkinterieur is sober, met een eenvoudige wit-natuurstenen vloer, vlak gestucte wanden en een vlakke, gestucte zoldering met een rechtlijnige kaderstructuur boven het schip, en vanuit een waaiermotief boven het koor.

Norbertijnenlaan, opnieuw met ijzeren hek, verschaft via een hellend vlak rechtstreeks toegang tot het kerkhof. Op het kerkhof bleven naast smeed- en gietijzeren grafkruisen en natuurstenen grafmonumenten, voornamelijk 19de- en 20ste-eeuws, bleven ook drie oudere, kalkstenen grafkruisen bewaard: een klein exemplaar zonder opschrift, een tweede met crucifix, wapenschild en vrijwel onleesbaar opschrift, een derde, van Paulus Wauters (+ 16..).

Mobilair

Schilderijen met voorstelling van de Marteldood van Sint-Stephanus (17de-eeuw), de Aanbidding der Wijzen (doek, 17de-eeuws);

Een laatgotisch, Luiks beeld van Sint-Stephanus in gepolychromeerd hout (circa 1530);

Houten meubilair, waaronder een altaar met paneel met Lam Gods (eerste helft 19de eeuw), een communiebank (18de-eeuws), een preekstoel (circa 1625, gerestaureerd circa 1955), een biechtstoel (eerste helft 19de eeuw)

Een kalkstenen doopvont (eerste helft 18de eeuw)

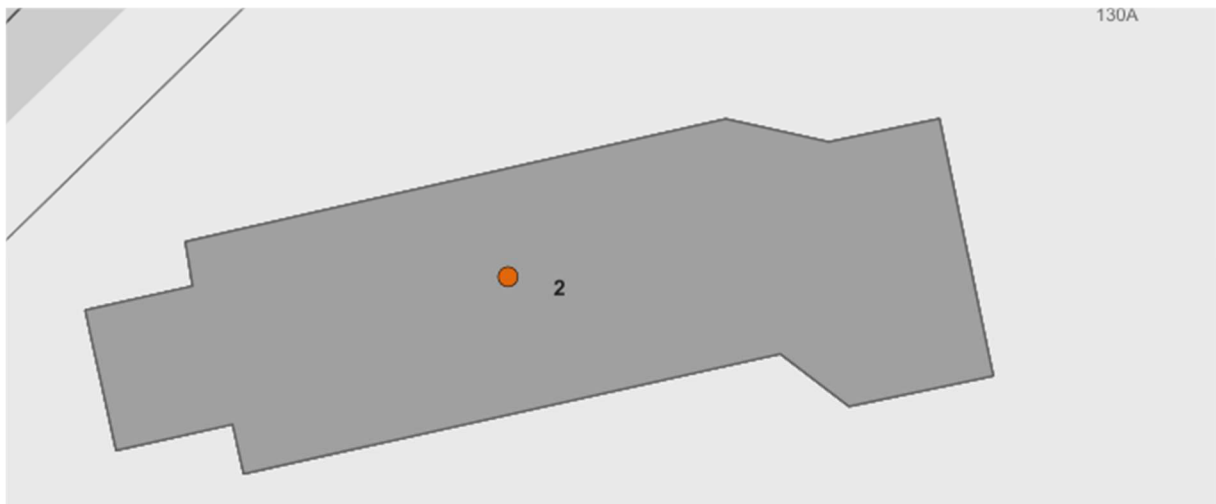
Grafstenen van Jean de Montferrant (+ 1672) met blazoën en vier kwartieren, van Vannes, meier van Batsheers (+ 1636) en zijn echtgenote Catharina Boux, met alliantiewapen.

Kerkhof en toegangstrap

De kerk is gebouwd op een hoogte. Een trapje leidt van de Norbertijnenlaan naar een door een ijzeren hek afgesloten bordes voor het westportaal. Links en rechts sluiten bij het bordes door hekwerk afgesloten doorgangen aan naar het kerkhof, dat zich verder omheen de kerk uitstrekt en door een bakstenen muurtje wordt omgeven. Een zijingang in de

b) Architecturale mogelijkheden

- aantal stoelen: ± 70
- branddetectie: neen
- inbraakdetectie: neen
- bliksembeveiliging: neen
- géén waterleiding
- géén sanitair
- verwarming
- elektriciteit
- de kerk is niet toegankelijk voor andersvaliden
- kunstwerken:
 - oude preekstoel
 - schilderij van de drie wijzen
 - schilderij van Sint-Stephanus
 - beeld van Sint-Stephanus, tegen kinderziekten
- mogelijkheid tot compartimenteren: neen
- omliggend kerkhof

c) Bouwfysische toestand

Bouwfysische toestand:

Redelijk goed, mits enige uit te voeren werken (zie onderaan).

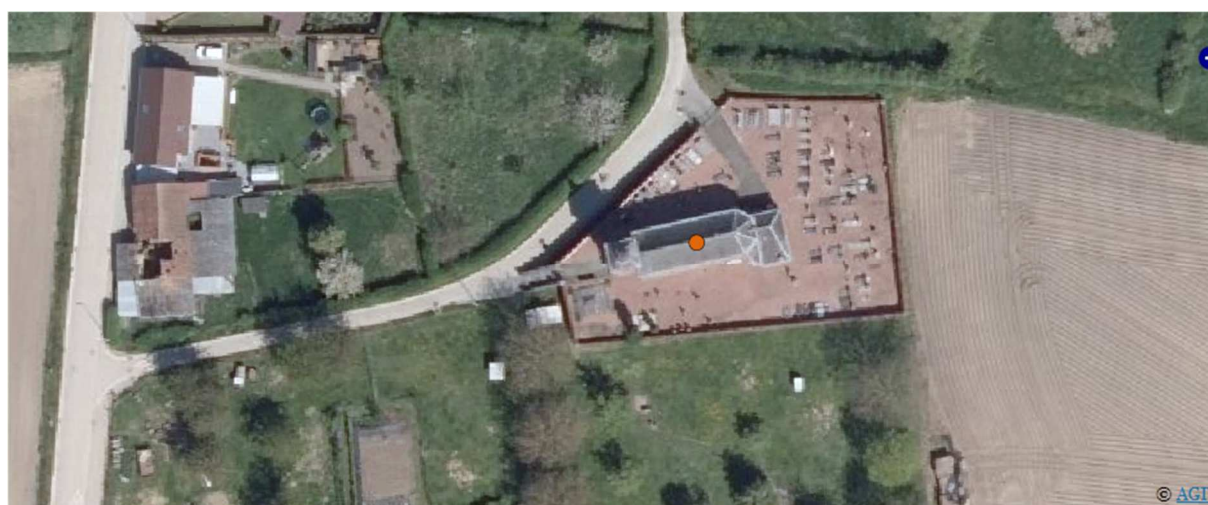
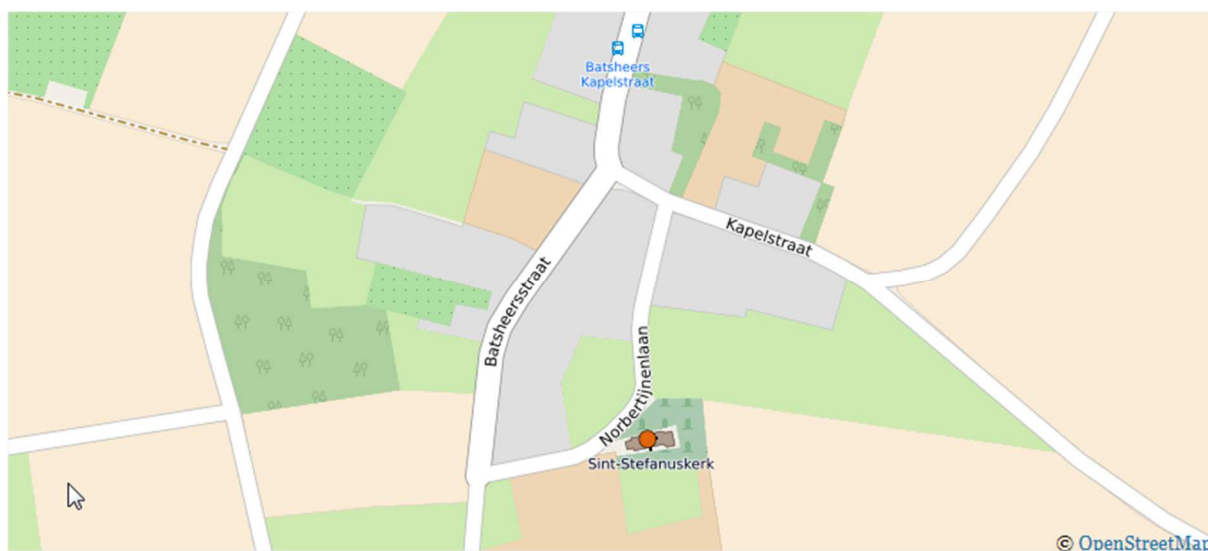
We vragen aan Monumentenwacht om een nieuw rapport op te stellen indien het huidige ouder is dan 5 jaar.

Lopende en toekomstige noodzakelijke investeringen: géén voorziene investeringen in het mjp 2014-2019

Uit te voeren werken:

- Vocht in de binnenmuren: komt omdat de goten moeten nagekeken worden en omdat het boordje van zink onder de ramen buiten moet vervangen worden (géén grote uitgaven)
- Toren nakijken
- Houtworm bestrijden interieur

2.1.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Kerk in de ruimtelijke omgeving

Deel van beschermd dorpsgezicht, landschap:

Batsheersstraat en Norbertijnenlaan: dorpskern en landelijke omgeving (wijziging 25/01/2006)

Kerkhof: rond de kerk

- het kerkhof is niet toegankelijk voor rolstoelgebruikers
- wordt nog gebruikt voor begravingen

Afstand ten opzichte van de andere kerken: ± 2 km

Plaats binnen de gemeenschap:

Batsheers is een deelgemeente van de gemeente Heers.

Huidig inwonersaantal 79 of 1,12 % van het totaal inwoners van de federatie

2.1.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Naast de gelegenhedsvieringen(doopsels, begrafenissen, huwelijken,...) vindt in deze kerk dinsdagvoormiddags een eucharistieviering plaats.

Ter gelegenheid van het “Klaprozenfestival” (jaarlijks op de laatste zondag van juni) worden hier ook gelegenheidsoptredens voorzien (muziek, voordracht).

2.2. Drie Morenkerk in Gutschoven

2.2.1. Identificatie

Naam: Drie Morenkerk

Geografische ligging

- Nieuwe Steenweg 3870 Gutschoven
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat: Borgloon
- Parochie: Drie Moren

Eigenaar: Gemeente Heers

Bescherming(en)

- als monument door het MB van 13 juli 2005 (BS 28.04.2006): parochiekerk Heilige-Drie-Moren, kerkhof, pastorie, pastortuin en pleintje met pomp;
- als dorpsgezicht door het MB van 13 juli 2005 (BS 28.04.2006): dorpskern van Gutschoven, inclusief de hoeves Nieuwe Steenweg 211, 212, 213 en 220, hoeverestant Wijngaardstraat +1, dorpswoning Wijngaardstraat 4 en gemeentehuis-school, alle gebouwen met hun onbebouwde context.

2.2.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

Juridische gevolgen

Is vastgesteld als bouwkundig erfgoed Parochiekerk Drie-Moren

Deze vaststelling is geldig sinds 05-10-2009. (Vaststellingsbesluit)

Is deel van de bescherming als monument Parochiekerk Drie Moren met kerkhof, pastorie met tuin en plein met pomp.

Deze bescherming is geldig sinds 13-07-2005.

Beknopte karakterisering

Typologie kerkhoven, omheiningsmuren, parochiekerken

Stijl romaans

Datering 13de eeuw, derde kwart 19de eeuw, tweede kwart 18de eeuw

Betrokken personen: Foucart A (ontwerper)
Deré Joseph (ontwerper)

Beschrijving

De kerk is gelegen binnen het ommuurde kerkhof.

Een hardstenen omlijsting en twee rechthoekige, getraliede vensters in gelijkaardige omlijsting.

Bep leisterd interieur. Vlakke zoldering. Twee gekorniste kroonlijsten, de onderste gedragen door licht uitspringende pilasters

Mobilair: hoofdaltaar, portiekaltaar, gemarmerd hout, barok (eerste helft 18de eeuw); altaarstuk met voorstelling van de Calvarie, olie op doek. Zijaltaren: twee portiekaltaren, gemarmerd hout, uit dezelfde periode; het noordaltaar bevat een geklede madonna met kind (bustes, 18de eeuw?), het zuidaltaar een gepolychromeerd beeld van Sint-Cornelis (eerste helft 18de eeuw).

Historiek

Van de romaanse kerk uit de 13de eeuw(?) rest de toren. De huidige kerk wordt gebouwd in 1741 door het kapittel van Huy onder het pastoraat van J. Bamps. De vensters dateren uit een latere periode, mogelijk uit de tweede helft van de 18de eeuw.

In 1873 wordt de sacristie bijgebouwd. Aanpassings- en herstellingswerken in 1898, 1899 en 1903. Restauratie en verhoging van de toren met één geleding naar ontwerp van J. Deré in 1921. De toren wordt in 1925 nogmaals hersteld door Foucart. In 1921 of 1925 wordt de westzijde van de toren opengewerkt met portaal en vensters; het oorspronkelijke portaal aan de noordzijde wordt gedicht. Waarschijnlijk dateert ook de bouw van de doopkapel uit deze periode.

Beschrijving

De plattegrond beschrijft een éénbeukige kerk van vier traveeën met driezijdige koorsluiting, en een voorstaande, vierkante, westtoren, met driezijdige doopkapel aangebouwd tegen de zuidzijde; sacristie aansluitend op de oostkoorszijde.

Bakstenen gebouw op een plint van silex. Zadeldak (leien). Getoogde vensters in een hardstenen omlijsting met negblokken in regelmatig verband. Het koor is blind en afgewerkt met mergelstenen hoekbanden in onregelmatig verband.

Toren van silex, de hoekbanden met verwerking van ander hardstenen materiaal.

Smeedijzeren ankers. De toren was oorspronkelijk gesloten; thans met neoromaans, natuurstenen rondboogportaal, waarboven een dito oculus en drielicht. De bovenste, recente geleding, heeft op elke zijde twee rondboogvormige galmgaten in een natuurstenen omlijsting. Ingesnoerde naaldspits (leien).

Sacristie van 1873, voorzien van een rechthoekige deur in een hardstenen omlijsting en twee rechthoekige, getraliede vensters in gelijkaardige omlijsting.

Beplesierd interieur. Vlakke zoldering. Twee gekorniste kroonlijsten, de onderste gedragen door licht uitspringende pilasters.

Mobilair

Hoofdaltaar, portiekaltaar, gemarmerd hout, barok (eerste helft 18 de eeuw); altaarstuk met voorstelling van de Cavalerie, olie op doek. Zijaltaren: twee portiekaltaren, gemarmerd hout uit dezelfde periode; het noordaltaar bevat een geklede madonna met kind (bustes, 18de eeuw?), het zuidaltaar een gepolychromeerd beeld van Sint-Cornelis (eerste helft 18de eeuw), waaronder drie nissen met beelden van de Drie Moren, hout (circa 1600), gerestaureerd in 1968.

Biechtstoel, eik (eerste helft 19de eeuw). Doopvont, hardsteen met messing deksel (tweede helft 18de eeuw). Wijwatervat, hardsteen, gedateerd 1651. Glasramen door J. Peene-Delodder, gedateerd 1926.

Op het kerkhof, grafstenen van: Arnold Prosmans (+ 1694), scholtus en schepen van Gutschoven, met drie kwartieren; pater Dalmatius [Cl]enians, ca.1800; grafkruisen van: Jan Van Bruxken (+ 1639) en echtgenote Maria Raemekers (+ 1684); Dionys Verhelven (+ 1692); Jaspar Corhay (+ 1738); Joannes Martinus Knapen (+ 1821) en echtgenote Anna Margarita Dumont (+ 1841); pastoor Renerus Knapen (+ 1830).

b) Architecturale mogelijkheden

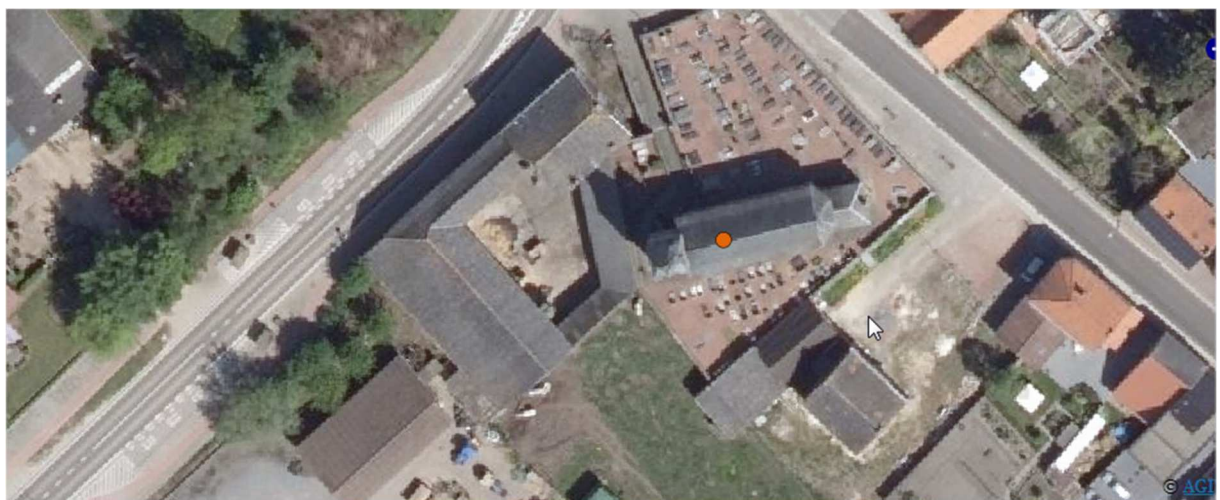
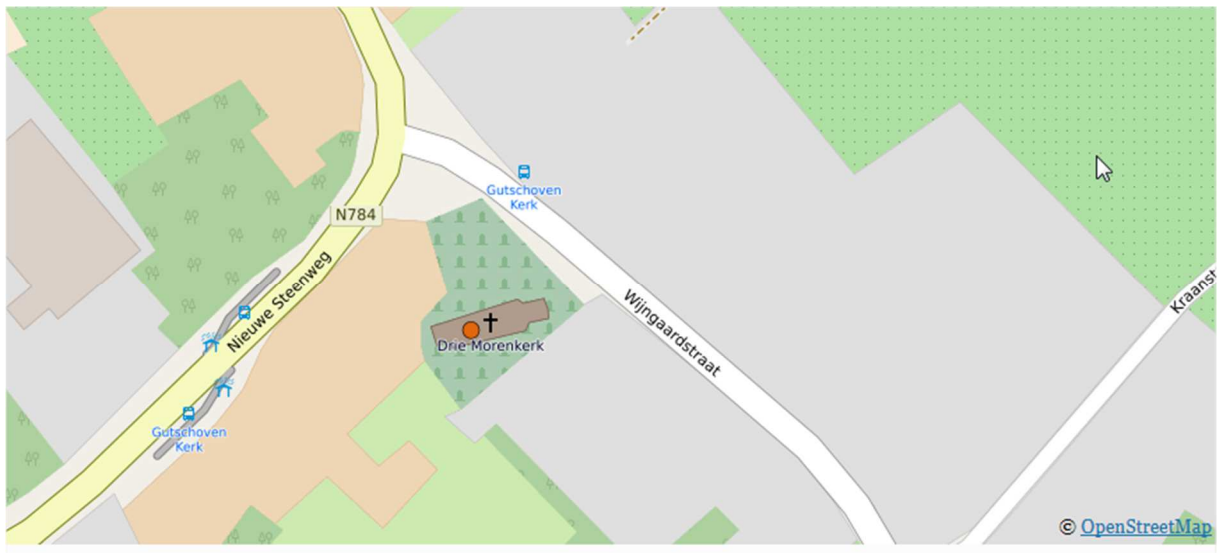
- aantal stoelen: +/- 100
 - géén branddetectie
 - géén inbraakdetectie
 - bliksembeveiliging
 - waterleiding
 - géén sanitair
 - verwarming
 - elektriciteit
-
- de kerk toegankelijk is toegankelijk voor andersvaliden
-
- mogelijkheid tot compartimenteren : moeilijk
-
- omliggend kerkhof

c) Bouwfysische toestand

- Bouwfysische toestand:
Goed.
We vragen aan Monumentenwacht om een nieuw rapport op te stellen indien het huidige ouder is dan 5 jaar.
- Lopende en toekomstige noodzakelijke investeringen: géén voorziene investeringen in het mjp 2014-2019

2.2.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Kerk in de ruimtelijke omgeving

Deel van beschermd dorpsgezicht, landschap:

beschermd dorpsgezicht – dorpskern: volgens beschermingsbesluit van 13 juli 2005

Kerkhof: rond de kerk

- het kerkhof is toegankelijk voor rolstoelgebruikers
- er wordt nog begraven op het kerkhof

Afstand ten opzichte van de andere kerken : Horpmaal en Veulen : 1,5-2 km

Plaats binnen de gemeenschap:

Gutschoven is een deelgemeente van de gemeente Heers.

Huidig inwonersaantal 330 of 4,70% van het totaal inwoners van de federatie.

2.2.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Deze kerk wordt enkel gebruikt voor gelegenhedsvieringen (doopsels, begrafenissen, huwelijken).

2.3. Sint-Martinuskerk Heers

2.3.1. Identificatie

Naam: Sint-Martinuskerk

Geografische ligging

- Weerstandersstraat 3870 Heers
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat: Borgloon
- Parochie: Sint-Martinus

Eigenaar: Gemeente Heers

Bescherming(en)

- het koorgedeelte is beschermd als monument door het MB van 3 juli 1942 (BS 16.08.1942);
- het orgel is beschermd door het MB van 15 december 2003 (BS 19.05.2003);
- ligt in een beschermd dorpsgezicht (MB van 3 juli 1981, BS 16.09.1981): parochiekerk St-Martinus, pastorie en kasteel en omgeving.

2.3.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

Juridische gevolgen

Is vastgesteld als bouwkundig erfgoed Parochiekerk Sint-Martinus

Deze vaststelling is geldig sinds 05-10-2009. (Vaststellingsbesluit)

omvat de bescherming als monument Parochiekerk Sint-Martinus: koor
gelegen te Weerstandersstraat 1 (Heers)

Deze bescherming is geldig sinds 03-07-1942.

omvat de bescherming als monument Parochiekerk Sint-Martinus: orgel
gelegen te Weerstandersstraat 1 (Heers)

Deze bescherming is geldig sinds 15-12-2003.

Is deel van de bescherming als stads- of dorpsgezicht, intrinsiek Parochiekerk Sint-Martinus,
pastorie en kasteel en omgeving

Deze bescherming is geldig sinds 03-07-1981.

Beknopte karakterisering

Typologie kerkhoven, omheiningsmuren, parochiekerken

Stijl gotiek, neogotiek

Datering 15de eeuw, derde kwart 18de eeuw, tweede kwart 18de eeuw, vóór WO I

Betrokken personen: Christiaens Mathieu (ontwerper)
 Kanunnik Lemaire Raymond (ontwerper)
 Stevens P. (ontwerper)

Historiek

De oorspronkelijke kerk wordt door de Sint-Laurentabij van Luik, begever en tiendheffer van de kerk, in de 15de eeuw voorzien van een laatgotisch koor. In 1660 laat de abt het koor restaureren.

In 1728-29 worden de zijbeuken vermeld als bouwvallig. Ze worden na 1730 heropgebouwd. In 1749 of 1750 wordt de toren door de bliksem getroffen en evenals de zijbeuken zwaar beschadigd. De toren wordt in 1751 heropgebouwd. In 1768-1772 wordt het schip heropgebouwd en het koor en de zijbeuken hersteld, waarbij de gemeente de kosten van de zijbeuken op zich nam, de abdij Sint-Laurent de overige kosten.

In 1913 werden schip en toren afgebroken, en vervangen door het huidige gebouw naar ontwerp van M. Christiaens (Tongeren), in een neogotische interpretatie van de stijl van het koor. Het duurt tot 1935 vooraleer tot de afwerking van het interieur wordt overgegaan. In 1935 wordt het koor gerestaureerd onder leiding van R. Lemaire; bij deze campagne worden de zijkoren gebouwd. Recente restauratie door architect P. Stevens.

Beschrijving

De kerk is vlakbij het kasteel gelegen, te midden van het ommuurde kerkhof.

De plattegrond beschrijft een driebeukig schip van vier traveeën met transept van één travee, toren aan de zuidzijde van de westgevel, een koor van twee rechte traveeën met driezijdige sluiting, sacristie aan de zuidzijde van het koor, en 18de-eeuws oratorium van de kasteelheren van Heers tussen het transept en de rechte koortravee.

Schip en zijbeuken met basilicale opstand. Zadeldaken (leien). Baksteenbouw op een plint van breuksteen (silex en andere hardsteen). Driedledige steunberen markeren de traveeën. Geprofileerde, mergelstenen spitsboogvensters met maaswerk, verbonden door een mergelstenen band. Geprofileerde, mergelstenen kroonlijst.

De voorgevel is voorzien van een uitspringend portaal waarin de korfboogdeur in een spitsboogvormige, mergel- en natuurstenen omlijsting, met in het timpaanvulling een reliëf met voorstelling van Sint-Martinus; erboven een venster en in de top een blind drielicht van mergelsteen.

Toren van vier geledingen; overhoekse steunberen; de tweede en derde geleding zijn voorzien van blinde, spitsboogvormige drielichten van mergel; de bovenste geleding heeft op elke zijde een tweeledig, korfboogvormig galmgat in een geprofileerde, spitsboogvormige omlijsting van mergel; geprofileerde mergelstenen kroonlijst met eronder een driepasfries. Ingesnoerde naaldspits (leien).

Het koor heeft een breukstenen plint zoals hoger beschreven. Brede spitsboogvensters in een geprofileerde, mergelstenen omlijsting. Op de hoeken, steunberen van twee geledingen met natuurstenen afdekking. Mergelstenen kroonlijst. Het oratorium is een bakstenen gebouw onder schilddak (leien), voorzien van een kalkstenen hoekband, een rondboogvenster in een kalkstenen omlijsting met sluitsteen, en een houten dakrand op geprofileerde, mergelstenen consoles; driezijdig portaal aan de oostzijde, voorzien van een rechthoekige deur in hardstenen omlijsting.

De sacristie telt twee traveeën en één bouwlaag onder zadeldak (leien), en is voorzien van mergelstenen banden en twee kruiskozijnen.

Bepoeterd interieur. Spitsboogarcade tussen schip en zijbeuken, op hardstenen pijlers met neogotisch kapiteel. Overdekking door middel van bakstenen kruisribgewelven met mergelstenen ribben en dito spitsboogvormige gordelbogen. De ribben en bogen worden gedragen door hardstenen consoles. Het koor heeft een mergelstenen stergewelf op gesculpteerde, mergelstenen kraagstenen.

Mobilair

Schilderij met voorstelling van de Verrijzenis, toegeschreven aan Suvee (Brugge), (eind 18de eeuw), begin jaren 1950 gerestaureerd door Leegenhoek; retabel op het noordzijaltaar met in het midden de Geboorte van Christus, op de zijluiken respectievelijk de Boodschap en de Aanbidding der Wijzen, geschonken door Antoinette de Crehin, echtgenote van E. Perseus de Rivière; op de achterzijde is P.Clinquart afgebeeld, kapelaan van het kasteel van Heers en rector van het Onze-Lieve-Vrouwealtaar, met opschrift en datering 1614; schilderij met voorstelling van Christus aan het Kruis tussen de twee moordenaars (1650), toegeschreven aan Farius (Luik), gerestaureerd begin jaren 1950 door Leegenhoek; geschilderde kruisweg door C. Wauters uit Boom (1869), gerestaureerd door Leegenhoek.

Beeld van Onze-Lieve-Vrouw met Kind, hout, school van Delcour, geschonken door gravin Isabelle de Rivière in 1711 (begin 18de eeuw); beeld van Sint-Gillis, geschilderd hout (18de eeuw); crucifix, hout (midden 19de eeuw); processiemadonna; reliëf met voorstelling van Sint-Nicolaas van Mira, hout (18de eeuw); reliëf in de wand van de doopkapel, hardsteen, met voorstelling van de Calvarie (15de eeuw?).

Hoofdaltaar, marmer, witte steen en koperplaat (1934); zijaltaren, marmer (begin 17de eeuw). Communiebank, zwart marmer en brons (1934). Preekstoel, marmer en brons (1934). Doopvont, roodmarmer met wapens van de families de Rivière en de Merode en deksel van messing, gedateerd op het deksel 1749. Orgel van Clerinx, Sint-Truiden (eerste helft 19de eeuw).

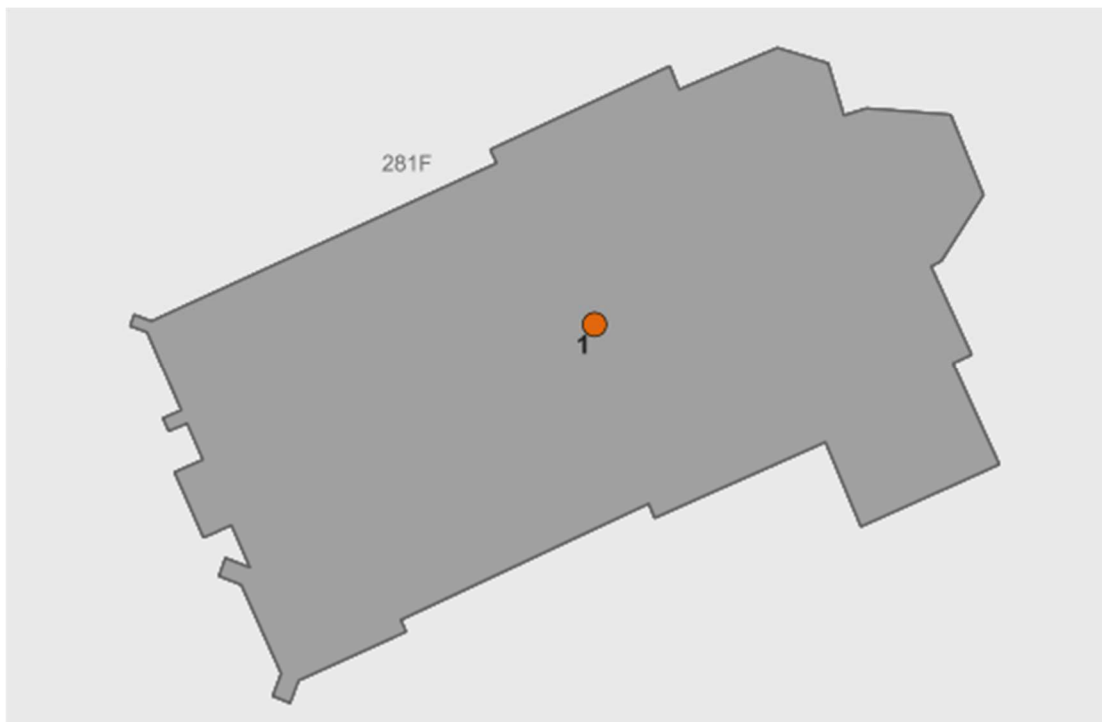
Neogotische muurschildering op de triomfboog. Glasramen door Ganton-Defoin van Gent (1930-40). Neoclassicistisch stucwerk in het oratorium.

Praalgraf in zwart marmer van Erard de Rivière (+ 1582) en echtgenote Johanna de Merode (+ 1587), en van Richard de Rivière (+ 1613) en echtgenote Antonia de Merode (+ 1609), met twee levensgrote gisanten versierd met acht kwartieren (vier verdwenen) der families Rivière, Hamal, Merode, Vlodrop, Horn, Brederode, Borsel; marmeren grafmonument van Jacques de Bette (+ 1616), broer van Isabelle de Bette, echtgenote van Ernest de Rivière, en zijn echtgenote Agnes de Merode, met witmarmeren gisant en drie kwartieren (één verdwenen); marmeren grafmonument van Catarine de Rivière (+1613), echtgenote van Pierre de Brandenburg en in een tweede huwelijk van baron Jean de Roisin, met drie kwartieren; grafsteen van Erard Perseus de Rivière (+ 1612), natuurlijke zoon van Erard en baljuw van de heerlijkheid; grafsteen van jonker Thilmannus van der Borch (+ 1653), drossaard van het graafschap Heers, en zijn vrouw Johanna de la Quadra (?)(+ 1648); hardstenen grafsteen van pastoor Guillelmus Deltour (+ 1768), zijn zuster Maria Barbara (+ 1746), zijn moeder (+ 1752), met blazoen en kelk; een monumentale, koperen grafplaat (260cm x 170 cm) met de afbeeldingen van Gerardus (+ 1398) en Johannes van Heers (+ 1332), afkomstig uit de kerk, bevindt zich thans in de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis te Brussel (Inventaris 1053); dit geldt ook voor een tweede koperen grafplaat, van Richart de Riviere (+ 1540) en Johanna Scheiffart de Merode (+ 1567), gedateerd 1554.

Van de verschillende 17de- en 18de-eeuwse grafkruisen, die zich in 1960 nog op het kerkhof bevonden, confer PAQUAY , rest slechts dat van Lodewyc Bailhet (+ 1598).

b) Architecturale mogelijkheden

- aantal stoelen: +/- 400
- géén branddetectie
- géén inbraakdetectie
- verwarming
- elektriciteit
- toilet verbonden aan de sacristie en niet openbaar
- de kerk is toegankelijk voor andersvaliden
- kunstwerken:
 - beeld Sint-Gillis
 - Sint-Anna-ten-Drieën
 - monumentale zwartmarmeren graftombes
 - schilderij Onze-Lieve-Vrouw met kind (Delcour)
 - drieluik Aanbidding der Herders
 - waardevolle kelk
 - beeld Petrus en beeld Paulus
 -
- mogelijkheid tot compartimenteren: ja
- omliggend kerkhof

c) Bouwfysische toestand

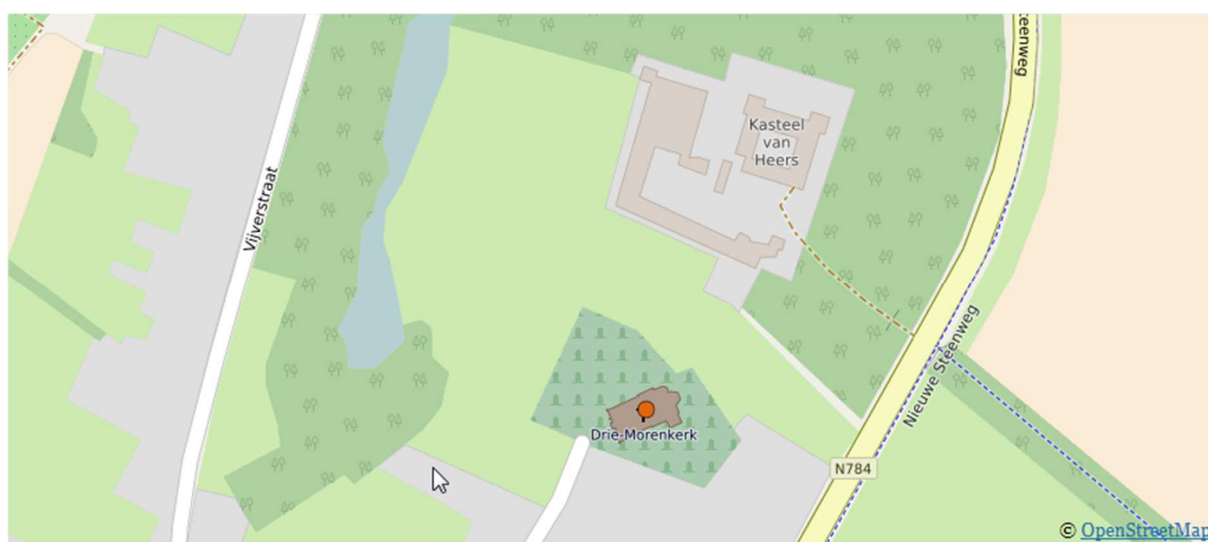
Bouwfysische toestand:

Goed.

We vragen aan Monumentenwacht om een nieuw rapport op te stellen indien het huidige ouder is dan 5 jaar.

Lopende en toekomstige noodzakelijke investeringen: voorziene investeringen in het meerjarenplan 2014-2019: de herstelling van het Clerinx-orgel (goedkeuring dossier ref. 4.003/73022/115.1)

2.3.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Kerk in de ruimtelijke omgeving

Deel van beschermd dorpsgezicht, landschap:

beschermd dorpsgezicht – de Sint-Martinuskerk, de pastorie, het kasteel en omgeving

Kerkhof: rond de kerk

het kerkhof is toegankelijk voor rolstoelgebruikers

wordt nog gebruikt voor begravingen

Afstand ten opzichte van de andere kerken: maximum 8 Km

Plaats binnen de gemeenschap:.

Huidig inwonersaantal 2051 of 29,19% van het totaal inwoners van de federatie.

2.3.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

De Sint-Martinuskerk van Heers werd aangeduid als federatiekerk gezien de centrale ligging. Er is elke zaterdagavond alsook op donderdagmorgen een eucharistieviering, .

Regelmatig worden er eucharistievieringen in schoolverband georganiseerd.

Er worden ook regelmatig concerten en /of tentoonstellingen georganiseerd (bv. Erfgoeddag).

2.4. O. L.Vrouw-Ten Hemelopnemingkerk Heks

2.4.1. Identificatie

Naam: O.L. Vrouw-ten-Hemelopnemingkerk

Geografische ligging

- Hekslaan 3870 Heks
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat: Borgloon
- Parochie: O.L.Vrouw-ten-Hemelopneming

Eigenaar: Gemeente Heers

Bescherming(en)

- beschermd als monument door het MB van 13 juli 2005 (BS 28.04.2006): O.L.V.-ten-Hemelopnemingkerk met kerkhof en ommuring;
- ligt in een beschermd dorpsgezicht (MB 13 juli 2005, BS 28.04.2006): beeldondersteunende omgeving kerk en pastorie.

2.4.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

Juridische gevolgen

Is vastgesteld als bouwkundig erfgoed Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw ten Hemelopneming met kerkhof.

Deze vaststelling is geldig sinds 05-10-2009. (Vaststellingsbesluit)

Is beschermd als monument Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw ten Hemelopneming, kerkhof en ommuring.

Deze bescherming is geldig sinds 13-07-2005.

Beknopte karakterisering

Typologie kerkhoven, omheiningsmuren, parochiekerken

Datering derde kwart 19de eeuw

Betrokken personen: De Hennin E. (ontwerper)
Van Asselgem (ontwerper)
Vanbuffelgem (ontwerper)

Beschrijving

De parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw ten Hemelopneming is een bakstenen zaalkerk met een ingebouwde toren ten oosten en een driezijdig afgesloten koor met links en rechts aansluitende sacristieën ten westen. De parochiekerk werd opgetrokken in 1850-1851.

Historiek

De eerste steen van de huidige kerk van Heks werd op 25 juni 1850 gelegd door de gravinnen Adelaïde en Françoise d'Ansembourg. Het gebouw werd opgetrokken naar ontwerp van architect Vanbuffelgem of Van Asselgem, naar gelang de bronnen. De nieuwbouw verving een ouder kerkgebouw, dat op dezelfde plaats moet hebben gestaan en georiënteerd was, met het koor in de richting van het kasteelpark en een ingang aan de zijde van de Henestraat.

De nieuwe kerk kwam er vermoedelijk mede onder impuls van de kasteelheer van Heks. Het is dan ook niet toevallig dat de structuur van het gebouw werd omgedraaid en nu over een monumentale oostelijke portaalgevel met bekronende toren beschikt, die goed zichtbaar is vanuit het kasteelpark. De hand van de kasteelheren is in heel het kerkgebouw merkbaar: de d'Ansembourgs hebben er hun grafkelder, erboven een kapel met tribune, uitgevend op het koor, de familie droeg bij tot de stucwerkversiering van het koor, waar J. Delbove een afbeelding van de Hemelvaart van Maria realiseerde, het orgel, vervaardigd door de Maastrichtse firma Pereboom en Leyser, werd in 1866 geschonken door Fr. Ch. L. d'Ansembourg; in 1928, toen de gemeente een nieuwe klok liet maken, schonk graaf Alfred d'Ansembourg een tweede exemplaar. De kerk werd in 1896-1899 gerestaureerd naar ontwerp van E. De Hennin. Beschrijving

De parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw ten Hemelopneming is een bakstenen zaalkerk met een ingebouwde toren ten oosten en een driezijdig afgesloten koor met links en rechts aansluitende sacristieën ten westen.

De oostgevel omvat een rondboogpoort in een rechthoekige, hardstenen omlijsting, erboven een door een hardstenen lijst afgelijnde rondboognis met Onze-Lieve-Vrouwbeeld, poort en nis ingebed in een overspannende, rondbogige spaarnis, afgelijnd door een archivolt van hardsteen op imposten en bekroond door een hardstenen kruis. Boven dit geheel bevindt zich nog een oculus in een vierkante, hardstenen omlijsting. De bekronende oosttoren, onder een ingesnoerde, leien naaldspits, is aan elke zijde voorzien van een rondbogig galmgat met hardstenen imposten en archivolt.

Het schip, rustend op een hardstenen plint en afgedekt door een leien zadeldak, omvat in de laterale gevels twee kleine, boven elkaar gepositioneerde rondboogvensters in de torencorridor, telkens één groot rondboogvenster in de vier middencorridoren en een halfvemaanvormig venster in de koorcorridor, ter hoogte van de bogen van de grote vensters in het midden. Elk venster heeft een hardstenen lekdrempel en imposten.

De sacristieën, onder een zadeldakje, zijn elk voorzien van een rondboogdeur in een hardstenen omlijsting, alsook een eenvoudig rondboogvenster. Interieur

Afgezien van een natuurstenen tegelvloer is het interieur volledig afgewerkt in pleister, met kruisribgewelven op kraagstenen boven het schip, een rondbogige triomfboog tussen schip en koor, een kruisribgewelf boven de rechte koorcorridor en een halfkoepel boven de apsis.

De wanden van het schip zijn vlak gestuct, in contrast met het sierlijke stucwerk van het koor. De enige vaste decoratie in het schip bestaat uit eenvoudige vegetatieve schilderingen op de raamdagkanten.

Het zwaardere stucwerk begint vanaf de triomfboog, die is aangezet met vegetatief lijstwerk en die samen met de ribben van het koorgewelf rust op een zware kroonlijst, die vanaf de triomfboogwand is doorgetrokken tot in apsis en die ter hoogte van de steunpunten is geaccentueerd met gevleugelde putto-hoofdjes, rustend op pseudo-consols met palmetversiering en bekroond door doorbroken driehoekige frontonnetjes.

De wanden van het voorkoor zijn links opengewerkt met een sacristiedeur, rechts met een oratorium voor de kasteelheren van Heks. De sacristiedeur is rechthoekig, omgeven door vegetatief lijstwerk en bekroond door een rondboogfronton. De oratoriumdeur is een houten raamwerk, ingebracht in een korfbogige opening en bestaande uit een breed centraal venster, met links en rechts daarvan respectievelijk een venster en deur, beide even breed. De drie openingen zijn rechthoekig afgeboord en worden bekroond door hoge, rondbogige bovenlichten, die de overschrijvende korfboog raken; het houten raamwerk is boven plintheogte opgevuld met glas in lood in geometrische motieven, met een centraal blazoën. Sacristiedeur en oratorium zijn beide ingeschreven in een als portiek uitgewerkte travee, links en rechts afgeboord door pilasters met houten postamenten op plintheogte, gecannelleerde schachten, kapitelen met gevleugelde putti-hoofdjes, die een zware kroonlijst ondersteunen, waaraan centraal een cartouche met wapenschild is opgehangen en die wordt bekroond door rondboogfronton, onderbroken door een nis, waarin links een Mariabuste, rechts een Christusbuste zijn voorzien. De portieken worden bekroond door de halvemaanvormige koorvensters (ut supra).

De apsiswanden zijn versierd met stucwerktrofeeën, de velden tussen de ribben van de halfkoepel met stucwerkvoorstellingen, waaronder de reeds geciteerde Maria ten Hemelopneming. De kerk omvat naast een rijke 19de-eeuwse bemeubeling ook enkele stukken uit het oude kerkgebouw.

Het patrimonium omvat:

it de 18de eeuw: een eikenhouten archiefkast in de doopkapel, een marmeren gedenksteen van prins-bisschop de Velbrück (1784) in het oratorium; uit de bouwperiode van de kerk: hoofdaltaar in marmer en geschilderd hout, nevenaltaren in gemarmerd hout, een eiken preekstoel, eiken kerkbanken, een hardstenen doopvont met messing deksel; gedateerde objecten: een gepolychromeerd houten crucifix (1869), twee eikenhouten biechtstoelen van J. Weertz (Borgloon, 1864 en 1866), orgel van Pereboom en Leyser (Maastricht, 1868), eikenhouten orgelbalustrade, -doksaa en -kast van J. Weertz (Borgloon, 1869); verder: een vroeg-19de-eeuwse processiemadonna, een neoromaanse, arendvormige koorlezenaar in messing, alsook 18de-, 19de- en 20ste-eeuwse blazoenen van de familie d'Ansembourg, laat 19de-eeuwse, neoklassieke glasramen tot slot: kruiswegstaties in stuc.

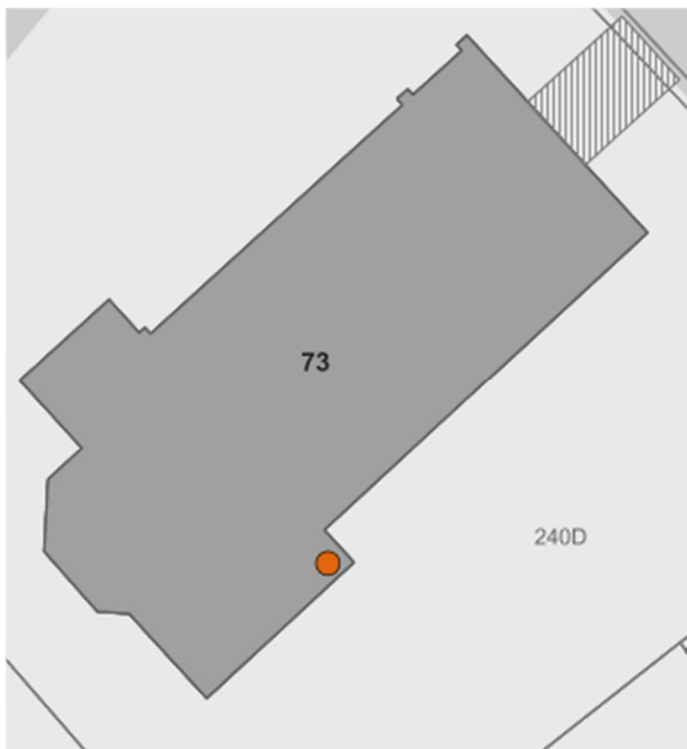
Kerkhof

De kerk is opgetrokken op een verhoogd terras, dat aan de zijden van de Hekslaan en de Henestraat is afgedamd met bakstenen muren, met lisenen op regelmatige afstanden. Een trap leidt rechtstreeks vanaf de Hekslaan naar het oostportaal. De muur wordt onderbroken door de brede trap naar het kerkportaal. De korte toegang heeft een hek met poortje naar het kerkhof. Het zijn twee eenvoudige vaste hekken van smeedijzer met vierkante onderen bovenregel en spijlen met lanspunten. De hekpijlers in classicistische stijl zijn vierkante monolieten van blauwe hardsteen met dekstenen en een decoratie op de diamantpunt, die door middel van een elegante voluut verankerd zijn in de deksteen van de kerkhofmuur. Aan de andere kant hangen de hekken in een gietijzeren zuil met mooi profiel en met een elegante vaasbekroning die gemeenschappelijk is met het poortje. Het poortje zelf is van vierkant stijl- en regelwerk met spijlen voorzien van lanspunten.

Het linkergedeelte van het kerkhof staat in open verbinding met de pastorijsite (voorheen vormden bijgebouwen van de pastorie de grens, zie infra). Op het kerkhof bleven de grafkruisen bewaard van Martinus Louwet (+ 1683), Quinten van Henisdael (+ 1654) en Ida vanha[.], met blazen, Marten Vandenberg en Anna Bollen (166[3?]).

b) Architecturale mogelijkheden

- aantal stoelen +/- 155
 - geen branddetectie
 - inbraakdetectie: er is mechanische inbraakbeveiliging (geïnstalleerd in 2012)
 - bliksembeveiliging (geïnstalleerd in 2012)
 - géén sanitair
 - verwarming
 - elektriciteit
-
- de kerk is toegankelijk voor andersvaliden met hulp van een derde
 - kunstwerken:
 - bepleisterd interieur (kruiswegstaties en koor)
 - kazuifels 1714
 - mogelijkheid tot compartimenteren: neen
 - omliggend kerkhof

c) Bouwfysische toestand

Bouwfysische toestand:

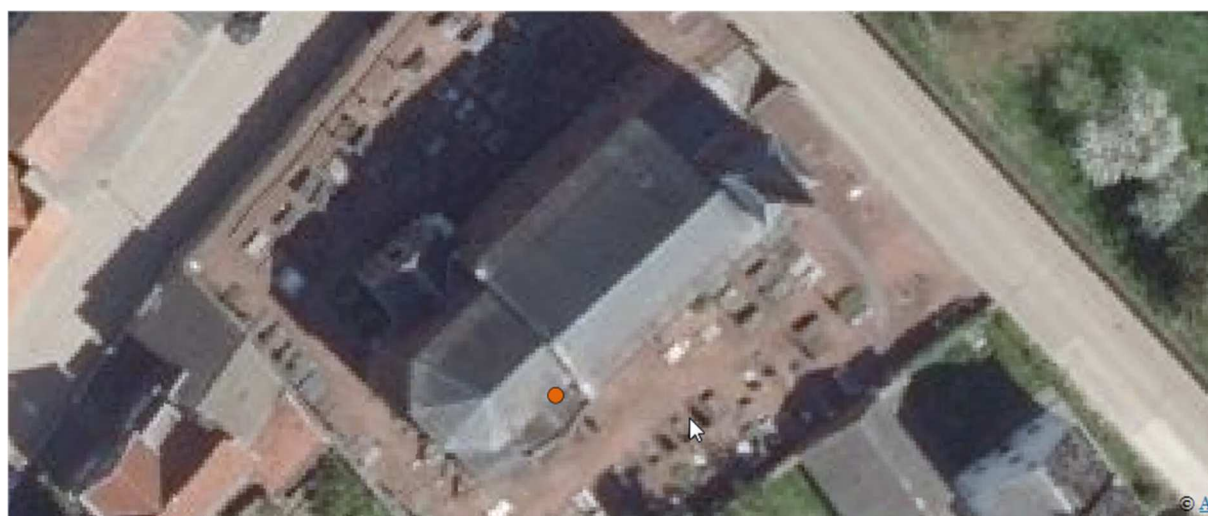
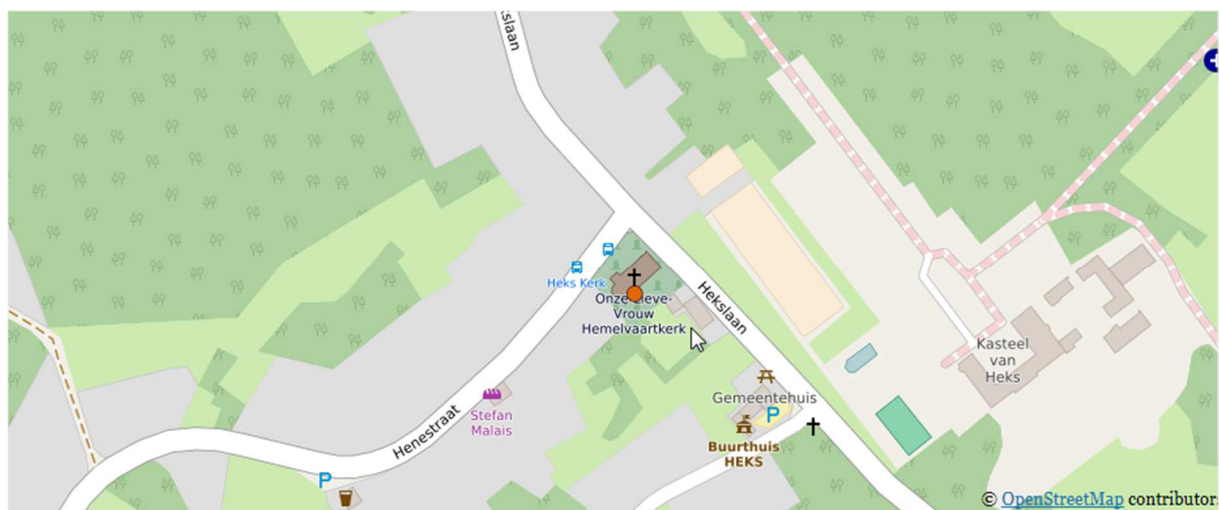
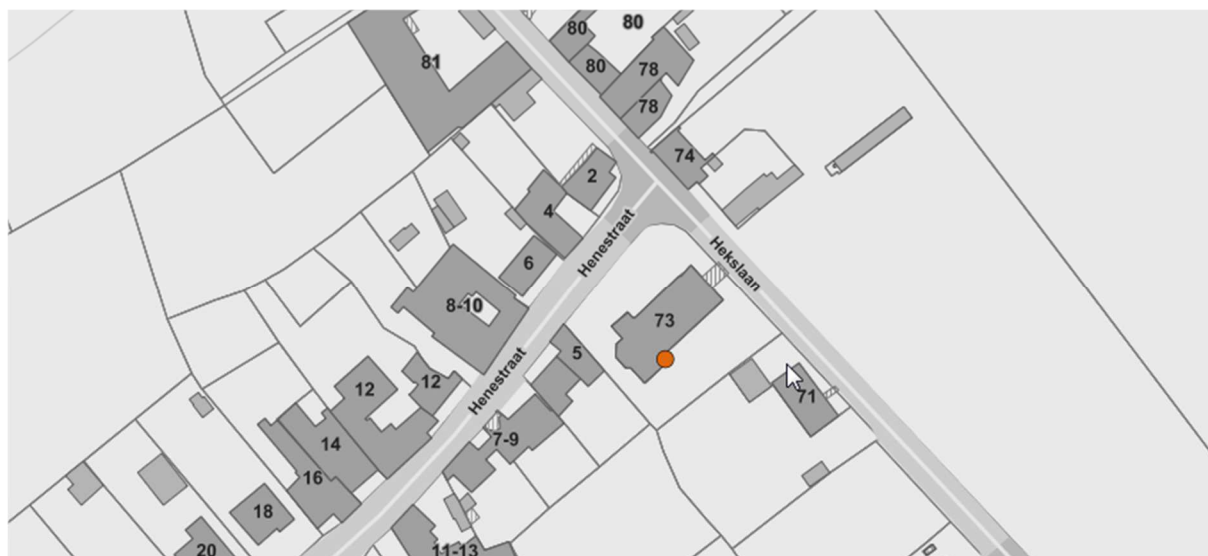
Slecht

Restauratiedossier werd opgestart in 2008 en goedgekeurd in 2012 door Onroerend Erfgoed. De restauratiepremie werd toegekend bij ministerieel besluit van 7 maart 2016. De restauratiewerken werden aangevat op 27 februari 2017 en zullen waarschijnlijk midden 2019 beëindigd zijn. De financiering van deze restauratiewerken is voorzien in het MJP 2014-2019.

We vragen aan Monumentenwacht om een nieuw rapport op te stellen indien het huidige ouder is dan 5 jaar.

Het rapport van Monumentenwacht voor het kerkhof dateert van 2011.

2.4.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Kerk in de ruimtelijke omgeving

Deel van beschermd dorpsgezicht, landschap:

Molenstraat: beeldondersteunende omgeving kerk en pastorie

Kerkhof: rond de kerk en apart kerkhof

het kerkhof toegankelijk voor rolstoelgebruikers

Afstand ten opzichte van de andere kerken: 3 km tot Horpmaal en 2 km tot Vechmaal

Plaats binnen de gemeenschap:.

Heks is een deelgemeente van Heers

Huidig inwonersaantal 340 (volgens Jaarboek 2014 Bisdom) of 3,86% van het totaal inwoners van de federatie.

2.4.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Naast de gelegenhedsvieringen (doopsels, begrafenissen, huwelijken), is er in deze kerk om de 14 dagen een eucharistieviering op zaterdagavond (afwisselend met Vechmaal).

Elke zondagnamiddag is er een eucharistieviering in het Pools door een Poolse priester.

Er worden ook regelmatig concerten en /of tentoonstellingen georganiseerd (bv. Erfgoeddag).

2.5. Sint-Lambertuskerk Horpmaal

2.5.1. Identificatie

Naam: Sint-Lambertuskerk

Geografische ligging

- Cartuyvelstraat 3870 Horpmaal
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat: Borgloon
- Parochie: Sint-Lambertus

Eigenaar: Gemeente Heers

Bescherming(en)

- het orgel is beschermd door het MB van 17 juli 2001 (BS 17.10.2001).

2.5.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

Juridische gevolgen

Is vastgesteld als bouwkundig erfgoed Parochiekerk Sint-Lambertus
Deze vaststelling is geldig sinds 05-10-2009. (Vaststellingsbesluit)
omvat de bescherming als monument Parochiekerk Sint-Lambertus: orgel
gelegen te Cartuyvelstraat 24 (Heers)
Deze bescherming is geldig sinds 17-07-2001.

Beknopte karakterisering

Typologie	kerkhoven, parochiekerken
Stijl	romaans, neoromaans
Datering	18 ^{de} eeuw, 19 ^{de} eeuw

Historiek

De Sint-Lambertuskerk behoorde toe aan het kapittel van Sint-Martin van Luik, dat het patronaatsrecht en de tienden bezat. Dit eigendomsrecht wordt voor het eerst vermeld in 1181. Een gedeelte van de tienden hoorde toe aan het kapittel van Tongeren. De kerk is gelegen binnen het ommuurde kerkhof. De oude kern van het gebouw zou een vroegromaanse basilica kunnen zijn, met rechthoekig koor. Hierop wijzen nog de rondboogarcaden op kapiteelloze pijlers tussen schip en zijbeuken. Waarschijnlijk was zij van een vlakke, houten zoldering voorzien.

De westtoren werd later toegevoegd. In 1521 wordt een restauratie met steen van Sichem vermeld. In 1715 is de toren bouwvallig en wordt hersteld; het verslag van de experts vermeldt dat de toren later dan de eigenlijke kerk werd gebouwd. Tijdens de Franse bezetting was de kerk gesloten van 1799 tot 1802. Herstelingswerken in 1823, 1824, 1874, 1878, 1886 en restauratie in 1897. De oude toren, die totaal vervallen was, werd in 1860 afgebroken en vervangen door de huidige.

Beschrijving

De plattegrond beschrijft een driebeukig schip van vijf traveeën met voorstaande westtoren, aan de zuidzijde geflankeerd door een traptoren, en een koor van een rechte travee met vlakke sluiting, waartegen de sacristie is aangebouwd. De neoromaanse westpartij is van baksteen.

Toren van vier geledingen onder ingesnoerde naaldspits (leien); hoekbanden van mergelsteen; rondboogportaal in een geprofileerde, hardstenen omlijsting; in de tweede geleding een bifora in rondboogvormige, mergelstenen omlijsting; in de derde geleding op elke zijde een puntgevelmotief van mergel, waarbinnen een drieledige blinde rondboog; in de bovenste geleding in elke zijde twee bifora als galmgaten; geprofileerde kroonlijst met mergelstenen afwerking.

Het schip behield zijn romaanse onderbouw van breuksteen -silex en kwartsiet- in vrij regelmatig verband; de sokkel heeft een kalkstenen afzaat en dito hoekband. Ook de oostgevel van het schip is volledig van breuksteen, met in de geveltop een oculus in rechthoekige, geprofileerde mergelstenen omlijsting. De bovenbouw van de zijbeuken is van baksteen en dateert waarschijnlijk uit de 18de eeuw; rondboogvensters in een mergelstenen omlijsting met negblokken in regelmatig verband; kalkstenen onderdorpel.

Het koor bestaat uit muurpanden daterend uit verschillende perioden: in de onderbouw komen aan de zijde van het schip zware, gebosseerde kalkstenen blokken in regelmatig verband voor; het grootste gedeelte, aansluitend bij het schip is van kleine, vrij regelmatige breuksteenblokken, silex en een soort van ijzerzandsteen. De zijde van de koorsluiting is van mergelsteen: waarschijnlijk gaat het hier om de restauratie van 1521; de oorspronkelijke smalle spitsboogvensters in dit mergelstenen gedeelte werden, waarschijnlijk bij de bouw van de toren, gedicht en vervangen door de huidige, mergelstenen rondboogvensters.

Bakstenen sacristie, waarschijnlijk uit de eerste helft van de 18de eeuw, waarvan alleen het vierkant, getralied venster in kalkstenen omlijsting met sponningbeloop origineel is.

Bep leisterd interieur. Vlakke zolderingen. Rondboogarcade tussen schip en zijbeuken op zware, kapiteelloze pijlers. De zoldering en de spitsboogvormige scheiboog tussen schip en koor is versierd met rococostucwerk.

Mobilair

Schilderij met voorstelling van de Vlucht naar Egypte, olie op doek (18de eeuw); schilderij met voorstelling van de graflegging, olie op doek (18de eeuw); twee schilderijen met voorstelling van Sint-Gerlachus en Sint-Magdalena, gedateerd 1861; altaarstuk met voorstelling Laat de kinderen tot Mij komen, Ch. Wauters (1864).

Beeld van Sint-Anna-ten-Drieën (Kind gestolen), gepolychromeerd hout (eerste helft van de 16de eeuw); beeld van Sint-Lambertus, rechter zijaltaar, gepolychromeerd hout (circa 1700); processiemadonna, linker zijaltaar (uit de eerste helft van de 19de eeuw); exterieur: Calvariekruis, hout (19de eeuw).

Hoofd- en zijaltaren, beschilderd hout (eerste helft van de 19de eeuw). Preekstoel, thans altaar, eik (vierde kwart van de 18de eeuw). Twee biechtstoelen, eik (eerste helft van de 19de eeuw). Orgel van Jan Dekens, Haacht (1675), afkomstig uit de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Diest, aangekocht in 1830, thans in zeer verbouwde en gedegradeerde toestand; herstellingen door Pereboom en Leyser in 1881 en 1890; doksaal met cherubijnenbeelden, eik (circa 1835). Sokkel, eik, barok (tweede helft van de 17de eeuw). Sacristiekast (midden 18de eeuw).

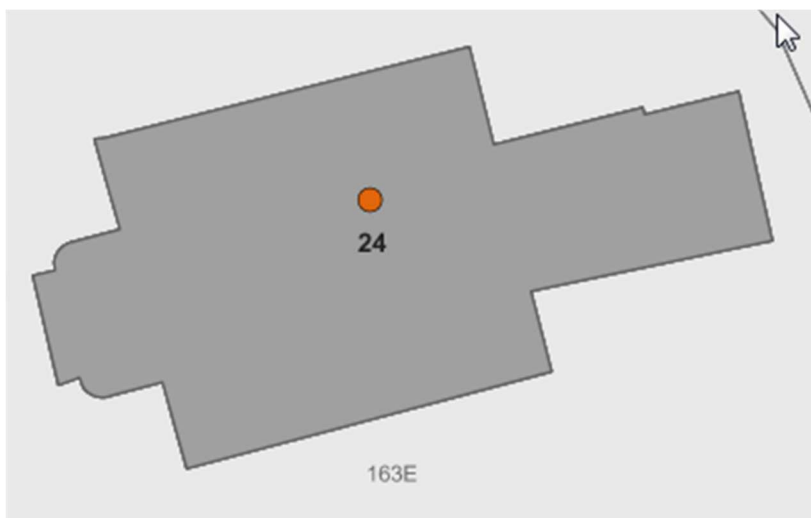
Grafstenen van: pastoor Joannes Mirandus (+ 1681); Jan Lemmens en echtgenote Christina Van Aken (1687); van Jan Knapen (+ 1691) en Maria Van Aken (+ 1685); grafsteen van 1682.

Op het kerkhof: grafsteen van Daniel de Horpale (+ na 1333) en zijn vrouwen Helvidis (+ 1309) en Loretta (+ 1321), met persoonsvoorstelling.

Grafkruisen van: Art Ghisens (+ 1650); Lambert Ghysens en Maria Bampts, zijn vrouw (+ 1748); Goel Lemens (+ 1650); grafkruis van 1656; grafkruis van 1657; grafkruis van 1640, waarschijnlijk van Coel Coels alias Vrints; Maria Scormans, vrouw van Lambrect Knapen (+ 1651); Ian Dumont (+ 1789) en zijn vrouw Catharina Louwet (+ 1801); Renier Louwet (+ 1681); grafkruis, onleesbaar (17de eeuw); Marie Loubbet, vrouw van Everadt Ghysebrechs (+ 1688); Ghilis Lovvet (+ 16..); Anna Lhoest, vrouw van Renier Lovvet (+ 1679); Henrick Coenen (+ 175[9?]) en zijn vrouw Margariet Lovewet (+ 1763); Elisabedt Palman (+ 1711) en haar man Ian Conen; grafkruis (17de eeuw); Marten Ghysens (+ 1688); Peter Pansars (+ 1673) en Ghilis Pansars (+ 1673); Robert Pansaers (+ 1690); Ian Knapen (+ 1636), zijn zoon [?] en zijn vrouw Margarita Mombeck; Ian Vandersmissen (+ 1753); grafkruis van 1700; [?] Knapen (+ 16..); Willem [?] (+ 1685); Helle Lemmens, vrouw van Ghelb[ert?] [?] (+ 1672).

b) Architecturale mogelijkheden

- aantal stoelen: 281
 - géén branddetectie
 - géén inbraakdetectie
 - bliksembeveiliging
 - verwarming mazout
 - waterleiding
 - géén sanitair
 - elektriciteit
 - de kerk is toegankelijk voor andersvaliden
-
- kunstwerken:
 - beeld H. Lambertus 1740-1749
 - beeld H. Anna ten Drieën XVIe
 - relikwie H. Lambertus
 - relikwie H. Gerlacus
 - schilderij hoofdaltaar 1860
 - schilderij H. Gerlacus 1861-1867
 - schilderij H. Maria Magdalena 1861-1867
 - schilderij Christus wordt in het graf gelegd XIX eeuw
 - schilderij De vlucht naar Egypte XIX eeuw
-
- Mogelijkheid tot compartimenteren: neen
 - omliggend kerkhof

c) Bouwfysische toestand

Bouwfysische toestand:

Slecht.

We vragen aan Monumentenwacht om een nieuw rapport op te stellen indien het huidige ouder is dan 5 jaar.

Nieuwe bliksemafleider sedert 2014

Uit te voeren werken:

- toren

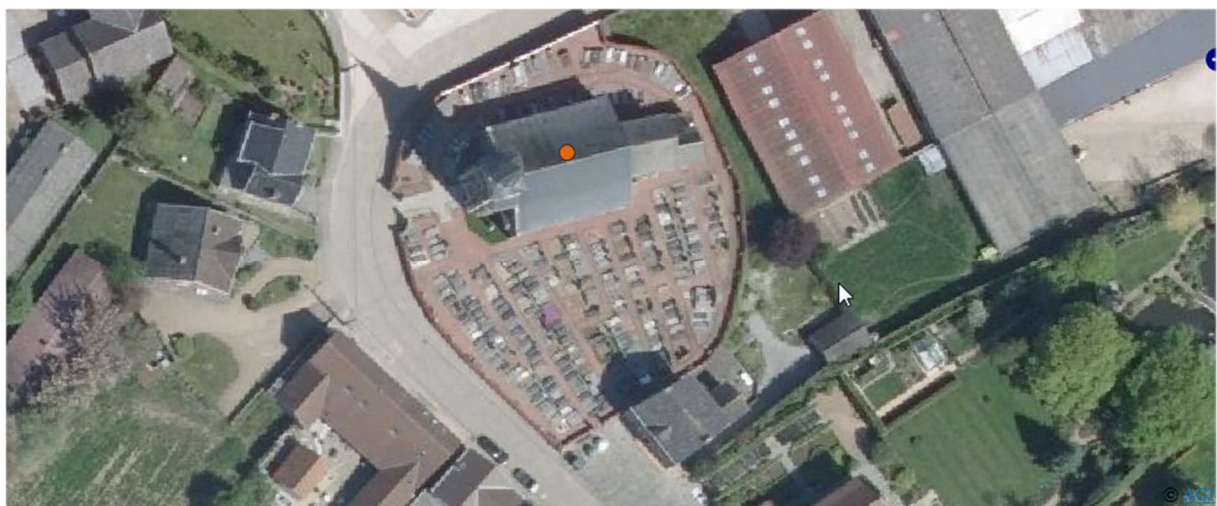
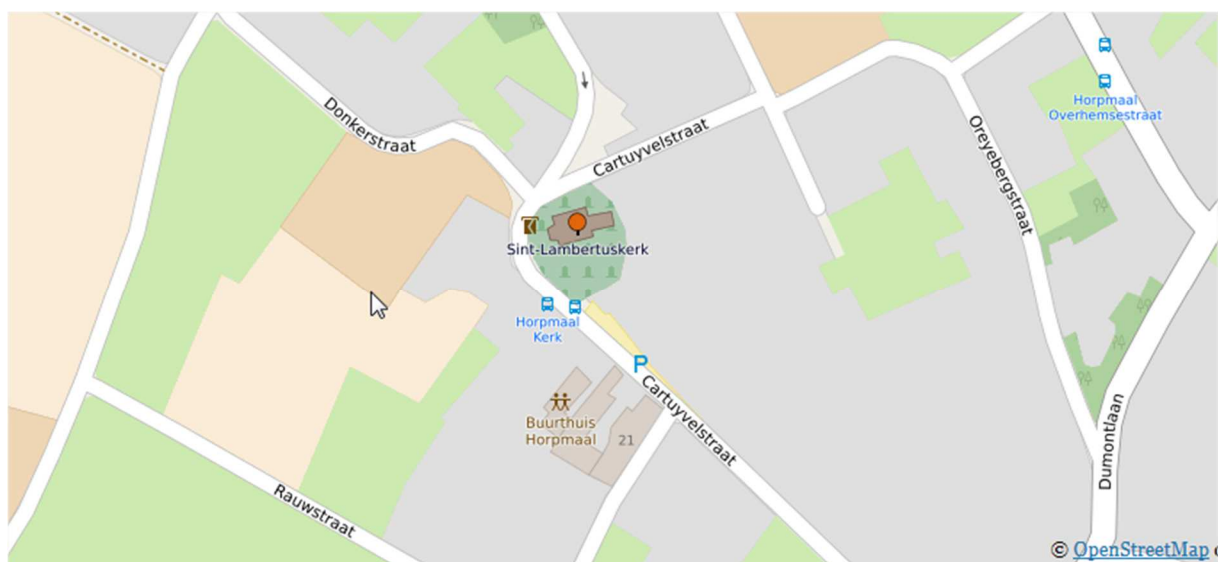
- elektriciteit

- vocht

- schilderen

Lopende en toekomstige noodzakelijke investeringen: investeringen voorzien in het mjp 2014-2019.

2.5.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Kerk in de ruimtelijke omgeving

Deel van beschermd dorpsgezicht, landschap: ja

Kerkhof: rond de kerk

- het kerkhof is toegankelijk voor rolstoelgebruikers: ja
- er wordt nog begraven op het kerkhof

Afstand ten opzichte van de andere kerken: 3 km van Heks en 4 km van Heers en Vechmaal

Plaats binnen de gemeenschap:.

Horpmaal is een deelgemeente van Heers

Huidig inwonersaantal 530 of 7,54% van het totaal inwoners van de federatie

2.5.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Naast de gelegenhedsvieringen (doopsels, begrafenissen, huwelijken) is er in deze kerk elke zondagvoormiddag een eucharistieviering.

Jaarlijks is er een noveen ter ere van de H. Rita.

2.6. O.L.Vrouw Boodschapkerk Klein-Gelmen

2.6.1. Identificatie

Naam: O.L.Vrouw Boodschapkerk

Geografische ligging

- Klein-Gelmenstraat 3870 Klein-Gelmen
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat: Borgloon
- Parochie: OLVrouw Boodschap

Eigenaar: Gemeente Heers

Bescherming(en)

- als monument door het MB van 13 juli 2005 (BS 28.04.2006): parochiekerk O.L.V.-Boodschap, kerkhof en pastorie;
- als dorpsgezicht door het MB van 13 juli 2005 (BS 28.04.2006): agrarische omgeving van kerk en hoeves, inclusief notabelenwoning met hoeve en agrarische context.

2.6.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

Juridische gevolgen

Is vastgesteld als bouwkundig erfgoed Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw Boodschap

Deze vaststelling is geldig sinds 05-10-2009. (Vaststellingsbesluit)

Is deel van de bescherming als monument Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw-Boodschap met kerkhof en pastorie.

Deze bescherming is geldig sinds 13-07-2005.

Beknopte karakterisering

Typologie kerkhoven, omheiningsmuren, parochiekerken

Stijl neogotiek

Datering vierde kwart 19de eeuw

Betrokken personen: Gerard I. (ontwerper)
Gérard Isidore (ontwerper)

Beschrijving

Klein-Gelmen maakte oorspronkelijk deel uit van de parochie Gelinden. De kerk was een quarta-capella van die van Gelinden. Archivalische bronnen vermelden reeds een kapel in het jaar 1000, toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw en Sint-Eligius. Zoals de moederkerk behoorde de kapel toe aan het Sint-Maternuskapittel van Luik. De tienden behoorden voor één derde aan het Sint-Maternuskapittel en voor twee derden aan de proost van de Sint-Lambertuskathedraal te Luik. In 1560 wordt de bouw of verbouwing van een toren vermeld. In 1796 wordt Klein-Gelmen afgescheiden van de parochie Gelinden en bij de parochie Heers gevoegd. In 1835 wordt het een zelfstandige parochie. In 1879, onder het pastoraat van F. De Maeyer, wordt besloten de oude kapel af te breken en in 1881 wordt een nieuwe kerk gebouwd naar ontwerp van I. Gérard; deze kerk ligt op dezelfde plaats, echter iets meer naar het westen, op een hoogte, binnen het ommuurde kerkhof.

Het is een neogotische zaalkerk van vier traveeën met ingebouwde westtoren, koor van twee rechte traveeën met driezijdige sluiting en sacristiën tegen beide zijden van de rechte koortraveeën.

Bakstenen gebouw onder zadeldak (leien). De traveeën zijn gemarkeerd door steunberen van twee versnijdingen met hardstenen afdekking. Baksteenfries onder de dakrand.

Tweeledige, bakstenen spitsboogvensters met hardstenen sluitsteen en doorlopende, hardstenen lekdrempel. De toren telt drie geledingen onder ingesnoerde naaldspits (leien).

De onderste geleding is voorzien van een spitsboogportaal in een geprofileerd, hardstenen omlijsting, waarboven een neogotische nis met beeld van Sint-Eligius; de tweede bouwlaag heeft een tweeledig spitsboogvenster en een oculus; op elke zijde der bovenste bouwlaag een tweeledig, spitsboogvormig galmgat met oculus.

Bakstenen interieur. De westtravee is van het schip afgescheiden en voorzien van spitsboogvormige muuropeningen naar het schip toe. Houten tongewelf, de spanten gedragen door natuurstenen consoles. Het koor heeft een kruisribgewelf boven de rechte traveeën, een straalgewelf boven de koorsluiting.

Mobilair:

Kruisweg, veertien staties op doek (tweede helft 19de eeuw). Processiemaadonna (19de eeuw); beeld van Sint-Eligius, gepolychromeerd hout (midden 18de eeuw). Altaren, communiebank, preekstoel en biechtstoelen van 1886. Doopvont, hardsteen, gedateerd 1622. Twee wijwatervaten, hardsteen (eerste helft 19de eeuw). Neogotische muurschilderingen in het koor. Gedenksteen onder de toren met datering 1881.

b) Architecturale mogelijkheden

- aantal stoelen: +/- 100
 - géén branddetectie
 - géén inbraakdetectie
 - bliksembeveiliging
 - waterleiding
 - géén sanitair
 - verwarming
 - elektriciteit
-
- de kerk is toegankelijk voor andersvaliden mits aanpassing
-
- kunstwerken:
 - doopvont 1622
 - beeld van Maria (hout)
-
- mogelijkheid tot compartimenteren: neen
-
- omliggend kerkhof

c) Bouwfysische toestand

Bouwfysische toestand:

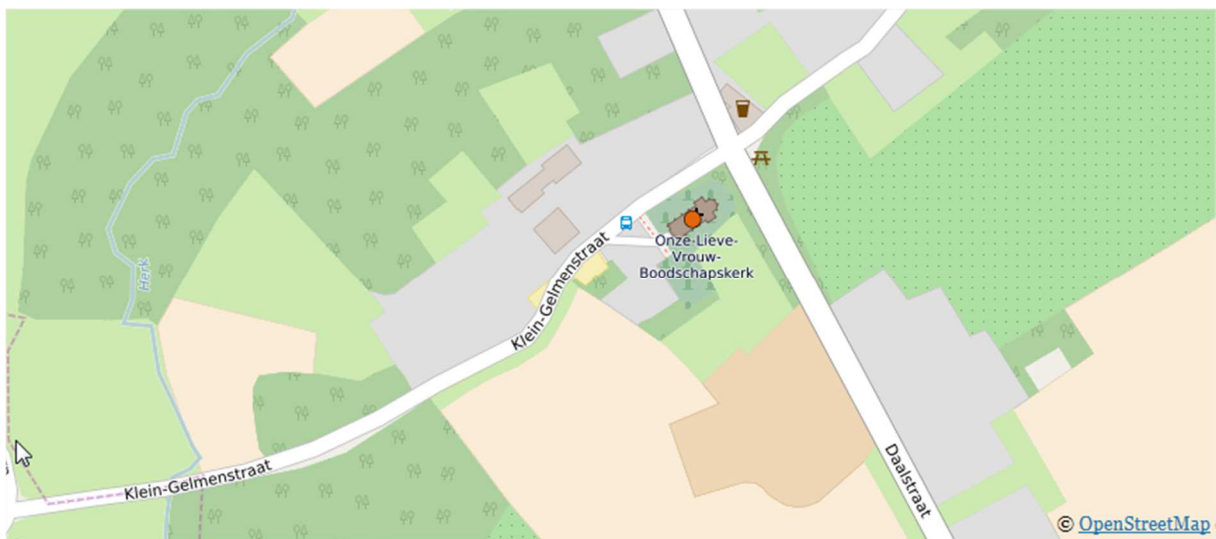
Redelijk

We vragen aan Monumentenwacht om een nieuw rapport op te stellen indien het huidige ouder is dan 5 jaar.

Lopende en toekomstige noodzakelijke investeringen: investeringen voorzien in het mjp 2014-2019

- Uit te voeren werken: dak, goten, kuisen buitenkant en eventueel terug invoegen.
- Het interieur van de kerk is in goede staat.

2.6.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Kerk in de ruimtelijke omgeving

Deel van beschermd dorpsgezicht, landschap

Agrarische omgeving kerk en hoeves, agrarische context

Kerkhof: rond de kerk

- het kerkhof is toegankelijk voor rolstoelgebruikers

Afstand ten opzichte van de andere kerken: Veulen 2 km, Mettekoven 2 km

Plaats binnen de gemeenschap:

Klein-Gelmen is een deelgemeente van Heers

Huidig inwonersaantal 534 of 7,60% van het totaal inwoners van de federatie

2.6.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Deze kerk wordt enkel gebruikt voor gelegenhedsvieringen (doopsels, begrafenissen, huwelijken).

2.7. Sint-Annakerk Mechelen-Bovelingen

2.7.1. Identificatie

Naam: Sint-Annakerk

Geografische ligging

- Bovelingenstraat 3870 Mechelen-Bovelingen
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat: Borgloon
- Parochie: Sint-Anna

Eigenaar: Kerkfabriek Mechelen-Bovelingen

Bescherming(en)

- als monument door het MB van 13 juli 2005 (BS 28.04.2006): parochiekerk Sint-Anna en omgeving;

2.7.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

Juridische gevolgen

Is vastgesteld als bouwkundig erfgoed Parochiekerk Sint-Anna

Deze vaststelling is geldig sinds 05-10-2009. (Vaststellingsbesluit)

Is beschermd als monument Parochiekerk Sint-Anna en omgeving

Deze bescherming is geldig sinds 13-07-2005.

omvat de bescherming als monument Parochiekerk Sint-Anna: orgel
gelegen te Bovelingenstraat 178 (Heers)

Deze bescherming is geldig sinds 15-12-2003.

Beknopte karakterisering

Typologie Parochiekerk

Stijl neogotiek

Datering vóór WO I

Betrokken personen: Martens Hyacinth (ontwerper)
Lennertz Vincent (ontwerper)

Historiek

De oorspronkelijke kerk bevond zich te midden van het kerkhof, aan de Schoolstraat. In 1359, melding van de bouwvallige toestand van de romaanse kerk, aansluitende restauratie in de tweede helft van de 14de eeuw. In 1642 wordt de kerk door een brand verwoest en heropgebouwd. In 1712 bouw van een nieuwe toren. Herstellingen in 1781 en 1784. In 1816 wordt het koor herbouwd, in 1830 de rest van de kerk.

Deze kerk wordt in 1910 afgebroken en vervangen door een neogotische kruiskerk van H. Martens (Stevoort) en V. Lennertz (Leuven), op de huidige plaats, de hoek van de Bovelingenstraat met de Darisstraat.

Beschrijving

De plattegrond beschrijft een driebeukig schip van vijf traveeën, met transept van één travee; koor van één rechte travee met driezijdige sluiting; toren tussen koor en noordtransept; sacristie ten zuidoosten. Het gebouw is opgetrokken in baksteen op een hardstenen plint; rond om rond voorzien van steunberen.

Vierkante toren met ten oosten aangebouwde ronde traptoren. Vijf geledingen, gescheiden door hardstenen waterlijsten; in de vierde geleding gotische blindbogen; de vijfde geleding is aan alle zijden voorzien van dubbele galmgaten. Ingesnoerde naaldspits, geflankeerd door vier hoektorentjes. De traptoren onder kegelvormige spits.

Schip met basilicale opstand onder zadel- en lessenaarsdaken; spitsboogfries onder de kroonlijst. In de zijbeuken spitsboogvensters met hardstenen lekdrempel; in de middenbeuk ronde vensters. In de noordgevel is er een ingangsportaal in de vierde en een driezijdige uitbouw van de doopkapel in de vijfde travee. Rechts tegen de westgevel, ronde traptoren. Hardstenen waterlijst boven en onder de vensters in de westgevel en in het transept. Westelijke ingang deur geflankeerd door twee hardstenen zuiltjes die een bakstenen spitsboog schragen; in het boogveld, beeldengroep van Anna en Maria. Het koor sluit qua ritmiek en ornamentiek bij het schip aan. Aan de zuidzijde van het koor is er een sacristie aangebouwd onder schilddak.

Het interieur is bepleisterd. Middenbeuk en zijbeuken van elkaar gescheiden door een spitsboogarcade op ronde zuilen met knoppenkapitelen. Overwelling door middel van kruisribgewelven.

Mobilair

Schilderij met voorstelling van Sint-Anna-ten-Drieën van 1772(?); schilderij met voorstelling van Christus aan het kruis (17de of 18de eeuw); schilderij van Zagazara met voorstelling van Sint-Martinus die zijn mantel deelt (eerste helft 20ste eeuw).

Gepolychromeerde, houten beelden: Onze-Lieve-Vrouw met Kind (17de eeuw); Sint-Sebastiaan (17de eeuw); Sint-Martinus, laatgotisch (1530-1540); Christus aan het kruis, laatgotisch (1510-1520); Christus aan het kruis hout (tweede helft 19de eeuw); beeldengroep Sint-Anna leert Onze-Lieve-Vrouw lezen (tweede helft 19de eeuw).

Hoofdaltaar naar ontwerp van V. Lenertz, verschillende steensoorten, neogotisch (circa 1913); dienstaltaar, geschilderd hout (tweede helft 18de eeuw); twee zijaltaren, hout (tweede helft 19de eeuw), naar verluidt afkomstig uit de kerk van Brustem; preekstoel met bustes van de evangelisten en hun symbolen in medaillons, eik (eind 18de eeuw); twee biechtstoelen van Schoffeniels, eik (midden 18de eeuw), aangekocht in 1779; orgel in kast van F. Plugers (tweede helft 18de eeuw); doopvont, hardsteen met koper op houten deksel (eerste helft 18de eeuw).

Muurschilderingen aan westgevel van de narthex als herinnering aan de oorlog 1914-1918 naar ontwerp van A. Huppen (1921); de meeste andere muurschilderingen van zijn hand werden in 1964 overschilderd.

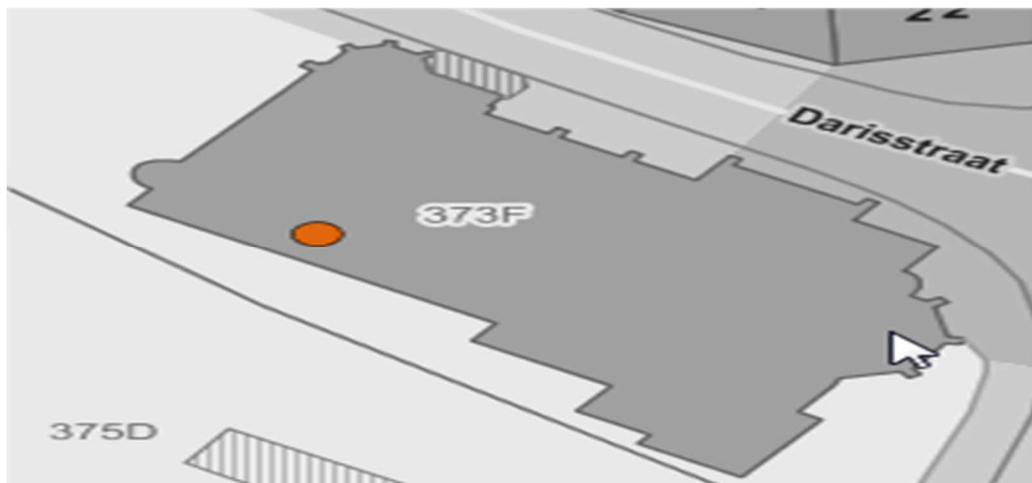
b) Architecturale mogelijkheden

- aantal stoelen: +/- 300
 - branddetectie neen
 - inbraakdetectie neen
 - waterleiding
 - verwarming
 - elektriciteit
-
- kunstwerken:
 - Sint-Annaklokje, het oudste nog actief klokje in België (1315)
 - Relekwiehouder van Stift, Munsterbilzen
-
- de kerk is toegankelijk voor rolstoelgebruikers

De kerk bevat +/-300 stoelen en heeft een grondoppervlakte van +/-800 m2 (38m lengte,20m breedte en 15m hoogte).

Het gebouw is voorzien van een bliksemafleidingsinstallatie en er is stromend water (warm en koud). In de toren bevinden zich drie klokken waaronder het oudste in België nog actief St-Annaklokje (anno 1315).

In dit gebouw zijn geen afzonderlijke lokalen en volgens onze mening zijn er ook geen architecturale mogelijkheden om verbouwingen te doen.

c) Bouwfysische toestand

Bouwfysische toestand:

Slecht

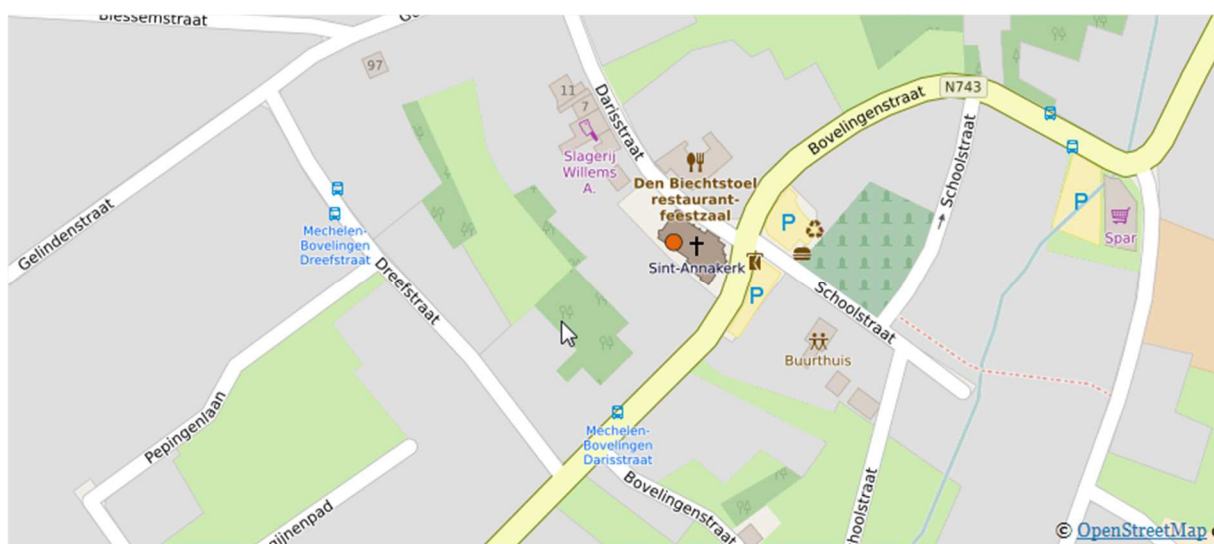
Renovatiedossier opgesplitst en uitgevoerd volgens hoogdringendheid; restauratie goedkeuring Erfgoed aangevraagd.

De kerkraad besloot op 27 april 2017 om de opdracht opstellen restauratiedossier annex beheerplan te gunnen aan bvba K5.

We vragen aan Monumentenwacht om een nieuw rapport op te stellen indien het huidige ouder is dan 5 jaar.

Lopende en toekomstige noodzakelijke investeringen: géén investeringen voorzien in het mjp 2014-2019.

2.7.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

De kerk in de ruimtelijke omgeving

De kerk is gelegen in het centrum van de parochie en er is geen kerkhof rond. Ze maakt deel uit van een beschermd landschap en is bovendien zelf als geklasseerd gebouw erkend.

De afstand tot de meest naburige kerken : Rukkelingen (2 km), Batsheers (3 km), Heers (5km)

In de onmiddellijke omgeving zijn twee parkeergelegenheden : kerkplein en dorpsplein (samen goed voor een 30tal auto's) Méér dan de helft van de bevolking woont binnen een straal van 500 meter. De kerk is langs alle zijden bereikbaar door de brandweer

2.7.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Sint-Anna Bovelingen is een van de 4 federatiekerken ("Heers-West")

Er is elke zondagvoormiddag een eucharistieviering.

Regelmatig worden er eucharistievieringen in schoolverband georganiseerd.

Jaarlijks wordt na de eucharistieviering een actie "koffiestop" (Broederlijk Delen) en "soep op de stoep" (Welzijnszorg) georganiseerd. Op kerstdag is er een receptie waarbij aan alle aanwezige kerkgangers een drankje wordt aangeboden.

Op kermiszondag in juli (feest St-Anna) wordt een patroonsviering gehouden met daarna een processie naar de St-Annabron.

2.8. Sint-Martinuskerk Mettekoven

2.8.1. Identificatie

Naam: Sint-Martinuskerk

Geografische ligging

- Mettekovenstraat 3870 Heers
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat: Borgloon
- Parochie: Sint-Martinus

Eigenaar: Gemeente Heers

Bescherming(en)

- Niet-beschermd

2.8.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

Juridische gevolgen

Is vastgesteld als bouwkundig erfgoed Parochiekerk Sint-Martinus
Deze vaststelling is geldig sinds 05-10-2009.

Beknopte karakterisering

Typologie Parochiekerk

Stijl neoclassicisme

Datering derde kwart 19de eeuw, tweede kwart 19de eeuw, i
interbellum

Betrokken personen: Deré Josphe (ontwerper)
Jaminé Herman (ontwerper)

Beschrijving

De huidige kerk werd gebouwd in 1839 onder het pastoraat van M.G. Jacobs, ter vervanging van een oudere kerk. De toren wordt herbouwd in 1857-72 naar ontwerp van H. Jaminé (Hasselt). Restauratie en vergroting door de bouw van het transept in 1925 naar ontwerp van J. Deré. De kerk ligt temidden van het ommuurde kerkhof.

De plattegrond beschrijft een éénbeukige kerk van drie traveeën met uitgebouwde westtoren, geflankeerd door kapellen; transept van één travee en koor van één travee met vlakke sluiting; sacristie tegen de oostgevel van het koor.

Eenvoudige, neoclassicistische kerk van baksteen onder zadeldaken (leien), voorzien van randboogvensters. De toren in de westgevel een rondboogportaal in een hardstenen omlijsting met geprofileerde druiplijst, bekroond met een kruis; doorlopende, hardstenen imposten; erboven een oculus in hardstenen omlijsting met uurwerk; in elke zijde een rondboogvormig galmgat; ingesnoerde naaldspits (leien). De flankerende kapellen hebben elk een oculus in de zijgevel. Getoogde vensters in het koor. De sacristie is voorzien van rondboogvormige muuropeningen.

Het interieur werd aangepast in 1970.

Mobilair

Beeld van Sint-Michaël, gepolychromeerd hout (16de eeuw); beeldengroep met Sint-Marinus en bedelaar, gepolychromeerd hout (17de eeuw); beeld van Sint-Amandus, terracotta (18de eeuw); beeld van Sint-Rosa van Lima, terracotta (18de eeuw): processiemadonna, volkskunst (19de eeuw).

Hoofdaltaar, eik (eerste helft 19de eeuw) met tabernakel, eik, rococo (midden 18de eeuw). Preekstoel, eik (eerste helft 19de eeuw). Biechtstoel, eik (eerste helft 19de eeuw). Doopvont van hardsteen, met deksel van messing (circa 1840). Glasramen (eind 19de of eerste kwart 20e eeuw).

Enkele 18de eeuwse grafkruisen uit he kerkhof bevinden zich thans in het Openluchtmuseum van Bokrijk.

b) Architecturale mogelijkheden

- aantal stoelen: +/- 127
 - branddetectie
 - géén inbraakdetectie
 - bliksembeveiliging
 - waterleiding
 - géén sanitair
 - verwarming mazout - warme lucht
 - elektriciteit
-
- de kerk is toegankelijk voor andersvaliden
-
- kunstwerken:
 - beeld van de aartsengel Michaël
 - preekstoel
 - altaar
-
- mogelijkheid tot compartimenten: ja
-
- omliggend kerkhof

c) Bouwfysische toestand

Bouwfysische toestand:

Goed

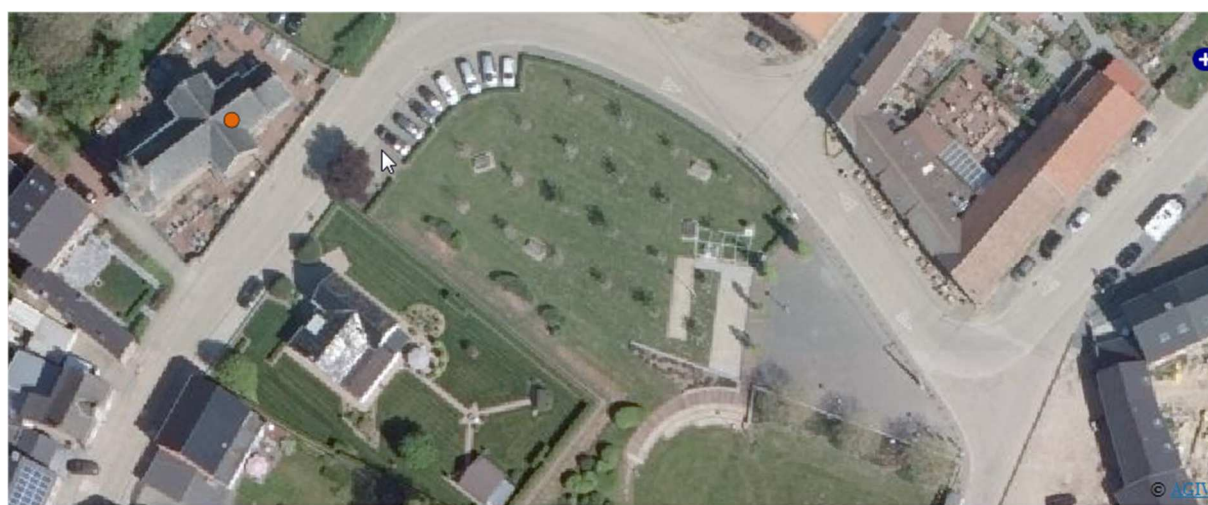
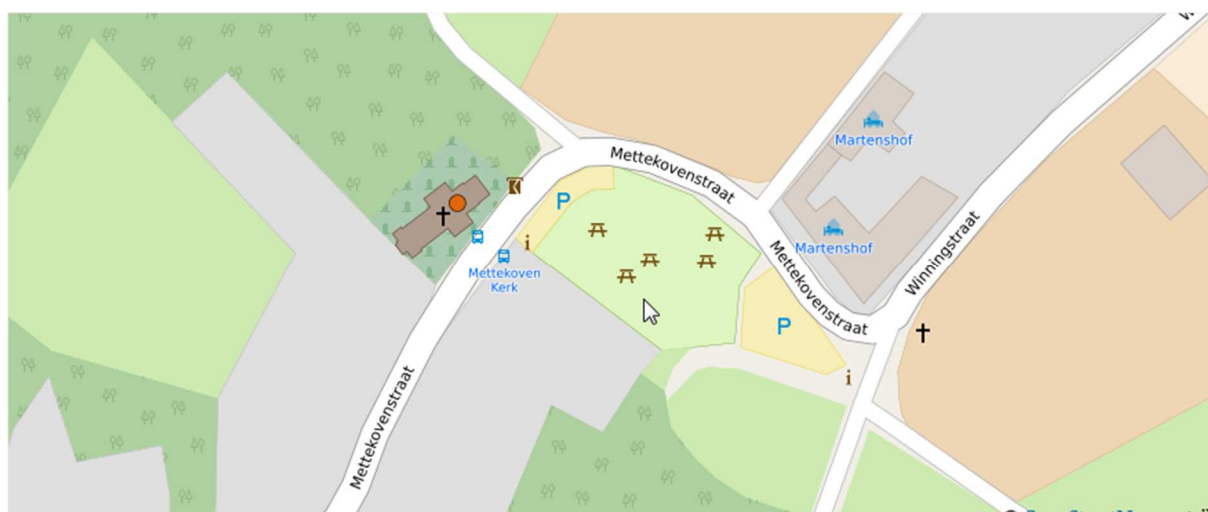
We vragen aan Monumentenwacht om een nieuw rapport op te stellen indien het huidige ouder is dan 5 jaar.

Investering bliksemafleider in 2014.

Nieuwe tegels gelegd in de kerk.

Lopende en toekomstige noodzakelijke investeringen: géén andere investeringen voorzien in het mjp 2014-2019

2.8.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Kerk in de ruimtelijke omgeving

Deel van beschermd dorpsgezicht, landschap: neen

Kerkhof: rond de kerk

- het kerkhof is toegankelijk voor rolstoelgebruikers

Plaats binnen de gemeenschap:.

Mettekoven is een deelgemeente van Heers

Huidig inwonersaantal 154 of 2,19% van het totaal inwoners van de federatie

2.8.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Deze kerk wordt enkel gebruikt voor gelegenhedsvieringen (doopsels, begrafenissen, huwelijken).

Een onderzoek naar een nevenbestemming is momenteel in uitvoering.

2.9. Sint-Lambertuskerk Opheers

2.9.1. Identificatie

Naam: Sint-Lambertuskerk

Geografische ligging

- Opheersstraat 3870 Opheers
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat: Borgloon
- Parochie: Sint-Lambertus

Eigenaar: Gemeente Heers

Bescherming(en)

- het orgel is beschermd door het MB van 10 februari 2004 (BS 30.06.2004)

2.9.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

Juridische gevolgen

Is vastgesteld als bouwkundig erfgoed Parochiekerk Sint-Lambertus
Deze vaststelling is geldig sinds 05-10-2009. (Vaststellingsbesluit)
omvat de bescherming als monument Parochiekerk Sint-Lambertus: orgel
gelegen te Opheersstraat 88 (Heers)
Deze bescherming is geldig sinds 10-02-2004.

Beknopte karakterisering

Typologie kerkhoven, parochiekerken

Datering tweede helft 19de eeuw, vierde kwart 17de eeuw, vierde kwart 18de eeuw

Betrokken personen: Jaminé Lambert jr. (ontwerper)

Historiek

De oorspronkelijke kerk wordt in 1636 door de troepen van Jan van Weert in brand gestoken. Ze wordt pas eind 17de eeuw herbouwd, met behoud van de oude toren van silex, en waarschijnlijk een gedeelte van de muren. In 1763 wordt de toren op kosten van de gemeente hersteld; in 1787 wordt de zuidzijbeuk heropgebouwd.
In 1857 wordt beslist tot de bouw van een nieuwe kerk, naar ontwerp van L. Jaminé (Hasselt) en ingewijd in 1878. Ze ligt op dezelfde plaats als de oude kerk, doch deze was georiënteerd, terwijl de nieuwe kerk met de voorgevel aan de straat ligt. Ook het perceel van het omringende kerkhof werd aangepast.

Beschrijving

De plattegrond beschrijft een zaalkerk van vijf traveeën met ingebouwde toren, een koor van een rechte travee met driezijdige sluiting, en kleine sacristieën tegen elke zijde van de rechte koortravee
Bakstenen gebouw onder zadeldak (leien), op een hardstenen plint. De voorgevel is afgelijnd met hardstenen hoekbanden; rondboogportaal opgenomen in een hardstenen portiektravee met van lijstkapiteel voorziene pilasters onder driehoekig hardstenen fronton; hierboven een rondboogvenster in geprofileerde, hardstenen omlijsting, een hardstenen oculus met uurwerk, en een rondboogvormig galmgat in hardstenen omlijsting met riemprofiel in elke zijde van de toren; ingesnoerde naaldspits (leien). Rondboogvensters in een hardstenen

omlijsting met lekdrempel en imposten in schip en rechte koortravee. Kleine, gelijkaardige vensters in de sacristieën.

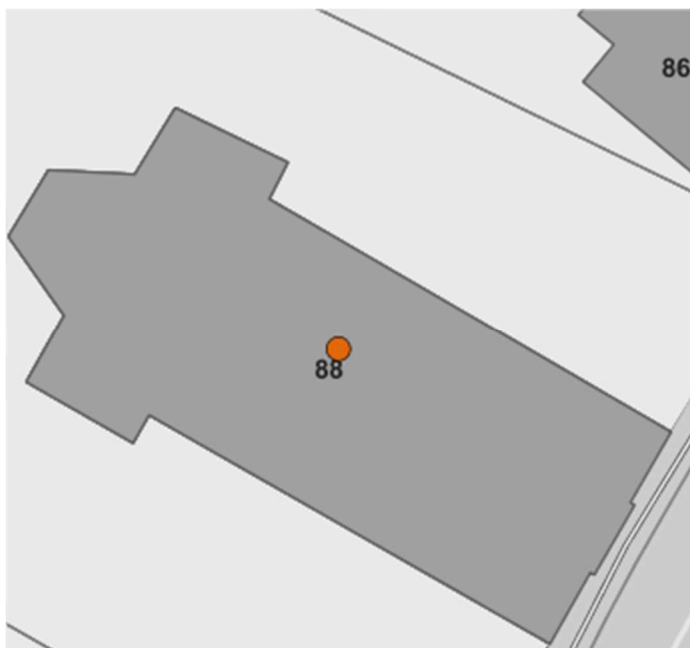
Bep leisterd interieur. Overdekking door middel van een kruisribgewelf tussen rondboogvormige gordelbogen, gedragen door gesculpteerde consoles. Rondboogvormige scheiboog tussen schip en koor.

Mobilair

Schilderij met voorstelling van de Nood Gods, eiken paneel (eind 16de eeuw), in het hoofdaltaar ; schilderij met voorstelling van de Calvarie, paneel, school van Pieter Coecke van Aalst (16de eeuw); schilderij met voorstelling van Sint-Rochus van Montpellier, olie op doek (tweede helft 17de eeuw), in het rechterzijaltaar; schilderij met voorstelling van de terugvinding van Jezus in de tempel, olie op doek (begin 19de eeuw); twee schilderijen met voorstelling van de Boodschap van de Engel, olie op doek (19de eeuw); kruisweg van K. Beyaert, Brugge (circa 1900). Beeld van Sint-Servatius(?), gepolychromeerd hout, laatgotisch (1530-1540), mogelijk afkomstig uit de verdwenen kapel van Middelheers; processiemadonna, laatgotisch, verminkt; crucifix in het portaal (tweede helft 19de eeuw); gipsen beelden van Sint-Lambertus, Isidorus, Antonius en Barbara, huis Leynen-Hougaerts, Brussel (1896); gipsen beeld van Sint-Jozef, firma Paronhaus, Brussel (circa 1900). Hoofdaltaar, eik, barok (tweede helft 17de eeuw) met talbernakel van de firma Robberechts (1941). Zijaltaren, eik, barok (tweede helft 17de eeuw). Biechtstoel, eik, Lodewijk XVI, door N. Cox van Heers (1788). Communiebank door N. Cox van Heers, eik, Lodewijk XVI (1788). Preekstoel (tweede helft 19de eeuw). Orgel door A.Clerinx , Sint-Truiden (1887-88). Doopvont, hardsteen (15de eeuw) met deksel van messing van P. Schaltin, Tongeren (1836). Wijwatervat, hardsteen (17de eeuw) in het portaal. Glasramen van de firma Peene-Delodder, Brugge (1934-35).

b) Architecturale mogelijkheden

- aantal stoelen: +/- 170
 - branddetectie neen
 - géén inbraakdetectie
 - géén bliksembeveiliging
 - géén sanitair
 - verwarming
 - elektriciteit
-
- de kerk is niet toegankelijk voor andersvaliden
-
- kunstwerken:
 - twee schilderijen
 - tabernakel
-
- mogelijkheid tot compartimenteren: neen
-
- omliggend kerkhof

c) Bouwfysische toestand

Bouwfysische toestand:

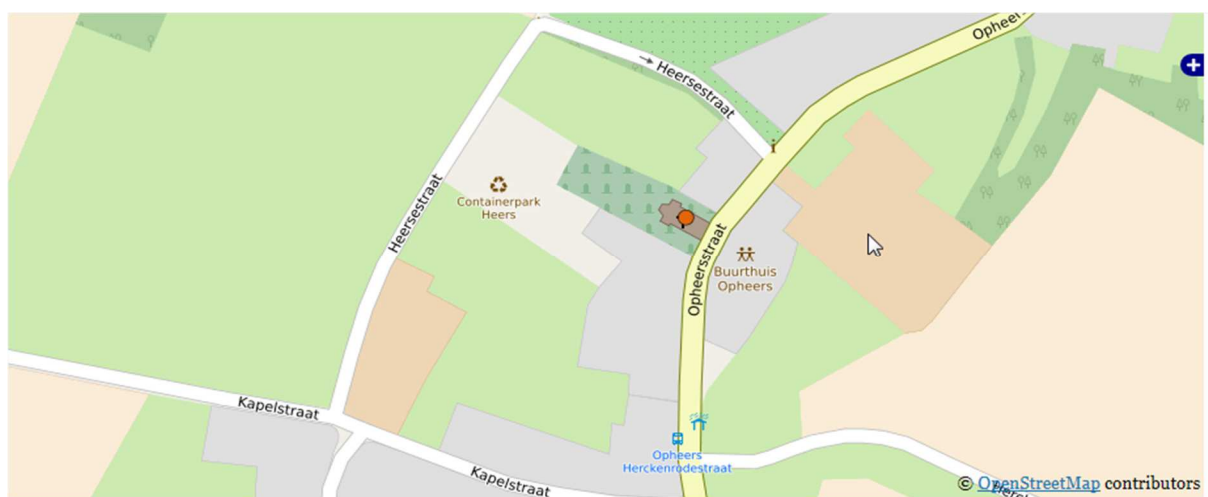
Redelijk

We vragen aan Monumentenwacht om een nieuw rapport op te stellen indien het huidige ouder is dan 5 jaar.

Lopende en toekomstige noodzakelijke investeringen: géén investeringen voorzien in het mjp 2014-2019.

Grote werken: vochtbestrijding plafond; verf moet volledig verwijderd worden (geraamd op 50.000 euro)

2.9.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Kerk in de ruimtelijke omgeving

Deel van beschermd dorpsgezicht, landschap: neen

Kerk ligt in woonzone langs weg – Opheersstraat.

Kerkhof: rond de kerk

- het kerkhof is toegankelijk voor rolstoelgebruikers
- er wordt nog begraven

Afstand ten opzichte van de andere kerken ± 2 km

Plaats binnen de gemeenschap:.

Opheers is een deelgemeente van Heers

Huidig inwonersaantal 334 of 4,75% van het totaal inwoners van de federatie

2.9.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Deze kerk wordt enkel gebruikt voor gelegenhedsvieringen (doopsels, begrafenissen, huwelijken).

Ter gelegenheid van het “Klaprozenfestival” (jaarlijks op de laatste zondag van juni) worden hier ook gelegenheidsoptredens voorzien (orgelconcerten, voordracht).

2.10. Sint-Quirinuskerk Rukkelingen-Loon

2.10.1. Identificatie

Naam: Sint-Quirinuskerk

Geografische ligging

- Bovelingenstraat 3870 Heers
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat: Borgloon
- Parochie: Sint-Quirinus

Eigenaar: Gemeente Heers

Bescherming(en)

- het orgel is beschermd door het MB van 15 december 2003

2.10.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

Juridische gevolgen

Is vastgesteld als bouwkundig erfgoed Parochiekerk Sint-Quirinus
Deze vaststelling is geldig sinds 05-10-2009. (Vaststellingsbesluit)
omvat de bescherming als monument Parochiekerk Sint-Quirinus: orgel
gelegen te Bovelingenstraat zonder nummer (Heers)
Deze bescherming is geldig sinds 15-12-2003.

Beknopte karakterisering

Typologie hekken, kerkhoven, parochiekerken

Stijl neoclassicisme

Datering tweede kwart 19de eeuw

Betrokken personen: Gessler Karel (ontwerper)
 Jaminé Lambert jr. (ontwerper)

Historiek

In de tweede helft van de 17de eeuw wordt de oude kerk vermeld als een ruïne, waarvan alleen het koor bewaard bleef; waarschijnlijk werd de kerk verwoest tijdens de woelige nasleep van de Dertigjarige Oorlog, door Lorreinse troepen. In 1712 is het schip heropgebouwd, en wordt het koor hersteld.

In 1839-1842, onder het pastoraat van G. Plevoets, wordt de oude kerk afgebroken en vervangen door een nieuw gebouw naar ontwerp van L. Jaminé (Hasselt), op dezelfde plaats doch niet meer georiënteerd. Vergroot met een transept en een doopkapel in 1937 door K. Gessler. Gelegen temidden van het ommuurde kerkhof.

Beschrijving

Neoclassicistische zaalkerk van vijf traveeën met ingebouwde toren aan de oostzijde en halfrond koor; ronde traptoren tegen de eerste travee aan de noordzijde; ruim, aangebouwd transept van drie traveeën, en ronde doopkapel in de eerste travee aan de zuidzijde.

Recente sacristie tegen de zuidzijde van het koor.

Bakstenen gebouw onder zadeldak (leien). Ordonnerende lisenen en omlopend baksteenfries. Rondboogvensters in een hardstenen omlijsting met sluitsteen en doorlopende lekdrempel. De voorgevel is voorzien van een middenrisaliet, bekroond met

een driehoekig fronton; de spaarvelden aan weerszijde van het risaliet zijn voorzien van rondboogvormige nissen van mergelsteen. Portaal onder geknikte boog in een geprofileerde, hardstenen omlijsting met entablement; erboven een oculus in geprofileerde, hardstenen omlijsting.

Boven het fronton verheft zich de toren van twee geledingen onder tentdak (leien); in elke zijde een rondboogvormig galmgat met hardstenen archivolt. Eenvoudige rondboogvensters in het latere transept.

Bep leisterd interieur. Overdekking door middel van kruisgewelven tussen gedrukte rondboogvormige gordelbogen op consoles. De koorsluiting heeft een straalgewelf, de ribben gedragen door consoles. Drie rondboogvormige scheibogen tussen schip en transept.

Mobilair

Kruisweg, schilderijen op doek (midden 19de eeuw). Beeldengroep Piëta, gepolychromeerd hout, laatgotisch, Meester van de Calvarie van Fize-le-Marsal (1520-1530); beeld van Sint-Quirinus, geschilderd hout (eerste helft 19de eeuw); beeld van Onze-Lieve-Vrouw met Kind, geschilderd hout (eerste helft 18de eeuw).

Hoofdaltaar, marmer en messing, door Dehin, Luik (eerste kwart 20ste eeuw); Onze-Lieve-Vrouwealtaar, marmer (circa 1840). Biechtstoelen, eik (midden 19de eeuw). Doopvont, hardsteen, deksel hout en messing (eerste helft 19de eeuw). Orgel door A. Clerinx, Sint-Truiden (1847). Kerkbanken (derde en vierde kwart 18de eeuw).

Het hoger gelegen kerkhof bij de neoclassicistische Sint-Quirinuskerk is voorzien van een smeedijzeren hek uit dezelfde periode. Het staat op de hoge bakstenen keermuur en langs de trappen naar het westportaal. Het zwartgeschilderd meterslange hek heeft aan weerszijde van de gepunte spijlen, een doorlopende reeks van gespiegelde voluten op de doorlopende onderregel en een reeks van gekrulde U's op de bovenregel. De beide hekjes naar het kerkhof links en rechts van het kerkportaal volgen hetzelfde schema en zijn gevat in bovenaan half cirkelvormig verbonden stijlen. De smeedijzeren handgreep van de trappartij is onderaan verankerd in het metselwerk en bovenaan in een mooie gietijzeren kolom. Het kerkhof is nog in gebruik.

Op het kerkhof, grafkruisen van: Henrick Losen (+ 1650) en echtgenote Agnes Hubrechts (+ 16..); grafkruis (17de eeuw); Norbertus Heusdens (+ 1699) met blazoen; Gilis Vandenwyer (+ 1665), echtgenote Margriet Wouters (+ 1665) en Herman Vanden Wyer, hun zoon; Geert Plugers, "raemaker en schepen van Averboeden" (+ 1649) met datering 1650; Jacobus Van De Can (+ 1775) en echtgenote Maria Martens (+ 1753); Laurentius Cartuyvels (+ 1667).

b) Architecturale mogelijkheden

- aantal stoelen: +/- 150
 - géén branddetectie
 - géén inbraakdetectie
 - géén bliksembeveiliging
 - géén sanitair
 - verwarming aardgas sedert 2015
 - elektriciteit
-
- de kerk is toegankelijk voor andersvaliden mits aanpassing aan zijkant
-
- kunstwerken:
 - beeld Sint-Quirinus
-
- mogelijkheid tot compartimenten: ja
-
- omliggend kerkhof

c) Bouwfysische toestand

Bouwfysische toestand:

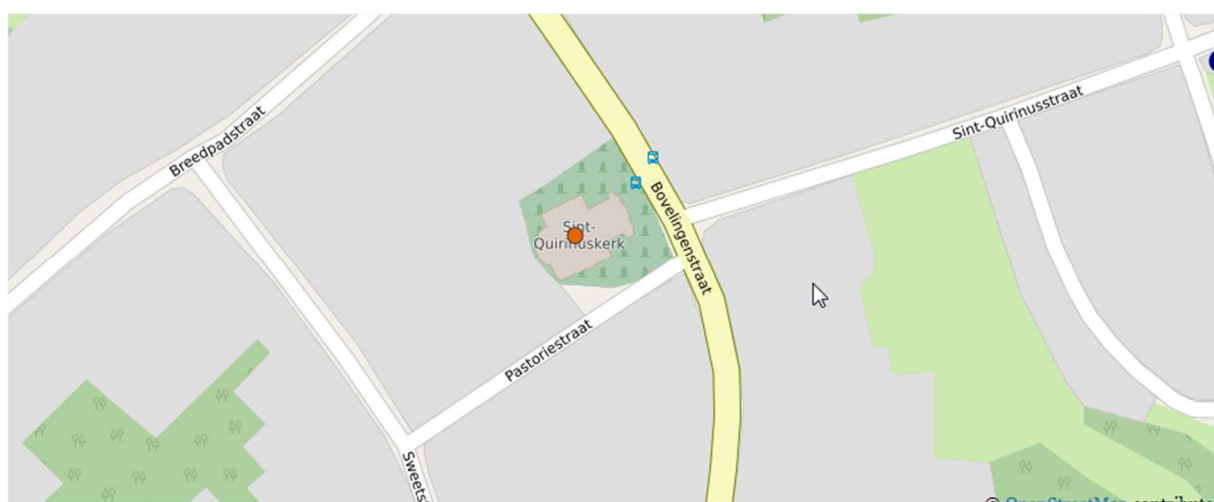
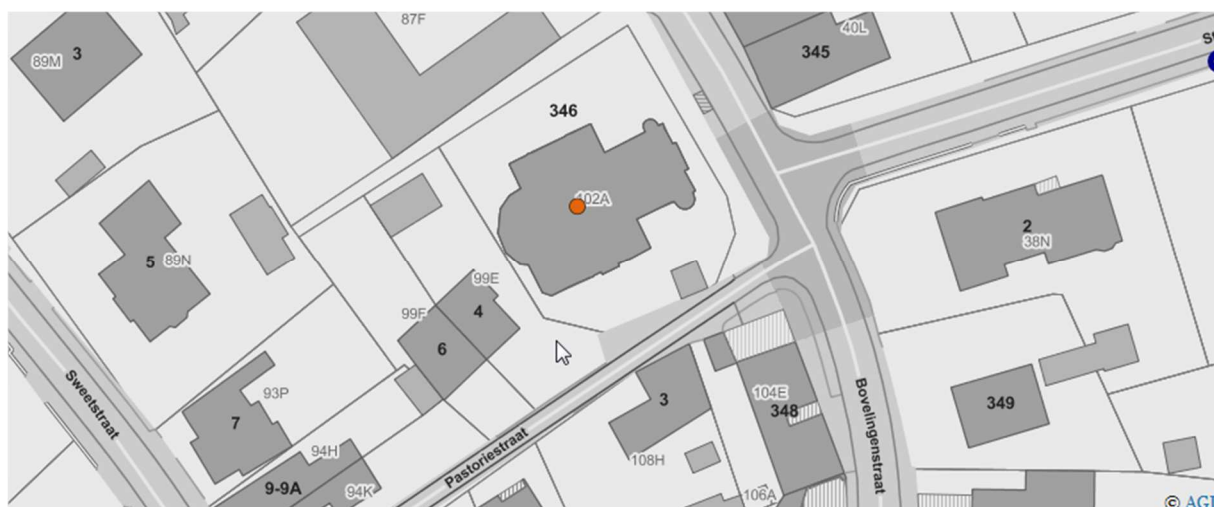
Goed

We vragen aan Monumentenwacht om een nieuw rapport op te stellen indien het huidige ouder is dan 5 jaar.

Lopende en toekomstige noodzakelijke investeringen: investeringen voorzien in het mjp 2014-2019.

De verwarmingsinstallatie is vervangen in 2015 (aardgas)

2.10.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Kerk in de ruimtelijke omgeving

Deel van beschermd dorpsgezicht, landschap: neen

Kerk ligt in woonzone langs weg – Bovelingenstraat – drukke weg richting Waremmes.

Parking aan buurthuis van Rukkelingen.

Kerkhof: rond de kerk en apart kerkhof

- het kerkhof is toegankelijk voor rolstoelgebruikers
- géén begravingen meer op kerkhof rond de kerk - zou eventueel kunnen geruimd worden?

Afstand ten opzichte van de andere kerken: Mechelen-Bovelingen 2,5 km, Batsheers 3,5 km

Plaats binnen de gemeenschap:.

Rukkelingen-Loon is een deelgemeente van Heers

Huidig inwonersaantal 365 of 5,20% van het totaal inwoners van de federatie

2.10.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Naast de gelegenhedsvieringen (doopsels, begrafenissen, huwelijken), is er in deze kerk elke maandagavond een eucharistieviering.

Maandelijks wordt er een aanbidding gehouden.

2.11. Sint-Martinuskerk Vechmaal

2.11.1. Identificatie

Naam: Sint-Martinuskerk

Geografische ligging

- Suskesstraat 3870 Vechmaal
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat: Borgloon
- Parochie: Sint-Martinus

Eigenaar: Gemeente Heers

Bescherming(en)

- het orgel is beschermd door het MB van 10 februari 2004 (BS 30.06.2004).

2.11.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

Juridische gevolgen

Is vastgesteld als bouwkundig erfgoed Parochiekerk Sint-Martinus
Deze vaststelling is geldig sinds 05-10-2009. (Vaststellingsbesluit)
omvat de bescherming als monument Parochiekerk Sint-Martinus: orgel
gelegen te Suskesstraat 8 (Heers)
Deze bescherming is geldig sinds 10-02-2004.

Beknopte karakterisering

Typologie kerkhoven, omheiningsmuren, parochiekerken

Stijl romaans, neoclassicisme

Datering 13de eeuw, derde kwart 19de eeuw, eerste kwart 19de eeuw, tweede kwart
19de eeuw

Betrokken personen: Denis (ontwerper)
Jaminé Lambert jr. (ontwerper)

Historiek

De kerk wordt vermeld in 1181 als deel van de goederen van de proostdij van Sint-Martin van Luik. Reeds in de 13de eeuw wordt melding gemaakt van noodzakelijke herstellingswerken aan het kerkgebouw. In 1628 wordt een plafond vermeld met de wapenschilden van de familie de Hinnisdael, waaruit kan afgeleid worden dat het hier nog steeds gaat om het romaanse schip met vlakke, houten zoldering; één van deze schilderijen droeg de datering 1322.

Onder het pastoraat van Jacques Moens (1749-1762) wordt de kerk hersteld. Op de Ferrariskaart (1771-77) wordt de kerk afgebeeld als een kruiskerk op de huidige site, gelegen in een een omheind kerkhof. De romaanse toren, die reeds in 1700 en 1712 als in slechte staat wordt vermeld, en in de tweede helft van de 18de eeuw door de gemeente wordt hersteld, wordt heropgebouwd in 1818, onder het pastoraat van A. Delvigne.

Tussen 1843-44 wordt een nieuwe kerk gebouwd, naar ontwerp van Lambert Jr. Jaminé (Hasselt), ingewijd in 1850. De sacristie wordt waarschijnlijk gebouwd in 1878 door architect Denis (Sint-Truiden).

Beschrijving

Neoclassicistische zaalkerk, gelegen in een ommuurd kerkhof, aan de westzijde toegankelijk via een hoge trap; tweemaal twee hardstenen pijlers. De plattegrond beschrijft een éénbeukig schip van vijf traveeën met ingebouwde westtoren, en een koor van een rechte travee met apsis, geflankeerd door sacristieën. Bakstenen, vierkante westtoren met hardstenen hoekbanden en ingesnoerde naaldspits. De galmgaten zijn rondboogvensters in deels hardstenen omlijsting. Rechthoekige vleugel deur tussen geprofileerde hardstenen posten onder een gecementeerde (?) latei. Boven de poort een wijdingsinscriptie met chronogram voor 1818: InCoLarUM zeLo aereqUe aeDIfICatUr.

De toren werd gebouwd rondom de oude romaanse toren van silex, die tot op halve hoogte bewaard bleef, en binnenin zichtbaar is. Bakstenen schip op hardstenen plint, onder zadeldak (leien); hoekpilasters; rondboogvensters met hardstenen lekdrempels en dito kordon vormende lateien. De rechte koortravee is identiek aan de gevels van het schip; blinde apsis.

Bep leisterd interieur met gedrukt tongewelf op Korinthische pilasters. De rijke muurbeschildering van 1898, in de jaren 1960 nog aanwezig, is thans verdwenen.

Mobilair

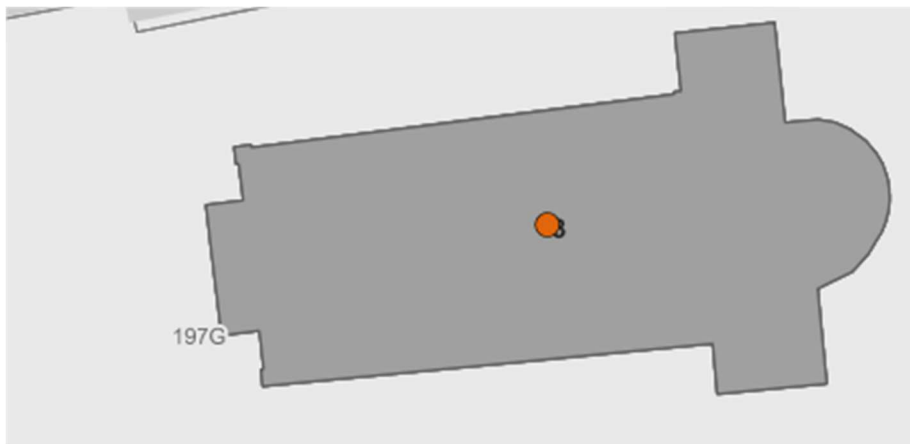
Vijf schilderijen op doek, bevestigd op de wand (eerst helft van de 20ste eeuw), waaronder Sint-Martinus naar Van Dyck; aangebracht na 1925; kruisweg (eind 19de eeuw). Beeld van Christus aan het kruis, gepolychromeerd hout (circa 1880).

Hoofdaltaar met marmeren sokkel uit midden 19de eeuw en gemarmerd bovenstuk uit midden 18de eeuw; dito zijaltaren in portiekvorm. Gietijzeren communiebank (midden 19de eeuw); biechtstoel, eik (tweede helft van de 18de eeuw); gelijkaardige biechtstoel van 1851; orgel (circa 1847).

Dooptont van hardsteen, romaans, met messing deksel (1855); armleunstoel van circa 1700; twaalf kerkbanken (tweede helft van de 18de eeuw); twee marmeren wijwatervaatjes (midden 19de eeuw). Orgel van 1847, mogelijk van Vermeulen (Weert) of Dinter (Maaseik), gerenoveerd circa 1855 door Pereboom en Leyser (Maastricht).

b) Architecturale mogelijkheden

- aantal stoelen: +/- 150
 - géén branddetectie
 - géén inbraakdetectie
 - géén bliksembeveiliging
 - waterleiding
 - sanitair
 - verwarming
 - elektriciteit
-
- de kerk is niet toegankelijk voor andersvaliden
-
- kunstwerken: geen
-
- Mogelijkheid tot compartimenteren: neen
-
- omliggend kerkhof

c) Bouwfysische toestand

Bouwfysische toestand:

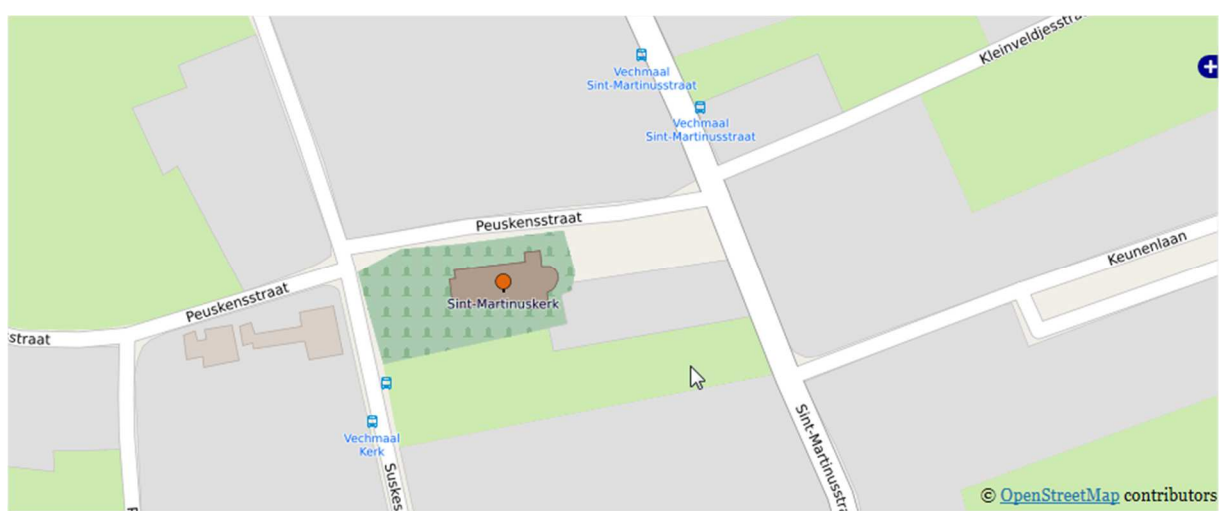
Goed

We vragen aan Monumentenwacht om een nieuw rapport op te stellen indien het huidige ouder is dan 5 jaar.

Lopende en toekomstige noodzakelijke investeringen: investeringen voorzien in het mjp 2014-2019.

Uit te voeren werken: dak nakijken en schilderwerken binnen

2.11.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Kerk in de ruimtelijke omgeving

Deel van beschermd dorpsgezicht, landschap: neen

Kerkhof: rond de kerk

- het kerkhof is niet toegankelijk voor rolstoelgebruikers
- Er wordt nog begraven op het kerkhof

Afstand ten opzichte van de andere kerken : 2 à 3 km

Plaats binnen de gemeenschap:

Vechmaal is een deelgemeente van Heers

Huidig inwonersaantal 622 of 8,85% van het totaal inwoners van de federatie.

2.11.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Naast de gelegenhedsvieringen (doopsels, begrafenissen, huwelijken), is er in deze kerk om de 14 dagen een eucharistieviering op zaterdagavond (afwisselend met Heks).

2.12. O.L.Vrouw-ten-Hemelopnemingkerk Veulen

2.12.1. Identificatie

Naam: O.L. Vrouw-ten-Hemelopnemingkerk

Geografische ligging

- Nieuwe Steenweg 139, 3870 Veulen
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat: Borgloon
- Parochie: O.L. Vrouw-ten-Hemelopneming

Eigenaar: Gemeente Heers

Bescherming(en)

- als monument door het MB van 9 maart 1999 (BS 25.08.1999): O.L.V.-ten Hemelopneming kerk met kerkhofmuur;
- ligt in een beschermd dorpsgezicht (MB 9 maart 1999, BS 25.08.1999).

2.12.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

Juridische gevolgen

Is vastgesteld als bouwkundig erfgoed Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw Ten Hemelopneming met kerkhof.

Deze vaststelling is geldig sinds 05-10-2009. (Vaststellingsbesluit)

Is beschermd als monument Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw Ten Hemelopneming met kerkhofmuur.

Deze bescherming is geldig sinds 09-03-1999.

Omvat de bescherming als monument Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw Ten Hemelopneming zonder zijbeuken.

Gelegen te Nieuwe Steenweg 139 (Heers)

Deze bescherming is geldig sinds 19-01-1935.

omvat de bescherming als stads- of dorpsgezicht, intrinsiek Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw Ten Hemelopneming: kerkhof

gelegen te Nieuwe Steenweg 139 (Heers)

Deze bescherming is geldig sinds 09-03-1999.

Beknopte karakterisering

Typologie hekken, kerkhoven, parochiekerken

Stijl romaans, gotiek, neogotiek

Datering derde kwart 13de eeuw, derde kwart 15de eeuw, derde kwart 19de eeuw,
eerste kwart 17de eeuw, tweede kwart 19de eeuw, vierde kwart 18de eeuw,
vóór WO I

Betrokken personen: Martens Hyacinth (ontwerper)
Lennertz Vincent (ontwerper)

Historiek

De oudste kerk van Veulen was een kapel, afhankelijk van de kerk van Heers. De tienden waren, evenals die van de moederkerk, in het bezit van de Sint-Laurentabdij van Luik. Van dit primitieve gebouw rest waarschijnlijk de onderbouw van de toren, daterend uit (het derde kwart van?) de 13de eeuw; bij de verbouwing van 1910 verdween de koorapsis uit dezelfde periode.

In 1450 wordt Veulen een zelfstandige parochie. Waarschijnlijk wordt de kerk tussen 1450 en 1460 verbouwd, en dateren de gotische resten, met name de middenbeuk, uit deze

periode. Het was waarschijnlijk een tweebeukige kerk, met zijkapel voor de plaatselijke heer, en sacristie aan de noordzijde van het koor.

Vergroting van de zijkapel in 1606, en restauratie van de toren in 1609. In 1776 worden belangrijke hestellingswerken uitgevoerd aan kerk en toren; er wordt een aanvang gemaakt met de bouw van een tweede zijbeuk, volledig afgewerkt in 1835. In 1861 krijgt de toren een hardstenen plint en nieuwe kroonlijsten, en wordt de kerkhofmuur gebouwd.

Restauratie en neogotische vergroting door H. Martens (Stevoort) en V. Lenertz (Leuven), in 1910-1911: de zijbeuken worden afgebroken en vervangen, met toevoeging van een pseudo-transept, het koor wordt vervangen door een groter koor voorzien van twee kapellen en met een oratorium naast de sacristie. De oude kerkhofmuur verdwijnt en wordt vervangen door de huidige muur met hek.

Beschrijving

In zijn huidige vorm is de kerk een kruisbasiliek, waarvan de plattegrond een driebeukig schip van vier traveeën beschrijft met gedeeltelijk ingebouwde westtoren, transept van één travee, koor van twee rechte traveeën en driezijdige sluiting, zijkoren van twee traveeën aan weerszijde van het koor, sacristie aan de zuidzijde van het koor en oratorium aan de noordzijde, aansluitend bij het zijkoor.

Het resterend romaanse gedeelte, met name de twee onderste geledingen van de toren, is opgetrokken uit breuksteen (silex) in vrij regelmatig verband, voorzien van mergelstenen hoekbanden. De gotische en neogotische gedeelten zijn van mergelsteen, op een plint van hardsteen.

De toren telt drie geledingen, gescheiden door hardstenen waterlijsten; de tweede geleding is voorzien van een mergelstenen oculus in de oostgevel; de bovenste geleding heeft in elke zijde een spitsboogvormig galmgat met maaswerk. Ingesnoerde naaldspits (leien). Zijbeuken, zijkoren en koor zijn voorzien van steunberen met hardstenen afwerking. Spitsboogvensters met maaswerk. In de zuidzijde, korfboogvormig portaal van mergel en hardsteen.

Mergelstenen interieur. Schip en zijbeuken gescheiden door een spitsboogarcade op mergelstenen zuilen met hardstenen sokkel en knoppenkapiteel. Scheiding tussen koor en zijkoren door middel van een spitsboogarcade op smalle hardstenen zuilen. De middenbeuk is overdekt door middel van de oorspronkelijke houten zoldering met beschildering. De zijbeuken hebben houten zolderingen die de vorm van het lessenaarsdak volgt. Houten spitstongewelf boven het transept. De rechthoekige koortraveeën zijn overwelfd door middel van een mergelstenen kruisribgewelf, de sluiting door een straalgewelf, de ribben gedragen door gesculpteerde consoles op colonnet.

Mobilair

Schilderij met portret van gravin Marie d'Argenteau (circa 1627), in eiken omlijsting, gesculpteerd (eind 17de eeuw); schilderij met voorstelling van het blazoën van de familie d'Argenteaux, paneel (circa 1700) in een omlijsting confer supra.

Beschildering van de zoldering van de middenbeuk met voorstelling van twintig taferelen uit het leven van Onze-Lieve-Vrouw, Evangelisten en Kerkvaders, en zestien blazoenen van de geslachten, verwant aan de familie d'Argenteau de Veulen (gedateerd 1627), waarschijnlijk in opdracht van gravin Marie d'Argenteau; muurschilderingen van het koor door Adolf Tassin (1912), bijgestaan door A. Huppen; schilderijen op doek op de wanden van het schip, door

Bastin, Luik (1912); geschilderde kruisweg door A. Huppen (1923); schilderijen op de zoldering van de zijbeuken (1912).

Beeld van Sint-Anna-ten-Drieën (koor), gepolychromeerd hout, gothico-renaissance (circa 1550); beeld van Sint-Apollonia, gepolychromeerd hout, Brussels, laat-gotisch (1510-1520); beeld van Sint-Rochus (begin 20ste eeuw); beeld van Johannes de Doper, hout, voorheen gepolychromeerd, laatgotisch, Brussels (1510-1520); beeld van Sint-Franciscus Hironymus, gepolychromeerd hout (eind 18de eeuw); beeld van Sint-Antonius van Padua, hout (begin 20ste eeuw); beeld van Onze-Lieve-Vrouw van Smarten, hout (begin 20ste eeuw); gekleed Onze-Lieve-Vrouwebeeld, gepolychromeerd hout, verminkt, gedateerd 1620.

Hoofdaltaar, marmer, witte steen en messing, door Pirotte, Luik (1912); zijaltaren, marmer en witte steen (1912). Neogotische lambrisering, eik (circa 1912). Communiebank, eik, thans altaar, gedateerd 1912. Preekstoel, eik (circa 1912). Neogotische biechtstoelen, eik (circa 1912). Orgel van Clerinx (1856). Doopvont, voetstuk hout, kuip marmer (midden 19de eeuw). Sacristiekast en lambrisering van de sacristie (eerste helft 18de eeuw).

Kerkmeesterbanken (tweede helft 18de eeuw).

In de kerkvloer, drie grafstenen, één uit de 16de, twee uit de 17de eeuw; een vierde grafsteen is niet meer zichtbaar. Exterieur: grafsteen van Jan van Moffrant (+ 1460).

- Laat-gotische beeldsnijkunst uit Limburg en Grensland, Sint-Truiden, 1990, nr. 245-247.

b) Architecturale mogelijkheden

- aantal stoelen: +/- 165
- branddetectie
- inbraakdetectie
- bliksembeveiliging
- verwarming
- elektriciteit

- de kerk is toegankelijk voor andersvaliden via voetpad op het kerkhof

- kunstwerken:
 - beeld van Sint-Anna ten Drieën
 - beeld van Sint-Rochus
 - beeld van Sint-Franciscus Hiëronymus
 - beeld van H. Apollonia
 - schilderij van OLV Ten Hemelopneming
 - waardevol plafond van de middenbeuk uit 1627
 - portret van Gravin d'Argenteau
 - doopvont en eikenhouten beelden
 - kruisweg naar de hand van A.A. Hupert uit 1923
 - sacristie in zijn totaliteit
 - plafondschilderingen in de middenbeuk
 - muurschilderingen op doek
 - zijbeuken met schilderijen op houte doek
 - Clerinx orgel
 - Koorgewelven, zijkapel en sacristie
 - Preekgestoelte, waardevolle gewaden, zijkapel van de kasteelheer...

- mogelijkheid tot compartimenteren

- omliggend kerkhof

c) Bouwfysische toestand

Bouwfysische toestand:

Goed

Volledig vernieuwd interieur 2011.

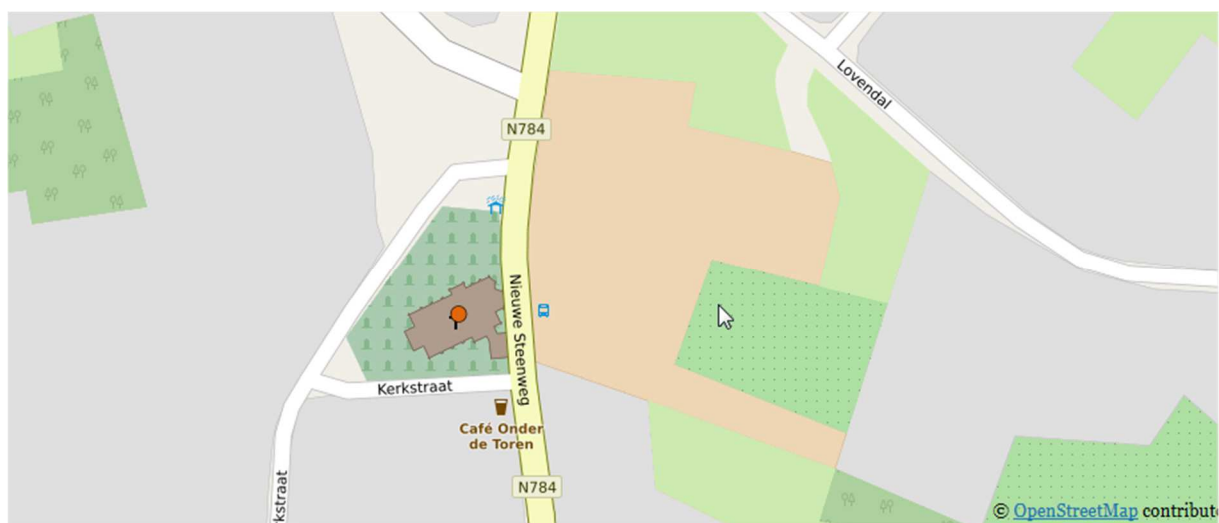
We vragen aan Monumentenwacht om een nieuw rapport op te stellen indien het huidige ouder is dan 5 jaar.

Lopende en toekomstige noodzakelijke investeringen: investeringen voorzien in het mjp 2014-2019 – valorisatie.

Leader project: beveiliging –open kerk (toerisme)

Dossier van de herstelling van het orgel is lopende in dit mjp.

2.12.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Kerk in de ruimtelijke omgeving

Deel van beschermd dorpsgezicht, landschap: ja

Kerkhof: rond de kerk en apart kerkhof

- het kerkhof is toegankelijk voor rolstoelgebruikers

Afstand ten opzichte van de andere kerken: ongeveer 1,5 km

Plaats binnen de gemeenschap:.

Veulen is een deelgemeente van Heers

Huidig inwonersaantal 417 of 5,94% van het totaal inwoners van de federatie.

2.12.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

De O.L.V.-Ten Hemelopneming Veulen werd aangeduid als federatiekerk ("Heers-Noord").
Er is elke zondagvoormiddag een eucharistieviering.

Er worden ook regelmatig concerten en /of tentoonstellingen georganiseerd (bv. Erfgoeddag).

De kerk is lid van "Open Kerken" en in dit kader werd voorzien in een onthaalfunctie (met toeristische info op groot tv-scherf).

Regelmatig zijn er toeristische gidsbeurten.

3. NAAR EEN TOEKOMSTVISIE

3.1. Onderbouwde visie op het toekomstig gebruik en de toekomstige functie

Deelgemeente (en wijk)	Kerk	Toekomstvisie
Batsheers	Sint-Stefanus, Batsheersstraat	eventuele nevenbestemming te bekijken i.f.v. de noden/mogelijkheden
Gutschoven	Drie-Moren, Nieuwe Steenweg	eventuele nevenbestemming te bekijken i.f.v. de noden/mogelijkheden
Heers	Sint-Martinus, Weerstandersstraat	federatiekerk
Heks	O.L.V.-Tenhemelopneming, Hekslaan	federatiekerk
Horpmaal	Sint-Lambertus	eventuele nevenbestemming te bekijken i.f.v. de noden/mogelijkheden
Klein-Gelmen	O.L.V.-Boodschap, Klein- Gelmenstraat	eventuele nevenbestemming te bekijken i.f.v. de noden/mogelijkheden
Mechelen-Bovelingen	Sint-Anna, Bovelingenstraat	federatiekerk
Mettekoven	Sint-Martinus, Mettekovenstraat	dossier haalbaarheidsstudie tot nevenbestemming kerk opgestart
Opheers	Sint-Lambertus, Opheersstraat	eventuele nevenbestemming te bekijken i.f.v. de noden/mogelijkheden
Rukkelingen-Loon	Sint-Quirinus, Bovelingenstraat	eventuele nevenbestemming te bekijken i.f.v. de noden/mogelijkheden
Vechmaal	Sint-Martinus, Suskesstraat	eventuele nevenbestemming te bekijken i.f.v. de noden/mogelijkheden
Veulen	O.L.V.-Tenhemelopneming, Nieuwe Steenweg	federatiekerk

Twee van deze parochies hebben een kapel waar bij gelegenheid een viering plaatsvond, namelijk “De Horne kapel” in Vechmaal en de “St-Martinuskapel” in Mechelen-Bovelingen.

De federatie Heers werd voordien bediend door 2 parochiepriesters (EH Marcel Hermans: 9 parochies) en EH Marc Lateur (3 parochies), bijgestaan door 3 meewerkende gepensioneerd priesters (EH Degraef, EH Ottenburghs en EH Geraerts) , 2 diakens (Lode Colson en Yvan Gelders) en enkele plaatselijke lekenhulpers.

Door overlijden of ziekte moesten 2 meewerkende priesters afhaken. Medio 2013 verhuisde ook EH O. Geraerts naar een andere federatie.

Door de geografische ligging van onze parochies was het niet altijd vanzelfsprekend om plaatsvervangers te vinden in de naburige parochies voor mogelijke vervanging van onze priesters.

Het pastoraal plan werd opgemaakt door het federatieteam van Heers, onder toezicht van mevr. Ria Ombelets, van de dienst Parochieopbouw bisdom.

Als basis vertrok men van de bestaande toestand, dewelke reeds sinds 1 juli 2013 noodgedwongen moest worden aangepast. Men ging er vanuit dat indien de huidige pastorale bezetting ongewijzigd blijft, de nu bestaande toestand ook in de nabije toekomst zou kunnen behouden blijven.

In grote lijnen kan dit worden samengevat als volgt:

- 1) De kerk van Heers-centrum werd aangeduid als federatiekerk gezien de centrale ligging.
- 2) Eucharistievieringen kunnen in het weekend en op kerkelijke feestdagen enkel gehouden worden in 5 parochiekerken:
 - **Heers** (zaterdagavond of de vooravond van de feestdag) EH HERMANS
 - **Mechelen-Bovelingen** : (zondag/feestdag om 9u30) EH HERMANS
 - **Veulen** (zondag/feestdag om 10u30) EH HERMANS
 - **Heks/Vechmaal** : (zaterdagavond en afwisselend) EH LATEUR
 - **Horpmaal** (zondag/feestdag om 10u00) EH LATEUR
- 3) Naast de gelegenhedsvieringen (doopsels, begrafenissen, enz.), zullen in een aantal andere kerken (op aanvraag), tijdens de week een eucharistieviering plaats hebben,
 - **Rukkelingen** : (maandagavond) : EH HERMANS
 - **Batsheers** (maandagvoormiddag en dinsdagochtend) EH HERMANS
 - **Opheers/Mettekoven** : (woensdagavond en afwisselend) EH HERMANS
- 4) De kerken **van Klein-Gelmen en Gutschoven** worden enkel nog gebruikt voor gelegenhedsvieringen (begrafenissen, doopsels).

Conclusie : In iedere parochie is nood aan een liturgische ruimte, want in de optiek van het pastoraal plan krijgen alle huidige parochiekerken een functie.

Het pastoraal plan werd besproken met de federatieraad en met het Centraal Kerkbestuur en nadien ook door hen goedgekeurd.

De nieuwe voorgestelde regeling werd gecommuniceerd aan de parochianen tijdens het sermoen in de kerkvieringen en in het parochieblad "Kerk & Leven" werd er eveneens kennis van gegeven. Hierop volgden geen schriftelijke reacties.

In de overlegvergadering van het CKB met het federatieteam op 27 juni 2013, kwamen we tot het besluit dat onze parochiekerken drager zijn van verschillende betekenissen. In de eerste plaats is het een cultusplaats waar de kerk haar liturgie viert (eucharistie, andere sacramentele vieringen, uitvaarten, gebedsvieringen). Ze komen ook in aanmerking voor niet-liturgisch kerkelijk gebruik (catechese-momenten, ouderavonden in voorbereiding op eerste communie en vormsel). Ze bieden vele mensen ook de kans tot stilte, bezinning en gebed. Maar daarnaast hebben ze ook nog een grote symbolische betekenis in de structuren van het landschap, van de dorpskern. Tenslotte zijn ze ook de getuigen van de zichtbare aanwezigheid van de “Kerk” in elke parochie. Het behoud van alle parochiekerken in Heers is dus aanbevolen.

Vertrekkend van dit standpunt en rekening houdend met de pastorale mogelijkheden die verwoord zijn in het federatieplan, bestaat actueel slechts de mogelijkheid om in 5 kerken een weekend- of feestdagviering te houden. Bovendien wordt het steeds moeilijker om verantwoordelijke mensen te vinden voor de kerkfabrieken die zich met het beheer van hun parochie willen inzetten.

Vandaar het voorstel om de federatie te verdelen in 4 entiteiten. Rekening houdend met de beschikbare oppervlakte, de aanwezige medewerkers (vrijwilligers), de centrale ligging van het gebouw, werd het voorstel gedaan om dan volgende kerken als prioritaire kerken te beschouwen:

- Heers-Centrum: Heers (centrum)
- Heers-West: Mechelen-Bovelingen
- Heers-Oost: Heks
- Heers-Noord: Veulen

3.2. Plan van aanpak hoe de toekomstige invullingen zullen worden onderzocht

Momenteel loopt er een dossier “haalbaarheidsstudie nevenbestemming kerk Mettekoven.”

Wij hebben volgende werkwijze gehanteerd om tot dit besluit te komen:

Historiek nevenbestemming kerk Mettekoven

- Heers heeft 12 kerken en 2 kapellen
- Parochiekerkenplan 2014-2019 goedgekeurd op 2 september 2014
- 4 prioritaire kerken (Heers, Veulen, Mechelen-Bovelingen en Heks)
- Zoeken naar her- of nevenbestemming kerken
- Oprichten werkgroep voor opmaken plan voor de niet-prioritaire kerken
- Werkgroep bestaande uit gemeente, CKB, CRKC en bisdom
- Eerste bijeenkomst werkgroep 14 oktober 2014
- Stap 1: “portret van elke kerk” maken –sjabloon in te vullen door de KF
- Tweede bijeenkomst 16 december 2014: sterkte en zwaktes bepalen van de kerken
- Plaatsbezoek aan kerken op 19 en 26 februari 2015
- Bespreken resultaten bezoeken op 17 maart 2015
- In dit verslag sterktes en zwaktes van de kerken aanduiden
 - werkgroep besluit dat Mettekoven het meest aangewezen is om te starten met een studie omdat:
 - de KF zelf reeds voorstel formuleerde voor gebruik als buurthuis
- CBS van 23 maart 2015 beslist om dossier voor subsidies in te dienen voor opmaak haalbaarheidsstudie nevenbestemming kerk Mettekoven
- Vergadering werkgroep 17 februari 2016: ok gunning UHasselt
- Vaste belofte van toelage d.d. 16 maart 2016

Meer specifiek inzake de concrete uitwerking van het traject nevenbestemming Mettekoven kan het volgende toegelicht worden (*uittreksel uit de Haalbaarheidsstudie St.-Martinuskerk Mettekoven, Roel De Ridder (mei 2017)*):

Door de aanwezigheid van twee onderzoekende partijen in het traject Mettekoven, namelijk ArcK en a2o, was er de mogelijkheid om erg uiteenlopende aspecten van de toekomst van de parochiekerk naast elkaar te leggen. ArcK stond in voor het participatietraject en voor de rapportering, dus ook voor de inhoudelijke en strategische onderbouwing van het resultaat van het traject. A2o verzorgde het ontwerpproces dat doorheen de twee laatste publieke sessies en uiteraard ook voor dit rapport van cruciaal belang was/is. A2o stelde ook een kostenraming op, zodat de gemeente, de kerkraad en het centraal kerkbestuur weten waar ze aan toe zijn. ArcK en a2o overlegden regelmatig over het participatietraject, over het ontwerp en over het rapport.

Het traject ging van start met een startvergadering (tevens de eerste stuurgroepvergadering). Daarna volgden nog vijf stuurgroepvergaderingen. Er was een focusgroepgesprek om een aantal kwesties op een grotere schaal (Haspengouw, Limburg) te bekijken en er was een sessie met een focus op het pastorale aspect (tevens een soort

focusgroepgesprek). Daarnaast waren er drie publieke participatiesessies in de Sint-Martinuskerk. Aan het einde van het proces stelde Roel De Ridder een stand van zaken voor op het Heerse schepencollege.

Hieronder zijn de belangrijkste momenten opgesomd.

Alle momenten vonden plaats in 2016.

- 3 mei: startvergadering
- 14 juni: stuurgroepvergadering 1
- 19 augustus: stuurgroepvergadering 2 (voorbereiding participatiesessie 1)
- 6 september in de kerk: participatiesessie 1 (infomoment)
- 19 september: stuurgroepvergadering 3
- 19 september: focusgroep
- 24 september: een groep van Zwalm is op bezoek in Heers en bezoekt de Sint-Martinuskerk; Roel De Ridder geeft uitleg over het participatietraject
- 11 oktober in de kerk: participatiesessie 2 (briefingmoment)
- 24 oktober: stuurgroepvergadering 4
- 3 november: pastorale (focusgroep)vergadering
- 8 november in de kerk: participatiesessie 3 (scenariomoment)
- 12 december: schepencollege (Roel De Ridder stelt het traject en het voorlopige resultaat voor)
- 15 december: stuurgroepvergadering 5

Op 18 mei 2017 werd het finale rapport voorgesteld op de gemeenteraad.

Voor de nevenbestemming van de andere kerken die hiervoor in aanmerking komen, zal een gelijkaardige werkwijze gehanteerd worden. In het jaarlijks overleg tussen CKB en Gemeente worden hieromtrent de nodige afspraken gemaakt.

Opmaak beheersplannen:

De 7 beschermde kerken die, wanneer zij een nieuw dossier inzake restauratie (investeringen) willen opstarten, moeten beschikken over een beheersplan, zijn: Veulen, Batsheers, Gutschoven, Heks, Klein-Gelmen, Mechelen-Bovelingen en Heers (het koorgedeelte).

De 5 niet-beschermde kerken (Mettekoven, Rukkelingen, Vechmaal, Horpmaal en Opheers) moeten dus geen beheersplan hebben, tenzij er in die betreffende kerk een beschermd orgel is, waarvoor een restauratiedossier wordt opgemaakt.

Gezien de omvang van het werk en het feit dat er een volledige prefinanciering moet voorzien worden, is het in de praktijk niet mogelijk om in één keer beheersplannen te laten opstellen voor alle beschermde kerken van Heers.

Daarom werd tijdens het overleg tussen CKB en de gemeente op 13 maart 2017 het volgende afgesproken:

- vanaf 2018 telkens twee beheersplannen te laten opmaken;
- indien er nog geen recent rapport zou zijn over de toestand van het kerkgebouw, moet de betrokken KF eerst door Monumentenwacht een rapport laten opmaken over de toestand (ruwbouw en interieur).

De verslagen van Monumentenwacht (ruwbouw, interieur) bieden ten opzichte van alle betrokken partijen (KF, gemeente en subsidiërende overheden) de nodige objectiviteit om over een degelijke kennis van de bouwfysische toestand van de kerkgebouwen te kunnen beschikken.

Het gedetailleerd verslag van Monumentenwacht is voor de KF tevens een nuttig document bij de opmaak van het MJP en de budgetten op langere termijn.

BESLUIT

Alle betrokken partijen engageren zich om naar aanleiding van het jaarlijks overleg tussen het centraal kerkbestuur en gemeente na te gaan of het plan nog actueel is en of wijzigingen noodzakelijk zijn. Indien er wijzigingen moeten aangebracht worden, worden deze opgenomen in een addendum aan dit kerkenbeleidsplan na goedkeuring door de bisschop van bisdom Hasselt en door de gemeenteraad.

Geraadpleegde bronnen:

CRKC

<http://crkc.be/databank-parochiekerken>

ODIS

<http://www.odis.be>

Onroerend Erfgoed

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/>

Kerken in Vlaanderen

<http://kerkeninvlaanderen.be>